

ŽIVOT

KULTÚRNO - SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • OKTÓBER • ŘÍJEN • PAŹDZIERNIK 1993 • Č. 10 (425) CENA 3000 ZŁ

Milan Rúfus

NESKORÁ JESEŇ

Po prstoch sa kradne dáždik tichý.
Súka nebo tenké pradivá.
Vyzlečená vetrom z dávnej pýchy
ošumela jeseň márnivá

Do kalúž jak vetchý popol leta
zosypala listy hrdých krás.
O päť vŕškov hlavou podopretá
trpezlivu čaká na svoj čas.

Hotová tú slávu chvíľou každou
oželiet jak lúbosť nevernú,
chríplym hláskom padajúcich dažďov
pesničku si spieva večernú.
(Úryvok)

Na prehliadke dychoviek vo Vyšných Lapšoch vystúpil súbor Domovina z Čane.
Podrobnejšie o prehliadke na str. 16-17. Foto. J. P.

V ČÍSLE:

150 rokov spisovnej slovenčiny	2
Krajanský zápisník	2-3
Studia Academica Slovaca '93	3
Slovenské pútnické miesta - Staré Hory	4
Výpisy z dějin církvi	5
Ako na vysoké školy?	6
Novopečení študenti	6
Podhalie na dražbe	7
Divadelníci z Podvlnky	8
Každý má právo na vlastný jazyk	9
Jedna meštianka	10
Ohňania a zaklínáči železa	11
Výpis z novobelskej kroniky	12
Rozhovor Života - Slováci v Chorvátsku	13
Z české literatury	14-15
Prehliadka dychoviek	16-17
Román na pokračovanie	18-19
Čitatelia - redakcia - čtenáři - redakce	20-22
Ochranařská služba	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-09-41

ORGAN TOWARZYSTWA
SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN KULTÚRNO-SOCIÁLNEJ
SPOLOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POĽSKU)
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca
Zarząd Główny TSKCiS

Sponsor
Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespół
Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Eugen Mišinec,
Jozef Pivovalčík

Spoleczne kolegium doradcze
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková, Jozef
Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lídia Mšalová, Anton Pivovalčík

Skład i łamanie
Barbara Moskal & Ewa Chrząstek

Druk
Drukarnia TSKCiS
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty
Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny TSKCiS w Krakowie w
terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny,
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty:
jeden numer - 3000 zł, kwartalnie - 9000 zł,
rocznie - 36000 zł.
Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa
o 100%

Nie zamówionych tekstów, rysunków i
fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstu.

Numer oddano do składu
5.9.1993r. (85%) oraz 16.9.1993r.(15%)
PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

130 ROKOV MATICE SLOVENSKEJ

*Von sa - národ môj - hučí zvon!
von sa, von z krajinu povestí!
Napred! Smelo cez križne cesty -
na pole dejov vystúp von!
Tu Mat' tvoja, v objati jej
začni si prvý slávny dej!*

Takto básnik Ján Botto uvítal zrod najvýznamnejšej slovenskej kultúrnej inštitúcie - Matice slovenskej, založenej 4. augusta 1863 v Turčianskom Svätom Martine za účasti vyše 5000 nadšencov z celého Slovenska. Vznikla ako "jednota milovníkov národa a života slovenského" s cieľom rozvíjať vzdelanosť, podporovať literatúru, vedu a umenie a zveľaďovať hmotné postavenie ľudu.

Od týchto dejinných chvíľ uplynulo plných 130 rokov, počas ktorých - akokoľvek pohnuté boli jej osudy i osudy Slovenska - pevne vytrvala pri uskutočňovaní stanovených cieľov, všeobecnom povznašaní slovenského národa, upevňovaní jeho národného povedomia a významne sa pričinila i k vzniku samostatnej, zvrchovanej slovenskej štátnosti.

V dňoch 5.-8. augusta t.r. sa v Martine konali oslavy 130-ročnice zrodu a činnosti Matice slovenskej za účasti zástupcov matičného hnutia z celého Slovenska a predstaviteľov krajanských spolkov a organizácií zo sveta, s ktorými úspešne spolupracuje. Boli medzi nimi aj naši krajania - predstaviteľia ústredného výboru Spoločnosti, miestnych odborov Matice slovenskej zo Spiša a členovia našich súborov z Nedece, Jablonky a Malej Lipnice.

Záverečnej časti osláv sa zúčastnili prezident SR Michal Kováč, premiér SR Vladimír Mečiar a ďalší predstaviteľia Národnej rady a vlády SR, vysokí cirkevní hodnostári, zástupcovia viacerých strán a hnutí a ďalší hostia.

Program osláv bol mimoriadne bohatý a zahrňoval desiatky rôznorodých podujatí -

stretnutí, výstav, vedeckých zasadnutí, koncertov, filmových prehliadok, literárnych večierkov, vystúpení súborov atď.

Oslavy, spojené vlastne so 107. kultúrnymi slávnosťami, sa začali 4.8. na poludnie, kedy za slávostného hlaholu zvonov z martinských kostolov položili predstaviteľia Matice a občania vence a kyticu kvetov k hrobom významných národných a matičných dejateľov a na 40 pamätných miest v meste. A potom sa, každý podľa vlastných záujmov, mohol zúčastiť na nejakom podujatí, ktorých centrom bola v prvý deň I. budova Matice slovenskej. Bolo tu niekoľko zaujímavých výstav - Slovenská literatúra od Konštántina a Metoda po barok, Vincent Hložník Slovensku, Syn slávy k 200. výročiu Jána Kollára, ako aj prehliadka filmov o MS a pochôdzkovom divadle pod názvom Matica v dejinách - dejiny v Matici. A večer prišlo na rad umelecké slovo: programom Večer pri Vajanskom obnovili tu po viacročnej prestávke autorské a recitačné vystúpenia so vztahom k Martinu, ktorého sa zúčastnili o.i. básnici Ondrej Nagaj, Jozef Tatár, Peter Mišák a ďalší.

Z podujatí nasledujúceho dňa treba spomenúť - popri zasadnutiach vedeckých rád ústavov MS - najmä zrod najmladšieho dieťaťa MS - Mládežníckeho odboru Matice, ako aj pôsobivý koncert speváckych zborov z Martina Cantilena poetica a recitál Bože, čoś ráčil za účasti známych umelcov Idy Rapaičovej, Štefana Bučku, Juraja Sarvaša a ďalších. Naši krajania sa horlivzočastňovali na väčšine týchto podujatí. Nechýbali ani na sobotnom sneme predsedov miestnych odborov MS a večer sa v Memorandovom amfiteátri veľmi pekne predstavili v programe Klenoty národného pokladu, ktorý predstavoval prehliadku matičných tvorcov a umeleckých skupín zo Slovenska a zo zahraničia.

Oslavy vyvrcholili v nedeľu. Po slávostných bohoslužbách, v evanjelickej kostole a slávostnej sv. omši v katolíckom kostole sv. Martina najvyšší predstaviteľia SR a Matice slovenskej vzdali poslednú úctu bývalému správcovi Matice, spisovateľovi Jozefovi Cígerovi-Hronskému, ktorého telesné pozostatky a jeho manželky práve teraz uložili na martinskom národnom cintoríne.

Nasledovalo slávostné zasadnutie Výboru MS, na ktorom sa zúčastnil i prezident SR Michal Kováč a ďalší verejný činitelia, predstaviteľia zahraničných krajanských spolkov, v tom i našej Spoločnosti a iní hostia. Prezident vo svojom prejave vysoko zhodnotil činnosť MS a o.i. zdôraznil, že "Matica slovenská je v našom demokratickom poriadku nepostradateľnou dušou slovenského národa, lebo ukazuje, ako národ cití, ako zmýšľa a ako žije".

Po zasadnutí slávosti pokračovali zaujímavým predstavením uličného divadla Župy v Matici - Matica v župách na 18 pamätných miestach v Martine (pri stanovišti Spišskej župy boli i naši krajania) a vyvrcholili v Memorandovom amfiteátri veľkolepým programom Integrácia, počas ktorého sa zhromaždeným prihovoril predseda Matice slovenskej Jozef Markuš a premiér SR Vladimír Mečiar. Premiér SR o.i. povedal: "Matica trikrát vstávala zrážaná na kolenná, keď sa porušovali ľudské, občianske i národné práva... Dokázala svoj zápas viesť dokonca tak, že v r. 90, 91 a 92 boli to práve jej členovia, ktorí povzbudzovali, dodávali vieri a silu hnutiam, ktoré vyšli z volieb, a dokázali realizovať zavŕšenie cesty jej vývoja vytvorením samostatného, zvrchovaného slobodného štátu, Slovenskej republiky".

Oslavy skončili, začína ďalšia práca. Keďž rovnako prospešná pre Slovensko a Slovákov, doma a v cudzine. Želáme jej v tom do ďalších rokov mnoho, mnoho úspechov.

J.Š.

PO VOLBÁCH

Parlamentné voľby sú už za nami. Čitatelia už poznajú ich výsledky, preto len stručne pripomienieme, že vo voľbách do Sejmu zvíťazil postkomunistický Zväz demokratickej ľavice, ktorý získal 20,41% hlasov a v novom Sejme bude mať až 171 mandátov. Ďalšie miesta obsadili: Poľská ľudová strana (15,40%) - 132 mandátov, Demokratická únia (10,59%) - 74 mandáty, Únia práce (7,28%) - 41 mandátov, Konfederácia nezávislého Poľska (5,77%) - 22 mandáty a Nestranícky blok na podporu reforiem (5,41%) - 16 mandátov. 4 ostávajúce mandáty pripadli národnostným menšinám (nemeckej).

Vo voľbách do Senátu najviac mandátov získali: Zväz demokratickej ľavice - 37, Poľská ľudová strana - 36, Solidarita - 8, Demokratická únia - 4, Únia práce, roľnícka Solidarita a Nestranícky blok na podporu reforiem - po 2. Volebná frekvencia bola dosť vysoká (najmä v porovnaní s predošlými voľbami) - 52,06%.

Presvedčivé víťazstvo ľavice, aj keď ho predvídali všetky predvolebné prognózy, vyvolalo istý šok. Dnes, keď pišeme tieto riadky, ešte nevedno, s kým víťazné zoskupenie vytvorí koalíciu, kto bude premiérom, či a ako bude pokračovať v reformách, ktoré sa ocitne v novej vláde... Hoci v Sejme sú predstaviteľia len 6 strán (v predošlom období 29), situácia je dosť zložitá. Dúsfajme, že z cesty demokracie sa neodbočí.

DAR SRDCA

Uvádzame mená ďalších darcov, ktorí finančne prispeli do akcie DAR SRDCA. Sú to: Boris Gašpar s manželkou - 708.000 zł (v min. čísle sme ich uviedli iba ako darcov 200 austrálskych dolárov), Mária Gombošová z Jurgova - 220.000 zł, Jerzy M. Božyk z Krakova - 100.000 zł.

Ktokoľvek chce podporiť našu Spoločnosť, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny TSKCiS, ul. św. Filipa 7/4. Konto: BDK w Lublinie, II/O Kraków, nr 333401-2017-132.

KRÁSNA A ĽUBOZVUČNÁ

V tomto roku si pripomíname 150. výročie uzákonenia spisovnej slovenčiny. Je to jedno z najvýznamnejších výročí, pretože slovenský národ dokázal, aj keď nemal svoj štát, že je silný národným povedomím. Uzákonenie slovenčiny bolo jednou z foriem politického víťazstva.

Slováci boli dlhé roky pod vplyvom Maďarov, Nemcov a Čechov, učili sa ich jazyky v školách, kostoloch, používali v úradoch. Doma však hovorili v nárečí.

Myšlienka vytvoriť jednotný spisovný jazyk sa zrodila koncom 18. storočia. Jej autorom bol veľký oravský rodák Anton Bernolák, ktorý si za základ spisovnej reči vybral západoslovenské nárečie. Bernolákovčina sa však nepresadila ako celonárodný spisovný jazyk.

Na Bernolákovu snahu nadviazala skupina mladých zanietencov, predstaviteľov kultúrneho a politického života Slovákov. Z tohto mladého pokolenia, pôvodom študentského, sa postupne stala hlavná sila národnoslobodzovacieho zápasu, ktorá ovplyvnila vývin slovenskej kultúry. Vedúcou osobnosťou tohto hnutia bol L'UDOVÍT ŠTÚR. Dokázal si okolo seba združiť oduševnenú mládež, ktorá sa s vervou zapojila do revolučnej činnosti, zaplavujúcej Európu. L. Štúr chcel dokázať, že aj v zanedbanom feudálnom Uhorsku možno prebudiť a viesť národ aj bez šlachty a kráľovských dvorov. Jeho jedinou zbraňou bolo vzdelenie a osvetu.

Štúr po príchode do Bratislavu vstúpil do Spoločnosti česko-slovenskej, kde sa postupne stal až podpredsedom. Podobne ako iné študentské spoločnosti na bratislavskom lyciu, aj táto mala za cieľ vyučovať a vzdelávať členov v materinskom jazyku vzhľadom na ich budúce kňažské a učiteľské povolanie. Prednášali sa tu dejiny slovanských národov a vyučovali sa slovanské jazyky. Časté boli aj vychádzky na pamätné miesta, z ktorých najznámejší sa stal výlet na Devín (jar 1836), kde každý

účastník prijal k svojmu meno aj symbolické slovanské meno (Štúr - Velislav). Tieto schôdze sa pomaly začali meniť na organizované hnutie. Slovenská mládež si postupne uvedomovala svoje poslanie a začala pracovať pre svoj ľud. Čoraz častejšie sa ukazovali články a básne mladej generácie v českých časopisoch, ako aj Kuzmányho Hronke a Palkovičovej Tatranke.

Činnosť bratislavského ohniska nezostala nepovšimnutá vedúcimi organizátormi maďarského národného hnutia. Došlo k ostrým útokom na literárnu činnosť Štúrovcov a Kossuthove noviny Pestí Hírlap na jar 1843 prudko napadli aj bratislavský ústav, kde bol Štúr zástupcom profesora Palkoviča. V tomto čase delegácia slovenských evanjelikov podala vo Viedni protest proti násilnej maďarizácii škôl a cirkví. Podpisy na tento protest zbierali aj členovia ústavu, a preto boli obvinení z protištátnych machinácií, z vlastizrady a z nenávisti k maďarskému národu. Po vyšetrovaní bol Štúr v decembri 1843 z funkcie profesora odvolaný. Toto všetko ešte viac zradikalovalo bratislavskú mládež, ktorá na protest hromadne odišla do Levoče a rozhodla sa "vyjsť zo školských lavíc". Prestali písat' po česky a začali ešte horlivejšie než predtým tvoriť v čisto ľudovej slovenskej reči.

Už v lete 1843, po nepokojoch v lyciu, sa Štúr, Hodža a Hurban rozhodli prikročiť k uvedeniu slovenčiny do funkcie spisovného jazyka. Odišli k básnikovi Jánovi Hollému a po porade s ním sa dohodli na zásadách novej spisovnej reči. Prvou knihu v slovenčine bol druhý ročník almanachu Nitry z roku 1844. V tomto čase tiež vrcholila snaha Štúra o povolenie vydávať Slovenskie národné noviny, ktoré vyšli v auguste 1845 s literárnom prílohou Orol tatránski. Uzákonenie slovenčiny, vydanie prvých slovenských politických novín a založenie prvého celonárodného kultúrneho

spolku Tatrín, to sú tri význa - mné udalosti spojené s menom Ľudovítom Štúrom.

Nová spisovná slovenčina vychádzala zo stredoslovenského nárečia, ktoré si podľa Štúra zachovalo najväčšiu fonetickú a lexičkálnu čistotu. Bolo najmenej vystavené vplyvom iných národností, ako poľskej, ruskej, českej a maďarskej. Rozhodnutie povýšiť stredoslovenské nárečie na národný kultúrny jazyk Štúr odôvodnil v diele *Nárečia slovenskou alebo potreba písania v tomto nárečí* (1846). Jeho snahou bolo priblížiť spisovný jazyk reči ľudu a odstrániť tak priečradu medzi literatúrou a životom. Jazyk bol založený na fonetickom spôsobe písania (piš ako počuješ), čím nadviaza aj na bernolákovskú tradíciu. Za zdroj obohacovania slovnej zásoby Štúr považoval ľudovú reč.

V tomto diele tiež poukázal na rozdiely medzi slovenčinou a češtinou. Slováci poznali len archaickú češtinu Kralickej biblie a nastačili sledovať vývoj moderného jazyka. A okrem toho bola slovenčina celý čas považovaná len za dialekt češtiny. *Náukou reči slovenskej* (1846) Štúr položil základy systematickej gramatiky novootvoreného jazyka.

Treba však pripomenúť, že L. Štúr sa už od začiatku stretol s protestnými hlasmi na svoju slovenčinu. Hlavným odporcом bol J. Kollár - zástancu československého jazyka, ktorý svoj protest vyjadril v knihe *Hlasové o potrebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravy a Slováky* (1846). Okamžite sa zdvihla vlna obrany novej spisovnej slovenčiny: L. Štúr - *Hlas proti Hlasom*, C. Zoch - *Slovo za slovenčinu*. M.M. Hodža vo svojom obrannom - *Dobruo slovo Slovákom, súčim na slovo*, veľmi výstižne napísal: *Alebo bude Slovák pri slovenčine pre všetky literatúry slovanské niečo, alebo pri češtine nebude ani pre Čechov ani pre seba nič*. Na pravopis však mal iný názor ako Štúr. Bol zástancom etymologického a historického princípu, takého, aký mali iné slovanské jazyky - čeština, poľština a ruština. K úprave došlo v roku 1852 v "Krátkej mluvici slovenskej" M. Hattalu. Takáto podoba jazyka sa stala záväznou a s menšími úpravami platí až dodnes.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

KRAJANSKÝ ZÁPISNÍK

23.VI.1992. Predstavitelia Spoločnosti podali na súd súkromnú žalobu na Tadeusza M. Trajdosa za ohováranie našej organizácie v občasníku Podhalanka, v súvislosti s návštevou dr. Jána Čarnogurského v Čiernej Hore 30. júna 1991.

12.-15.XI.1992. Člen predsedníctva ÚV KSSČaS Jozef Čongva sa zúčastnil rokovania III. bratislavského sýmpózia v Častej-Papierničke na tému Politika a dejiny. Usporiadala ho Európska kultúrna nadácia v Amsterdame a Ministerstvo kultúry SR.

23.-27.XI.1992. Prof. Jozef Čongva sa ako člen delegácie pod vedením katovického vojvodu Wojciecha Czecha zúčastnil v Bratislave oficiálnych rokovania o hospodárskej, kultúrnej a vedeckej spolupráci medzi Horným Sliezskom a Slovenskou republikou.

10. a 23.XII.1992. Na žiadosť Oblastného súdu v Katowiciach Oblastný súd v Zakopanom vypočúval - v rámci právnej pomoci - svedkov: Janusza Haniaczyka a Jána Šoltýsa z Jurgova, ako aj Jána Trzopa z Čiernej Hory. Svedkov navrhli Seweryn Wisłocki, obžalovaný Jozefom Čongvom z ohovárania v tlači.

24.XII.1992. V Bratislave zomrel náhle vo veku 65. rokov významný slovenský sochár - rodák z Čiernej Hory - Ludwik Korkoš. 4. januára 1993 sa s ním na cintoríne v Slávičom údolí rozlúčili o.i. členovia Spolku priateľov Slovákov v Poľsku, predstaviteľia našej Spoločnosti a krajania zo severného Spiša žijúci v Bratislave.

27.XII.1992. V Bratislave zomrel veľký priateľ krajanov Pavol Čarnogurský. Rozlúčky so zosnulým v kostole vo Vajnoroch sa 2. januára 1993 zúčastnili predstaviteľia našej Spoločnosti.

2.I.1993. Osláv privítania novej slovenskej štátnosti sa na pôde Krajanského

SAS '93

V roku 1965 bol na Slovensku po prvýkrát zorganizovaný Letný seminár slovenského jazyka a kultúry. Filozofickej fakulte Univerzity Komenského - ako hlavnému usporiadateľovi - sa podarilo získať prostriedky a prednášateľov ale predovšetkým záujemcov o štúdium slovenského jazyka, literatúry a slovenskej kultúry vobec. Tohto prvého, historického SAS-u sa zúčastnilo 20 poslucháčov z 10 krajín.

Boli to skromné počiatky. Záujemcov však pribúdalo a okruh zainteresovaných štátov sa čoskoro značne rozšíril. Dnes sa Studia Academica Slovaca môže pochváliť viac ako 3000 absolventov. Zdá sa, že iniciátori vobec nepočítali s takýmto priaznivým vývojom a určite ani netušili, že v auguste 1968 seminár násilne preruší tzv. "internacionálna pomoc", čiže vojenská intervencia štátov Varšavskej zmluvy v Česko-Slovensku. Ako si dnes spomínajú vtedajší účastníci SAS-u, každý utekal domov na vlastnú pásť, niektorí aj peši. Utekali aj zahraniční profesori, ktorí prednášali na SAS-e. Medziiným cyklus svojich prednášok nedokončil ani svetoznámý jazykovedec, pôsobiaci na viacerých svetových univerzitách, Roman Jakobson.

Tohtoročný XXIX. seminár Studia Academica Slovaca sa konal v dňoch 8. - 29.8.1993 na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Jeho slávnostné otvorenie sa uskutočnilo na Bratislavskom hrade. Prihlásilo sa naň 165 účastníkov z 31 krajín. Boli to študenti, profesori, prekladatelia, novinári, knazi a ďalší, skrátka tí, ktorí majú radi slovenský jazyk a slovenskú kultúru. Okrem poslucháčov z európskych krajín na SAS prišli aj z ďalekého Japonska, Kórey, Egyptu, Indie a pod. Ako nám povedal riaditeľ seminára Doc.PhDr. Jozef Mláček,CSc., niektorí si aj sami hradili školné, ktoré predsa nebolo

Skupina sasitov s prof. Jánom Sabolom (v strede) a autorom článku (tretí sprava)

nízke. Plný poplatok za jedného účastníka bol 800 USD. Podľa svojich jazykových znalostí a schopností si každý mohol vybrať jeden z troch seminárov: pre začiatočníkov, mierne pokročilých a pokročilých.

29. ročník SAS-u prebiehal v znamení dvoch, pre slovenskú kultúru veľmi významných výročí - 130. výročia založenia Matice slovenskej a 150. výročia kodifikácie štúrovskej slovenčiny. Dôraz sa však nekládol len na tieto súvislosti. Prednášatelia, ktorí boli profesori z viacerých slovenských univerzít a ústavov Slovenskej Akademie vied, sa snažili v krátkosti, ale zato v celom dejinnom kontexte, oboznámiť poslucháčov s významnými dielami slovenskej literatúry, básnikmi a spisovateľmi. Zdôraznili tak najdôležitejšie etapy vývinu slovenského jazyka.

Hlavným zameraním SAS-u je štúdium slovenského jazyka a kultúry. Organizátori však program pripravili tak, aby cudzincov počas tých niekoľkých týždňov oboznámili s rôznymi oblasťami kultúrno-spoločenského, ale aj politického života na Slovensku. Odzneli prednášky z dejín Slovenska a slovenského národa, politológovia hovorili o okolnostiach prinávratenia štátnosti

Slovenskej republike, a o aktuálnej verejnej mienke. Poslucháči SAS-u si dokonca vypočuli veľmi zaujímavú prednášku o pôvode Rómov, ich príchode na Slovensko a ich dnešnej situácii. Hodno poznamenať, že jednej z besied sa zúčastnil aj minister kultúry SR Dušan Slobodník.

V programe SAS-u boli aj 4 vlastivedné zájazdy. Každý z účastníkov si mohol vybrať jednu zo štyroch trás. Počas zájazdov do Trnavy, Nitry, Turca, na Myjavu, Spiš a ďalších oblastí sa zahraniční poslucháči oboznámovali s historickými a kultúrnymi pamiatkami Slovenska. Mali možnosť navštíviť rodný dom alebo pôsobisko niektorých popredných slovenských spisovateľov, básnikov či národných dejateľov.

Slávnostné ukončenie Studia Academica Slovaca sa konalo v aule Univerzity Komenského, kde si frekventanti prevzali vysvedčenie. Zároveň všetci dostali do daru knihy, vedecké skriptá a zborník.

Niekol'kym krajanským účastníkom seminára, medzi nimi aj z našej Spoločnosti, pobyt uhradil Ústav pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave. Chceli by sme im za to podakovať.

EUGEN MIŠINEC

múzea Matice slovenskej v Bratislave zúčastnili: tajomník ÚV KSSČaS dr. Ľudomír Molitoris a člen predsedníctva ÚV prof. Jozef Čongva.

19.III.1993. Oblastný súd v Katoviciach vyniesol rozsudok v procese proti Sewerynovi Wiślockému, v ktorom nariadił odprosiť prof. Jozefa Čongvu v krakovskom týždenníku Wieści a zaplatiť súdne trovy. Po odvolaní odsúdeného Vojvodský súd v Katoviciach potvrdil 4. júna 1993 rozhodnutie súdu prvej inštancie.

22.III.-2.IV.1993. 10 krajanských očiteľov slovenčiny zo Spiša a Oravy sa zúčastnili didakticko-metodického kurzu slovenského jazyka v Banskej Bystrici.

12.V.1993. Murárska skupina z Kacvínna pod vedením kr. Františka Šiškoviča začala práce na prístavbe tlačiarenskej haly našej Spoločnosti.

4.VI.1993. Deň slovenskej poézie a prózy v klubovni MS KSSČaS vo Vyšných Lapšoch.

9.VI.1993. 11 žiakov z Harkabuza navštievujúcich hodiny slovenčiny sa zúčastnili exkurzie na Slovensko (do Popradu a Belianskej jaskyne).

6.-17.VII.1993. Druhá 10-členná skupina učiteľov slovenčiny zo Spiša a Oravy bola na letnom kurze slovenského jazyka v Banskej Bystrici.

8.-10.VII.1993. V Spišskej Kapitule sa konal vedecký seminár na tému: Spišská Kapitula a slovenská duchovná kultúra. Predstaviteľom Spoločnosti a zároveň Sliezskej univerzity bol na seminári prof. Jozef Čongva.

13.VII.1993. Stretnutie predsedníctva Ústredného výboru našej Spoločnosti s podpredsedom vlády Slovenskej republiky

Romanom Kováčom v Rytre.

18.VII.1993. Svätiaci biskup spišskej diecézy - Andrej Imrich, riaditeľ Spolku Svätého Vojtecha v Trnave Štefan Hanakovič a profesor Michal Griger zo Spišskej Belej sa stretli s krajanmi v klubovni MS KSSČaS v Jablonke.

3.-12.VIII.1993. Štyri žiačky slovenského jazyka z jablonského lycéa sa zúčastnili medzinárodného čitateľského tábora krajanov v Bratislave a Martine.

4.-8.VIII.1993. Osláv 130. výročia Matice slovenskej a 107. kultúrnych slávností v Martine sa zúčastnili predstavitelia Miestnych odborov Matice zo severného Spiša (Jozef Bryja, Dominik Surma, Anna Mačičáková) a ÚV Spoločnosti, ako aj členovia súborov z Nedele, Jablonky a Malej Lipnice.

JURAJ ZAMAGURSKÝ

STARÉ HORY

K jedným z najstarších pútnických miest na Slovensku patria, okrem Šaštína, aj Staré Hory. Je to neveľká obec pri Banskej Bystrici, učupená v malebnom údolí pod Križnou a Donovalmi. Staré kroniky z Banskej Štiavnice nám hovoria, že na tomto území bola už v 7. a 8. storočí banícka osada. Vraj sa tu ľažila med' ešte v dobe bronzovej a neskôr aj iné drahé kovy.

V roku 1448 začali na podnet správcu starohorských baní Michala Konigsberga v osade stavať krásny kostol, ku cti Matky Božej. Už vtedy tu vystavili sochu Panny Márie v životnej veľkosti, ktorá sa okamžite stala miestom kultu. Je umiestnená na hlavnom oltári, v pravej ruke má žezezo a v ľavej dieťa. Obe postavy majú na hlave korunu.

O niekoľko rokov sa ukázalo, že pôvodný kostol nestačí a nadstavili ho. Ale aj to bolo pre pútnikov málo, a preto v roku 1850 ku kostolu pristavili dve bočné lode, čím narušili jeho gotický sloh. V takejto podobe stojí kostol až dodnes.

Nedaleko oltára sa nachádza veľmi vzácná pamiatka - pastofórium. Je to veľmi vysoká veža, vytesaná z jedného kusa kameňa, ktorá slúži na uchovávanie bohoslužobných nádob a hostie. Je to majstrovské dielo neznámeho umelca neskorej gotiky. Za

Uhorska sa ho len zázrakom podarilo zachrániť pred vývozom do Budapešti. Žeby sme zato vďačili zázračnej soche Panny Márie?

Hoci má socha už 500 rokov, nebola ešte ani raz opravovaná. Zo svojho miesta sa pohla len raz, keď ju začiatkom 18. storočia veriaci v obave pred nepokojmi v Uhorsku zložili z oltára. Dôkladne ju zabalili a zakopali na kopci pri kostole. Keď sa situácia upokojila, sochu vykopali a v slávnostnom pochode ju zasa prenesli na oltár. Na pamätku umiestnili na kopci obraz, pod ktorým jedného dňa začal vyvierať potôčik. Pútnici ho nazvali Studničkou Panny Márie a až dodnes si z tohto horského prameňa berú vodu na liečenie.

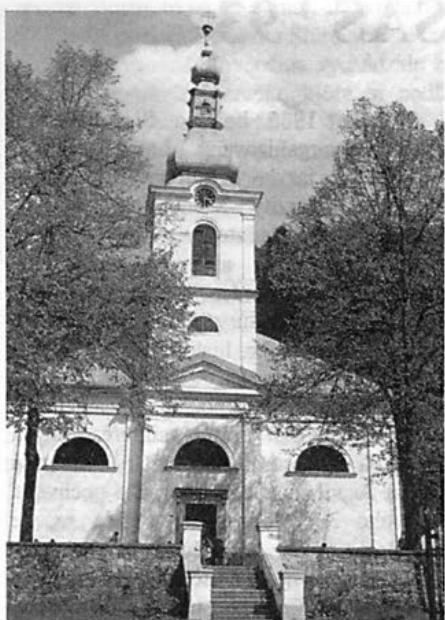
Pri úprave areálu začiatkom 40. rokov vystavali na kopci tzv. ružencové schody. Sú členené na 5 desiatok, tak ako ruženec a u pútnikov sú veľmi oblúbené. Ružencové schody vedú k veľkému oltáru, v strede ktorého je z bieleho mramoru vytesaná socha Panny Márie. Jej autorom je taliansky umelec Giuseppe Cioni z Florencie. Celý areál vysvätil na celonárodnej púti v júni 1942 banskobystrický biskup Dr. A. Škrábik. Po bokoch tohto prírodného oltára sú steny plné ďakovných tabuliek, ktoré sem na počesť svojho uzdravenia pripevnili pútnici.

V 18. storočí dostali do opatery kostol Jezuiti, ktorí sa veľmi vzorne starali hlavne o sochu Panny Márie Starohorskej z oltára v kostole. Práve v tomto období sa chýr o tomto pútnickom mieste rozniesol široko ďaleko, nielen po Uhorsku ale aj po svete. A tak sa z malej baníckej osady čoskoro stalo známe mariánske pútnické miesto, kde si ľudia vyprosovali predovšetkým zdravie.

Jezuiti vo svojich kronikách zaznamenali o soche nezvyklý úkaz. Tvár Panny Márie je niekedy radostná, veselá a inokedy zase prísna a smutná. Prísahou to potvrdil v roku 1738 starohorský občan Ján Hrytz, ktorý hovoril, že oči na soche sa pohybujú ako živé. O zmenach výrazu tváre hovoria pútnici aj v súčasnosti.

Kto je autorom tejto prekrásnej neskorogotickej sochy? Sú rôzne verzie - majster Pavol z Levoče, ktorý žil aj v Banskej Bystrici, alebo to bol jeho učiteľ Wit Stwosz, autor súsošia na rohu banskobystrického farského kostola z roku 1515. Ale vraj to mohol byť aj Ján Thurzo. Historici majú pred sebou ďalší tvrdý oriešok.

Pri návštive Starých Hôr som si všimla množstvo ďakovných tabuliek: ďakujem za uzdravenie, Eva; Panna Mária, pomohla si našej rodine... atď.

Starohorská bazilika (od r. 1990)

Sú tu aj náписy zo záhraničia. Zdá sa, že zázračné uzdravenia sa naozaj stali, že voda zo Studničky naozaj pomohla. Pri vchode do kostola je umiestnená tabuľa, ktorá hľasa: "František Weiterschutz, slepý od narodenia, nadobudol v roku 1715 naraz zrak pred oltárom starohorskej Panny Márie. Z vďačnosti za túto milosť zostal na Starých Horách kostolníkom až do svojej smrti. Evanjelička, slepé dievča od narodenia, po prestúpení na katolícku vieru na púti v Starých Horách nadobudla zrak. Na obidve nohy chromý zemiansky mládenec Jozef de Bobes v roku 1795 náhle pred oltárom po vrúcnej modlitbe za uzdravenie začal chodiť bez bariel a pomoci." Spomínam len niektoré z týchto záznamov.

Bolo nedeľné augustové ráno a parkovisko pred kostolom v Starých Horách sa začalo pomaly napĺňať. Prichádzali autá a autobusy zo širokého okolia. Na hlavnú púť sme sa oneskorili, tá sa konala 15. augusta. Ale pútnici sem prichádzajú vo veľkom počte po celý rok. Veľké púte sa tu konajú najmä na sviatky Panny Márie a Svätodušné sviatky. Veriaci sa zúčastňujú omše v kostole a potom idú asi 10 minút do kopca peknou lesnou cestičkou až k Studničke. Tam si možno v krásnom, upravenom prostredí posiedieť, opäť potichu vyjadriť svoje prosby k Panne Márii, napiť sa vody z prameňa a čakať. Azda pomôže!

Pýtala som sa farára, či v poslednom čase zaznamenali nejaké uzdravenia. Na moju otázku záporne pokrútil hlavou a povedal: - My o ničom nevieme.

Ale my predsa vieme svoje!
VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Hlavný oltár Navštívenia Panny Márie

Výpisky z dějin církví

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

V příštích letech učinila idea reformace další pokrok. V Krakově a Vilniusu vznikly v roce 1533 kroužky přátel nových proudů, které se zdánlivě nerozcházely s minulostí; spojili se v nich pozdější propagátoři reformace se stoupenci starého církevního pořádku. V Poznani se pod záštitou vojvody Andrzeje Górký vytvořily zatím tajné luteránské sbory. Když se v roce 1544 ve Vilniusu Zigmund August stal velkým knížetem litevským, stoupenci reformace získali na jeho dvoře značný vliv. Slovo Boží tam začali v duchu reformace hlásat Jan Koźminečzyk a Wawrzyniec z Przasnysze.

Téměř současně s korunovací Zikmunda II. Augusta přišli do Velkopolska čeští bratři, kteří museli pro své náboženské přesvědčení opustit vlast. Poslali reformační ideje v Polsku a vytvořili ve Velkopolsku síť sborů. Jejich senior Jerzy Izrael patřil k nejzasloužilejším propagátorům polské reformace. Současně začaly ve Velkopolsku veřejně působit dosud tajné luteránské sbory, které se dále rozvíjely pod mocnou záštitou rodu Górků, Ostrorogů a Leszczyńskich.

Pozadu za Velkopolskem nezůstávalo ani Malopolsko. První signál zde vyšel od Mikolaje Oleśnického, který předal kostel v Pińczowě evangelíkům. Byl to první takový případ v Polsku. Za Oleśnickým šli zanedlouho rody Stadnických, Szafrańců, Firlejů, Zborowských a rada dalších velmožů a šlechticů. Malopolská evanglická církev se organizovala podle zásad helvetského vyznání. V jejím čele jako první polský superintendent stál Feliks Kruciger (Krzyżak). V roce 1550 se delegáti malopolských reformovaných sborů sešli na prvním polském evangelickém synodu.

Reformační nálady podporovala hra společenských a politických zájmů - boj mezi šlechtou a duchovenstvem o moc a privilegia a otázka daní a desátků ve prospěch státu nebo církve. Šlechta bojovala proti biskupské jurisdikci, tj. proti tehdejšímu právu, které v určitých případech dávalo biskupům soudní moc nad šlechtou. Zároveň šlechta nechtěla uznat povinnost desátků ve prospěch duchovenstva. Naopak, chtěla přinutit duchovenstvo, aby platilo do státní pokladny, ačkoliv církev považovala zproštění ze státních daní za své dávné a nezadatelné privilegium.

Horlivým hlasatelem zásad reformace v Polsku byl první polský národní spisovatel Mikolaj Rey z Nagłowic. Jeho první díla "Kupiec" a "Rozmowa między panem, wójtem a plebanem", napsaná krátce poté,

kdy přijal evangelickou víru v roce 1543, mají silnou evangelickou tendenci. Ve spise "Postylla Polska" radikálně zúčtoval s papežstvím. Rovněž v jeho dalších dílech se projevuje moralistický ráz a péče o čistotu křesťanského učení. Na sejmec a šlechtických sjezdech byl Rey nejhorlivějším stoupencem reformačních myšlenek. Humorem a vtipem dovedl strhnout šlechtu. Evangelici ho nazývali "Polský Luter".

Reformační myšlenky se projevovaly i v tehdejších polských sejmec. V roce 1552 sejm s ostentací předal maršálkovskou hůl horlivému evangelíkovi Rafalovi Leszczyńskiemu. Tentýž sejm pozastavil biskupské soudy. Největším triumfem reformačního tábora byl však piotrowský sejm v roce 1555, který vydal usnesení, že král má svolat národní koncil, který měl s účastí Kalvína, Melanchtona a Łaského provést církevní reformu národního rázu, čili stvořit polskou národní církev podle reformačních zásad.

Jak se dalo očekávat, papež odsoudil myšlenku národní církve. Král nesvolal koncil podle usnesení sejmu, ale celou věc odložil na rok. V příštím roce vypukla válka s Moskvou o Inflanty a na celou otázkou se zapomnělo.

Polští evangelici, jejichž naděje související s národním koncilem byly zklamány, pozvali do Polska ze zahraničí Jana Łaského, zvaného jinými národy "jediným polským reformátorem". Jan Łaski se narodil v roce 1499. Jeho strýc, rovněž Jan Łaski, byl polským primasem. Mladý Jan studoval v zahraničí a v mládí byl horlivým humanistou. Posvětil se duchovnímu stavu, byl prelátem, ale nespokojenost s církevními poměry v Polsku ho vedla k odjezdu do zahraničí, kde se připojil k reformačnímu hnutí. Po roce 1542 byl Radu let v čele církve ve fríském Emdenu, kde provedl reformaci příkladně podle kalvínských zásad. Potom jako superintendent cizozemského sboru v Londýně spolupracoval při reformě anglikánské církve a napsal tam své hlavní dílo "Londyńskie Wyznanie Wiary". Když v roce 1553 Anglie ovládla katolická reakce, Łaski Anglii opustil a po delším putování se usadil ve Frankfurtu nad Mohanem, kde pracoval na sjednocení evangelických vyznání v Evropě. Tam dostal z vlasti dopisy s prosbami, aby se vrátil a sloužil reformaci v rodné zemi. Vrátil se do Polska v roce 1556 a usadil se v Pińczowě jako senior reformované církve v Malopolsku.

V březnu 1557 se vydal za Zikmundem Augustem do Vilniusu. Získal od něho slib, že sa král bude zabývat církevní reformou, až vyřídí jiné důležité státní záležitosti. Łaski čekal na splnění slibu. Začal tlumočit bibli, bojoval s arianismem, škodícím reformaci, vřele propagoval sjednocení evangelických vyznání v Polsku. Chtěl tak dosáhnout vytvoření jednotné polské evangelické církve, protože zcela správně soudil, že na jednotě závisí budoucnost

evangelického vyznání v Polsku. Tuto zbožnou práci přerušila smrt 8. ledna 1560.

Překlad bible, který začal Łaski v Pińczowě, dokončili jiní. Vyšel v roce 1563 v Brestu nákladem knížete Mikolaje Radziwiłła Černého. V roce 1570 se v Sandomierzi konal neobyčejně důležitý společný synod evangelických církví: augsburské, helvétské a české. Bylo tam přečteno vyznání víry, které v kalvínském duchu sepsal kněz Tretka. Polská helvétská církev je přijala za vlastní. Bylo to tzv. vyznání sandomierské neboli polské a dodnes je hlavní symbolickou knihou evangelické reformované církve v Polsku. Obě další polské evangelické církve si podržely své vlastní vyznání (augsburské a české), ale zároveň celý synod uznal všechna tři vyznání za pravověrná a všechny tři církve se rozhodly žít ve shodě, navzájem se nepotírat, ale podporovat se, svolávat společné synody a dohadovat se mezi sebou ve všech závažných otázkách. Aby nedocházelo ke sporům v otázce přijímání, v němž byl mezi vyznáními jediný zásadní rozdíl, byla přijata kompromisní formule, že s chlebem a vínem v přijímání bývá tělo a krev Kristova podávána věřícím. V tomto smyslu měla všechna tři vyznání vykládat význam přijímání se zdůrazněním toho, co je pojí, a ne toho, co je dělí. Akt uzavřeného svazku bratrských evangelických vyznání, který slavnostně podepsali účastníci synodu, byl nazván Sandomierská dohoda (Consensus sandomiriensis). Díky tomuto svazku získali evangelici na konvokačním sejmu po smrti Zikmunda Augusta rovnoprávnost s katoliky.

Reformační strana však začala ztráct ve veřejném životě v Polsku převahu, kterou měla v mnoha ohledech za vlády Zikmunda Augusta. Za krátkého panování Jindřicha Valois, za bezvládí po něm a za Štěpána Bátorýho, jakož ještě i v prvních letech panování Zikmunda III. kormidlo veřejného života držela v rukou umírněná katolická strana v čele s proslulým kancléřem Janem Zamoyským. Tehdy vládla v Polsku tolerance. I tehdy se vyskytovaly protireformační vzpoury, které však byly rychle tlumeny. Všichni ti, kteří byli v jiných státech pronásledováni za víru, nacházeli útočiště v Polsku. Oba tábory, katolický a evangelický, žily vedle sebe v poměrném klidu a míru. Svědčilo to o vysoké úrovni tehdejší polské kultury. Kancléř Zamoyský, sám katolík, se obracel ke svým evangelickým rodákům slovy:

"Kdyby to mohlo být, abyste všichni byli papeženci, dal bych za to polovinu svého zdraví, abych živ druhou polovinou mohl se radoval touto svatou jednotou. Ale kdyby vám někdo činil násilí, dám všechno své zdraví při vás, abych se na tento útlak nedival."

Bohužel však brzy nastal soumrak oné chlubné polské snášenlivosti.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ

AKO NA VYSOKÉ ŠKOLY?

Dá sa povedať, že v súčasnej, demokratickej dobe stačí úspešne absolvovať prijímacie pohovory a každý uchádzač sa môže stať poslucháčom univerzity alebo inej vysokej školy. Môže študovať, samozrejme ak je voľné miesto, kde chce a čo chce. Už viac rokov aj naša krajanská mládež má možnosť študovať na stredných a vysokých školách na Slovensku. Dočkali sme sa vyše stovky absolventov, niektorí ešte študujú a ďalší tento rok len začínajú.

Tento rok, podobne ako vlni, naša Spoločnosť mala prislúbených 10 štipendií. Je to druhý dôležitý faktor, ktorý často rozhoduje o nástupe uchádzača na strednú alebo vysokú školu. Peniaze. O nich, presnejšie o udelení štipendií zahraničným Slovákom, rozhodovala 20. augusta t.r. v Bratislave zvláštna komisia za účasti

predstaviteľov krajanských spolkov z Rumunska, Maďarska, Ukrajiny, bývalej Juhoslávie a samozrejme z Poľska. Našu Spoločnosť zastupovali: predsedajúci ÚV KSSČaS Eugen Mišinec a tajomník Ľudomír Molitoris.

Poznamenajme, že táto komisia bola ustanovená v lani a zasadajú v nej zástupcovia Ministerstva školstva a vedy SR, Ministerstva zahraničných vecí SR, Domu zahraničných stykov MŠV, Ústavu pre jazykovú prípravu UK a Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej. Komisia po oboznámení sa s dokladmi každého uchádzača a ich prekonzultovaní so zástupcami krajanských spolkov rozhoduje, komu slovenská vláda štipendium udeli.

Aj tento rok bolo podobne. Každá žiadosť o štipendium sa preverovala a

hodnotila zvlášť, pričom sa prihliadalo najmä na potreby danej menšiny a osôb z budúcich absolventov. Celkovo v školskom roku 1993/94 Ministerstvo školstva a vedy SR bude hradiť 47 štipendií: po 10 pre krajanských študentov z Rumunska, Srbska, Maďarska a Poľska, 5 pre uchádzačov z Ukrajiny a 2 z Chorvátska.

Ako sme už spomenuli, naša krajanská organizácia dostala 10 štipendií, hoci máme 11 uchádzačov. Žiaľ, nedalo sa získať to jedno štipendium naviac. Zato Ministerstvo školstva a vedy SR odsúhlasilo, aby všetci mali zabezpečené miesto na stredných a vysokých školách (avšak jeden bez štipendia).

Uvedomujeme si, že mladá Slovenská republika sa borí s ekonomickými problémami. Preto tým viac si ceníme jej pomoc v oblasti vzdelávania krajanskej mládeže. Sme presvedčení, že každé štipendium prinesie v budúcnosti našej menšine mnohonásobný úžitok.

EUGEN MIŠINEC

NOVOPEČENÍ ŠTUDENTI

Už dávno sa skončilo "prázdninovanie", letné preskakovanie potokov a naháňanie jablk po stromoch. Čerstvopečení krajanskí študenti už tvrdzo "zarezávajú" v nových školských laviciach na Slovensku. S niektorými som sa stretla ešte počas posledných prázdninových dní, aby som zaznamenala ich horúce postrehy, zvedavosť a obavy pred novým prostredím. Sú medzi nimi Eva Ratajová a Marek Špernoga z Kacvína, Dorota Krišková z Vyšných Lápš, Mária Loreková a Agneša Rusnáková z Jurgova.

Mária Loreková z Jurgova

- Na akú školu ste sa hlásili?

Eva: Gymnázium v Spišskej Starej Vsi.

Marek: Stredné odborné učilište elektrotechnické v Nižnej.

Dorota: Gymnázium v Poprade.

Mária: Prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave.

Agneša: Strednú zdravotnú školu v Poprade.

- Čo vás k tomu viedlo?

Eva: Najradšej mám historiu a biológiu. Ak všetko dobre pôjde, chcela by som v štúdiu pokračovať.

Marek: Bavi ma to. Učovka je trojročná, ale možno si urobím aj maturitu. Môj známy sa tiež učí v Nižnej a veľmi sa mu tam páči.

Dorota: Chcela by som byť učiteľkou.

Mária: Biológia a matematika sú

Agneša Rusnáková z Jurgova

"mojimi predmetmi". Potom by som chcela učiť v lýceu.

Agneša: Už v druhej triede som bola rozhodnutá ísť na zdravotnú školu. Keď skončím, budem mať v rukách profesiu, a keď mi štúdiu dobre pôjdu a urobím maturitu, budem môcť pokračovať na vysokej škole.

- Robili ste prijímacie skúšky?

Eva: Áno, ešte v máji. Matematika trvala 2 hodiny a urobila som ju dobre, so slovenčinou to dopadlo trochu horšie. Učila som sa ju iba tri roky.

Marek: Nie.

Dorota: Áno. Na skúšbach nás brali ako slovenských žiakov. Je to jazykové gymnázium.

Mária: Ešte nie, ale budem ich musieť urobiť.

Agneša: Áno. Riaditeľ hovoril, že nevie, či by som tie skúšky zvládla; sú totiž ľahké aj pre slovenských žiakov. Urobil so mnou špeciálny pohovor.

- Ako ste sa pripravovali na prijímacie skúšky?

Eva: Chýbali mi najmä učebnice slovenskej literatúry. Pomáhala mi moja teta, učiteľka slovenčiny Žofia Magerová (učí v Novej Belej - pozn. aut.), ktorá mi zo Slovenska priniesla niekoľko kníh.

Dorota: Slovenčinu som sa učila sedem rokov, ale keby mi nepomohla paní učiteľka Krišková a sesternice z Popradu, bolo by mi ľahko.

Mária: Teraz beriem hodiny u pani Głodasikovej. Pomáha mi, ako môže. Požičala mi slovník, s ktorým pracujem, lebo na odborné skúšky (biológiu a matematiku) sa žiaľ musím pripravovať z polských kníh. Slovenské nie sú.

Agneša: Pán Griger mi poslal slovenský prírodopis, a okrem toho som si požičiavala knihy zo školskej knižnice. Veľa mi pomáhala paní učiteľka Glodasiková.

- Každý z vás bude bývať na internáte. Nebude vám smutno za domovom?

Eva: Každý týždeň sa budem vracať domov na bicykli. Z Kacvínna je do Spišskej Staré Vsi asi 10 km, zaberie mi to polhodinu. Už má auto, možno ma niekedy odvezie. A okrem toho na trase Nový Targ - Spišská Stará Ves premáva autobus. To sa mi zíde najmä v zime.

Marek: Nie. Otec ma bude voziť domov autom.

Dorota: Trošku. Internát v Poprade na sobotu a nedeľu zatvárajú. Ako často budem chodiť domov? Neviem. V Poprade mám rodinu.

Mária: Bratislava je ďaleko. Plakať nebudem! (smeje sa - pozn. aut.)

Agneša: Internát sa mi veľmi páčil. Škoda, že ho na sobotu a nedeľu zatvárajú. Ale strýko býva vo Svite. V zime ho budem navštěvovať.

- Viete aké budete mať štipendium?

Eva: Zatiaľ ešte nie.

Marek: Nie.

Dorota: Asi 1500 korún.

Mária: Nie.

Agneša: 1552 korún mesačne. Za internát budem platiť 800 SK.

- Prečo ste sa rozhodli študovať na Slovensku?

Eva: Slovenčina ma baví, spievam a rečitujem v kostole. Do Spišskej Staré Vsi nie je ďaleko, často budem môcť chodiť domov.

Marek: Môj starší brat študuje na drevárskej škole vo Zvolene a veľmi sa mu tam páči. Učilište s podobným zameraním ako to, ktoré som si vybral na Spiši nie je. Na Slovensku vraj lepšie učia...

Dorota: Už dávno som chcela študovať na Slovensku, v Poprade sa mi páči a mám tam rodinu.

Mária: Počula som, že je to dobrá škola. Stredovýchodná Európa sa mení. Čoraz vyhľadávanejši sú odborníci, ktorí ovládajú jazyky susedných štátov a poznajú ich kultúru. V rámci "Vyšehradskej štvorky" budú mať krajanskí absolventi slovenských škôl iste čoraz lepšie a odbornejšie uplatnenie najmä v pohraničnom regióne Spiša a Oravy. Slovensko - poľské vzťahy sa prehľbjujú v každej oblasti - ekonomickej, kultúrnej, politickej, ekologickej i turistickej. Držme palce našim novopečeným študentom, aby nás úspešne reprezentovali v blízkej budúcnosti!

Eva Ratajová z Kacvín

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

PODHALIE NA DRAŽBE

Novotarský obuvnícky kombinát, azda najväčší podnik v Nowosączskom vojvodstve, vznikol rovno pred 40 rokmi. Podnetom pre jeho výstavbu bola direktívá ministra Pahkého priemyslu číslo 421 z 15. októbra 1953. Kombinát mal dať predovšetkým prácu obyvateľom chudobného Podhalia, Spiša a Oravy a súčasne vyrábať modernú, ale lacnú obuv nielen na domáci trh, ale aj na vývoz. V najlepšom období pracovalo vyše 10 tisíc zamestnancov. Ako sme sa dozvedeli, novotarský závod je od minulého roka prakticky v úpadku.

Zasiahla kliatba bankrotára

- Stalo sa, čo sme neočakávali, - hovorí splnomocnenec správca kombinátu nachádzajúceho sa v úpadku mgr. ing. Zdzisław Szkaradziński - že jeden z našich podnikov - veriteľov (garbiareň v Lubertowě) sa obrátil na Hospodársky súd v Nowym Sączu o vyhlásenie finančného úpadku kombinátu Podhalie. Súd to akceptoval a určil právneho zástupcu (syndika), ktorým sa stal dr. Michał du Vall. Musím poznamenať, že ešte pred vyhlásením úpadku továrne sme boli voči štátu zadlžení na... 350 miliárd zlótych.

Pracuje sa aj v úpadku

Po dohode so súdom právny zástupca povolil kombinátu nadále fungovať a rozvíjať výrobu. Situácia sa má vykryštalizovať v najbližšom čase. Nadále tu pracuje okolo 3 tisíc zamestnancov. Samozrejme, veľa pracovníkov odišlo, keďže platy (netto) v kombináte sú veľmi nízke - priemerne 1.500.000 zlótych. Niektorým by sa to snáď aj vyplatilo, keby im závod - tak ako v minulosti - hradil 80% cestovného. Dnes si však každý zamestnanec kombinátu musí hrať cestovné sám. Mesačný lístok zo vzdialenejších obcí Spiša a Oravy, odkiaľ pracovníci dochádzajú, stojí len... 700 tisíc zlótych. Za takýchto podmienok sa pracovať vonkoncom nevypláca, hádam len pre vlastné potešenie. Preto mnohí rezignujú a volia si radšej podporu pre nezamestnaných. Sú medzi nimi, pochopiteľne, i naši krajania zo Spiša a Oravy.

Aké je východisko z labyrintu?

Počas minuloročnej návštevy prezidenta PR Lecha Wałęsu v nedalekom Ludźmierzi ťažkujúci zamestnanci Podhalia očakávali pomoc. Všetko sa však skončilo, ako dnes sami hovoria, len na sluboch hlavy štátu a nepatrnom záujme prezidentskej kancelárie. Je pochopiteľné, že továreň úplne stratila hodnotnosť a nemôže očakávať finančnú injekciu zo strany komerčných a štátnych bank.

- Je jasné, že v takejto situácii, - hovorí

p. Zdzisław Szkaradziński, - kombinát neudržíme. Treba ho nutne zreštrukturizovať a získať penažný kapitál. Navrhuje sa premeniť továreň na akciové spoločnosti, ktoré by zamestnávali asi 2.000 pracovníkov. Podľa mienky syndika, mali by to byť spoločnosti joint-venture, teda so zahraničným kapitáлом. Významnú úlohu by tu mohla zohráť Agentúra pre rozvoj priemyslu. Všeobecne sa hovorí, že šlo by o niekoľko samostatných akciových spoločností: metalurgickú, gumárenskú a dve obuvnicke. Posledné slovo by chcel mať podnikový odbor Solidarity.

To, že novotarský obuvnícky závod sa ocitol v tak ľažkej ekonomickej situácii, spôsobilo viac faktorov, v tom aj rodiaca sa konkurenčia a veľký dovoz obuvi zo zahraničia, najmä Thajska, Hongkongu, Malajska, Francúzska a Talianska. Všetci dobre vieme, že ešte nedávno sme v obchodoch mohli vidieť veľké množstvo rôznej obuvi práve z Nového Targu. Ako nám povedal p. Zdzisław Szkaradziński, kombinát pre domáci trh už nerobí takmer nič. Pred rokom pracoval na objednávku známej športovej firmy Puma. Potom, po ťažku, objednávateľ rezignoval a dnes pracujú pre dve ďalšie firmy - Royce International z amerického Bostonu a známu firmu Addidas.

Či a ako sa rozmotá toto "kombinátske" kľbko, budeme snáď onedľho vedieť. Zaujíma nás to tým viac, že tu stále pracuje veľa obyvateľov zo Spiša a Oravy.

JOZEF PIVOVARČÍK

Moliér s hrabľami, alebo druhé vtelenie sedliaka

Podvlčianski ochotníci pred svojou klubovňou

Aj takto by sa mohla volať divadelná hra, keby ju chcel niekto napísať o divadelníkoch z Podvlnka. Nájsť ich doma vo všedný deň je veľký problém. Končia sa sená, žatva je v plnom prúde a treba využiť tých páŕ horúcich dní, aby sa čo najviac stihlo. Keď som obišla niekoľko domov našich krajanských divadelníkov a všade som sa dozvedela, že sa z poľa vrátia až večer, odložila som návštěvu na nedeľu. Jediný deň oddychu od namáhavej práce v týždni, využívajú naši herci - gazdovia na to, čo majú najradšej - teda divadlo.

Hoci sme už o našom krajanskom ochotníckom divadle z Podvlnka neraz písali, je dobre pripomenúť, že ako jediný súbor zo Spiša a Oravy pretrval až dodnes. Aké boli začiatky? - na to som sa opýtala najstarších hercov, Terezy Gajevskej a Vladislava Pieroneka, ktorí v súbore začali hrať ako deti.

- V 1948r. prišli na oravské dediny učitelia zo Slovenska. To na ich podnet začali vznikať ochotnícke divadlá v Podvlnku, Zubrici, Podsŕní, Harkabuze, Malej Lipnici. Na Slovensku malo ochotnícke divadlo silnú tradíciu, učitelia v nej chceli pokračovať. Ale vydržalo len naše divadlo.

V Podvlnku pôsobil učiteľ Anton Papánek, ktorý bol zakladateľom divadla. Potom súbor prevzala učiteľka Nedeláková, ktorá tiež aj režirovala. Neskôr už divadlo režiséra ako takého nemalo. Organizačne ho viedla krajančica Hermína Kovalíková, u ktorej bola kedysi klubovňa. Z jej rodiny hrali skoro všetci. Mária Gribáčová sa o súbor starala až donedávna.

- Pre naše divadlo urobila veľmi veľa, vložila doň kus svojho srdca, - hovorí jej nevesta a následníčka Kristína Gribáčová. - Veľmi veľa nám pomáhala, rozdeľovala úlohy, radila. V poslednom predstavení však nehrá, a preto nechodi ani na skúšky.

Pani Gajevská si na začiatky spomína takto: - Zo začiatku sme hrávali v škole. Vtedy prichádzali na naše vystúpenia aj hostia zo Slovenska. Škola bola taká plná, že nemali kde sedieť. Spolupráca so Slovákmi bola vtedy veľmi úzka.

Za čím je Vám najviac lúto z tamtých rokov?

- Voľakedy bola väčšia zažilost'. Hrali sme samí mladí, museli sme sa charakterizovať, aby sme vyzerali staršie. Dnes hrajú aj staršie ženy, ako ja, ale ešte ma to stále teší.

Koľko mal súbor členov a koľkí hráte dnes? - pýtam sa pána Vladislava (mimochodom, predsedu miestnej skupiny KSSČaS v Podvlnku).

- Nebol a ani nie je stály počet členov súboru. Prvé dva roky hrali len starší ľudia, my sme boli prvou mladou generáciou, ktorá začala hrať v 56. roku. Z dnešných hrala T. Gajevská, neskôr Prilinskovič a Bosák - ten má dnes už 63 rokov. Začal hrať aj v tomto predstavení (Oklamaný manžel), ale nevydržal do konca. Teraz nás hrá osem, ale pri nacvičovaní novej hry sa opäť počet zmení. Máme aj dvoch nových - Stanislava Stopku a Barbaru Papiežovú, ktorá študuje na Líceu v Jablonke slovenčinu. Ako začiatočníčka hrá veľmi dobre.

Podvlčiania hrajú iba po slovensky. Motivujú to tým, že v nárečí by im na Slovensku nikto nerozumel a oni tam hostujú každý rok, niekedy aj dvakrát. Okrem toho predlohy majú tiež v slovenčine. Prinášajú si ich zo zájazdov - naposledy z Palárikovej Rakovej. Rozdelia ich medzi sebou a po prečítaní prediskutujú. Ktorá divadelná hra sa všetkým najviac páči, tú si vyberú na nasledujúcu sezónu. Hrajú všetko čo ich zaujme, úplne jedno od akého autora. Podstatné je len ...

Aby bolo veselo!

- Preto si vyberáme samé komédie. A ešte musí byť hra dlhá - aspoň 4 dejstvá, - pripomína E. Prilinský. - Myslime na divákov na dedine, aby sa mali na čom zabaviť a nasmiat'. Keby sme hrali smutné hry, nikto by na nás neprišiel. Najviac radosti máme z vystúpenia, na ktorom je veľa ľudí, kde sa všetci smejú a tlieskajú nám. Veľmi radi chodíme na zájazdy, len aby boli čo najďalej. V tomto roku by sme mali ešte hostovať v Gdaňsku, na pozvanie ukrajinskej menšiny.

Keď som sa opýtala na spoluprácu so slovenskými divadlami, Podvlčania si ju nevedeli vynachváliť. Zoznámili sa s vedúcim domu kultúry v Polhore (nedaleko Námestova), ktorý ich každý rok pozýva na vystúpenie. V máji hrali v Sihelnom, Rabči a Polhore. Okrem toho spolupracujú s p. Krušinským z Námestova, vedúcim ochotníckeho divadla. Našim krajanom je však lúto, že nemôžu pozývať svojich priateľov do dediny. Nemali by kde vystupovať. V Podvlnku je len malá sála v požiarnej zbrojnici a divadelníci tak nemajú ani domácu scénu. Nie je to škoda? Vedľa kultúrnej činnosti na dedinách nie je bohatá. Väčšinou sa obmedzuje len na zábavy a televízor. Zaslúžila by si trochu povšimnutia zo strany miestnych úradov. Za prenajatie sály žiadali od nášho súboru aj milión, ved' ani za lístky by sa toľko nevyzbieralo. Nehovoriac o tom, že herci z Podvlnky vystupujú len za "chlieb a vodu". Oni sú spokojní aj s tým. Radi hrajú, či už je to pre žiakov Lícea v Jablonke, alebo pre krajanov na Orave a Spiši.

O dotáciách nemôže byť ani slova

- Vedľa kto by aj dal! Nikde nemajú nazvyš; - hovoria svorne divadelníci. - Za všetko, čo dostávame, vďačíme našej Spoločnosti. Kupujeme si z toho materiál na kulisy a všetko ostatné si robíme sami. Kostýmy si požičiavame z divadiel v Zakopanom a Krakove. Spoločnosť nám hradí tiež prepravu.

Tieto informácie mi už poskytuje Kristína Gribáčová, inštruktorka v Podvlnku. Od nej sa tiež dozviedám o ľažkostach s klubovňou, za ktorú im gmina vyrúbila nekresťanské dane. Je to útlulá garáž u manželov Prilinských, kde sa divadelníci schádzajú na nacvičovanie. Klubovňa je u nich už 15 rokov. Predtým bola na rôznych miestach, väčšinou však len veľmi krátko.

- Nikto nechce mať v dome divadlo. Keď sme si jeden rok prenajímali miestnosť u starej babky, nedovolila nám nacvičovať, vraj je pôst a nemáme čo spievať. A my sme vtedy museli súrne nacvičovať; - hovorí Edo Prilinský, skúsený divadelník.

Zemiaky či Palárik?

Takúto otázku si kládli členovia súboru pred dvoma rokmi, keď sa pripravovali na divadelnú prehliadku v Čadci. Bol to začiatok jeseň a obdobie zberu zemiakov. Všetci cez deň ľažko pracovali v poli a večer unavení nacvičovali. Pred poľnými prácammi ich neospravedlní ani Palárik, či Moliér. Všetci sa zaoberajú roľníctvom, každý má svoje gazdovstvo.

KAŽDÝ MÁ PRÁVO

NA VLASTNÝ JAZYK

Dňa 17. augusta t.r. sa na pozvanie Kuratória školstva z Nového Sáčka uskutočnilo v Novom Targu stretnutie s predstaviteľmi Ministerstva školstva PR - riaditeľom Oddelenia všeobecného vzdelávania Mirosławom Sawickým a Melániou Sobańskou-Bondarukovou, pracovníčkou Oddelenia pre národnostné menšiny. Kuratórium zastupoval o.i. vicekurátor Zbigniew Stanik.

Podľa programu mali byť na schôdzi preročované otázky, týkajúce sa vzdelávania detí a mládeže slovenskej národnostnej menšiny. Na stretnutie boli pozvaní vojtovia gmín a riaditelia škôl, v ktorých sa slovenský jazyk vyučuje, učitelia slovenčiny a predstaviteľia našej Spoločnosti - Ľudomír Molitoris a Augustín Andrašák.

Hned v úvode vedúca Oddelenia kuratória školstva v Novom Targu H. Bańska oboznámila prítomných s organizáciou a úrovňou vyučovania slovenského jazyka na školách Spiša a Oravy za minulý rok. Pedagogický proces H. Bańska hodnotila kladne, na školách vyučujú väčšinou kvalifikovaní učitelia, v tom aj dve učiteľky zo Slovenska. Ďalej predstavila podrobne informácie o výučbe v budúcom školskom roku.

H. Bańska poukázala aj na problémy, z ktorých najzávažnejším bol nedostatok učiteľov slovenčiny. Keby aj dodatočne niekoho zamestnali, obce sú od seba vzdialené natoľko, že nie je možný rýchly presun. Preto sa musí uplatniť forma spojeného úvazku. Predstaviteľka kuratória navrhla utvorenie medziškolských skupín. Nie je to však pre učiteľa záruka udržania počtu hodín, pretože deti aj počas školského roku menia skupiny. Podobne je to aj s učiteľmi - dochodcami.

Ďalším pálčivým problémom sú učebnice. V školach je ich až prveľa, ale väčšinou nevyhovujú potrebám žiakov ani učiteľov. V závere správy H. Bańska pozitívne hodnotila spoluprácu miestnych skupín KSSČaS so školami nielen v oblasti

vyučovania, ale aj mimoškolskej činnosti.

Ako prvý v diskusii vystúpil Ľ. Molitoris, ktorý okrem iného povedal: - *Ide nám predovšetkým o to, aby sa v školách na tomto území akosi pozitívnejšie predstavovala otázka Slovenska a pohraničného územia, hlavne Spiša. Aby tu nedochádzalo k napätiu. Škola má predovšetkým vychovávať; vychovávať k dobrým susedským vzťahom.*

Dotkol sa tiež otázky rozširovania v školách rôznych časopisov a tlačív, ktoré svojim obsahom vzbudzujú nepokoj. Deťom by sa nemali predstavovať jednostranné názory na dejiny, treba dať možnosť prehovoriť aj slovenským historikom. Ľ. Molitoris sa tiež vyjadril k otázke výberu regionálnej problematiky do učebného plánu škôl.

Na výpovedi tajomníka KSSČaS nepriemerane ostro zareagoval vojt gminy Nižné Lapše, Wendelin Haber. Upozornil predstaviteľov Spoločnosti, aby nezabúdali na to, že žijú na území Poľska a nie na medzinárodnom území, kde by mali platiť rovnaké práva pre poľskú aj slovenskú národnosť. Ďalej povedal: - *Nemôžeme súhlasiť s tým, aby sa poľský národ v polskom štáte musel podrobovať požiadavkam ľudu, ktorí sa považujú za národnostnú menšinu.*

Po takom konštatovaní W. Habera sa, žiaľ, charakter diskusie preniesol od školských problémov do politickej sféry, čo nebolo ani zámerom organizátorov a ani nevyznelo v prospech základnej otázky stretnutia.

V podobnom tóne bolo aj vystúpenie vojta Juliana Stopku z gminy Jablonka, ktorý obhajoval "správny výber" mien oravských činiteľov, podľa ktorých boli pomenované ulice v Jablonke. Nezabudol tiež upozorniť členov našej Spoločnosti, aby sa zbavili zlomyseľnosti a komplexov. Napokon dodal: - *Chcel by som, aby*

predstaviteľia KSSČaS nezabúdali na jedno - keďže ste národnostnou menšinou, uvedomte si, že v určitých veciach sa musíte skromne postaviť na bok. Nemôžete zaujať exponované miesto...

Je poľutovania hodné, že vojtovia gmín, v ktorých žijú naši krajania, majú takéto šovinistické názory. Veď ako je možná spolupráca s taktô krajne orientovanými predstaviteľmi miestnych úradov? Nie bez obáv vyjadril svoj názor A. Andrašák, že sa situácia ešte zhorší, keď školy prejdú pod miestne samosprávy.

Takýto obrat v priebehu diskusie zrejme zaskočil aj predstaviteľa ministerstva školstva M. Sawického, ktorý zdôraznil, že takéto rozhovory závažný problém nevyriešia, a preto je potrebné venovať sa radšej otázkam vyučovania. Uznał za veľmi dôležité vymenovanie spoločnej komisie pre prípravu učebnice dejepisu, kde by boli sformulované spoločné postuláty.

Ďalším závažným problémom, ktorý sa rieši už vyše roka, je nultá trieda v Novej Belej. Naša Spoločnosť sa nemôže doprosiť učiteľky s plným úväzkom. Vojt gminy sa odvoláva na nižší počet detí, ktoré dobrý učiteľ stihne naučiť aj na 1/2 úväzku. S takýmto názorom však nesúhlasil M. Sawicki, ktorý zdôraznil, že v predškolskom veku je dôležitý čas, za ktorý sa dieťa niečo naučí a ten nie je závislý od počtu detí.

Veľmi optimisticky vyznel diskusný príspevok riaditeľky školy z Jurgova, ktorá sa zúčastnila kurzu slovenského jazyka na Slovensku. Po dobrých skúsenostiach, ktoré si odtriať priniesla, doporučila ho všetkým riaditeľom škôl na Spiši a Orave, kde sa vyučuje slovenčina.

M. Sobańska-Bondaruková prítomných poinformovala o tom, že bola vypracovaná metodická príručka výuky slovenského jazyka, ktorej autorom je kolektív učiteľov zo Spiša. Po schválení ministrom školstva je príručka platná už v tomto školskom roku. Vytláči ju tlačiareň našej Spoločnosti. Po verifikácii učebnic už nič nestojí v ceste, aby boli takýmto spôsobom pripravené pre slovenské deti nové učebnice.

Na záver predstaviteľka kuratória všetkých ubezpečila, že kuratórium bude pomáhať národnostnej menšine v zabezpečovaní jej práv.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Ako na najzaujímavejšie vystúpenie si herci z Podvľaka spomínajú na Divadelný festival v Martine v roku 1969. Boli tam na pozvanie Matice slovenskej spolu s nedeckým divadlom. Hra "Kamenný chodníček" F. Urbánka bola vtedy veľmi kladne hodnotená a zároveň to bolo veľké ocenenie za tvorivú prácu súboru. Žiaľ, dvojstránka z novín z martinského festivalu je to jediné, čo sa zachovalo za 45 rokov činnosti divadla z Podvľaka. Nevedú si žiadne denník, aj keď si uvedomujú, že robia zle. Veď už teraz si na kadečo nemôžu spomenúť. Čo odovzdajú mladej generácii?

Nuda im nehozí...

Práve počas mojej návštevy sa pripravovali na festival

Palárikova Raková, ktorého sa zúčastnili na pozvanie Matice slovenskej. Vystúpili s Moliérovou hrou Oklamaný manžel, nacielenou v tejto sezóne. V novembri sa súbor zúčastní prehliadky umeleckej tvorivosti národnostných menšíň vo Varšave. No a na zimu si chystajú Urbánkovu Pani richtárku.

Program je bohatý, chut' do práce nechýba, nezostáva nám už nič iné, len zaželať ochotníkom z Podvľaka veľa úspechov v pestovaní tejto krásnej slovenskej tradície aj u svojich detí a vnukov.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

JEDNA MEŠTIANKA

Za tatranskými horami vyrástla, v doline rieky Bialka prišla na svet. Presne na tom mieste, kde teraz stojí jurgovská klubovňa. Dávno to bolo, ešte dávno, v roku 1941.

Najprv začali poletovať chýry, šuškalo sa z uška do uška. Nová slovenská škola? Pre mládež, ktorá ukončila štvrtú, alebo piatu triedu základnej školy? Odborníci robili sondy: budú vôbec žiaci? Ale keď ju v Jurgove otvorili, zaplnila sa, akoby bičom plesol, a to hned sedemdesiatimi žiakmi, ktorých neskôr rozdelili do chlapčenskej a dievčenskej triedy.

"Čas malín" v jurgovskej mešťianke

Prenesme sa teraz do tých čias, keď žiaci premeriavali cestu do školy pešo, alebo na bicykli a v zime na lyžiach. Učilo sa 6 dní v týždni. Trieda voňala kriedou a na hodine geometrie a rysovania sa všetci triasli, keď sa pán riaditeľ Jurišic prechádzal s vystretým prstom medzi lavicami. Ten prst mal totiž takú čarownú moc, že hned dokázal nájsť neštastníkov, ktorí si zabudli urobiť domácu úlohu.

Medzi predmetmi kralovala slovenčina; učila sa 5 až 6 hodín týždenne. Nemčina zaberala 4 hodiny, podobne ako náboženstvo.

Na dejepise si vraj každý rád robil poznámky. Rozprávanie paní učiteľky Dluholuckej totiž zachytávalo dejiny v napínavom a dobrodružnom svetle tak, ako lodné plachty zadržiavajú silný nápor vetra. Profesor Kováčik založil legendárnu škôlku ovocných stromčekov, kde mal každý na starosti svoju hriadku.

- Ked' sme poštepili stromčeky, našiel si vždy dosť času na to, aby sa na motocykli, alebo pešo prišiel pozrieť, ako sa nám rozvíjajú, -

spomína si bývalý žiak mešťianky Jozef Budz. - Pre nás to bolo veľmi dôležité.

V mešťianke sa kopali aj studne. Rekord, ktorého sa mladí studniari zmocnili, bol 16 metrov. Na dne sice žiadna voda nezurčala, ale to nebránilo žiakom, aby obložili svoju favoritku potočnými kameňmi. Vraj sa zachovali dodnes.

Slovenčinu a spev učil profesor Gríger, ktorý kládol veľký dôraz na gramatiku, čo si jeho zverenci neskôr nevedeli vynachváliť. Ked'že bol organistom v kostole, naučil ich veľa slovenských pesničiek.

Hlavným poslaním jurgovskej mešťianky bolo vychovať mladších úradníkov, a tak sa zaviedol aj strojopis - ako nepovinný predmet. A aby žiakom po tvrdom klepotaní prsty nezdrevneneli, dožičili im trochu harmónie a nehy v rámci ďalšieho nepovinného predmetu - hry na husliach.

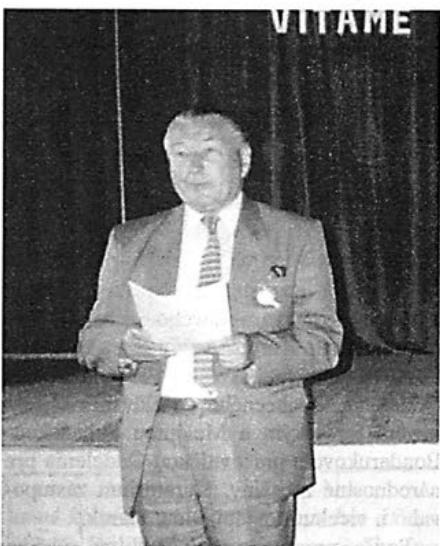
Odkiaľ pochádzalo najviac študentov?

Z Jurgova. Základná škola sa končila piatou triedou a väčšina potom pokračovala v mešťianke. Veľa žiakov prichádzalo aj z Tribša, Čiernej Hory, Novej Belej, Krempách, Repíška, Osturne a Javoriny. Lapšanov vraj t'ahalo skôr do Spišskej Starej Vsi. Tí, ktorí pochádzali zd'aleka, bývali na internáte. Tam sa stretávali aj mladí divadelníci.

Ked' cez Slovensko prechádzal front, mnohé školy museli zavrieť; niektoré aj na celý rok. Jurgovskú mešťianku nie. Žiaci sa naposledy stretli 28. júna 1945. Úroveň mešťianky bola výborná, - hovorí J. Budz, - po vojne ju všade uznávali.

Spomienky ožili

Bývalí žiaci si preklesnili chodník k spomienkam a znova sa zišli v Jurgove,

Prof. M. Griger opäť pred svojimi žiakmi

tentokrát po 50-tich rokoch! Polstoročie - je to veľa, alebo málo? Slzy a známky dojatia svedčili, že pokial' ide o vzdialenosť, ktorá delí "čas malín" od prítomnosti, tak málo.

Slávnosť začala 18. júla, ráno o 10. hodine slovenskou omšou, ktorú odsúľil dekan zo Spišskej Novej Vsi. Po raňajkách v jurgovskej remíze bývalých žiakov privítal krajan J. Budz. Zaujímavý bol najmä príhovor profesora Grígera, ktorý vďaka podrobnej údajom opísal mešťanku v úplne inom svete. Obed pripravili jurgovčanky. Je možné byť v Jurgove a obistiť Jurgovskú Popolušku - usadlosť Šoltýsovcov? Nie, veru. A tak bývali absolventi mešťianky zahrnuli do svojho programu aj návštevu tohto spišského múzea. Potom si nad riekou poopekali klobásky a slaninku, slovenské pesničky zaspievali, vínečko a slovenské pivko popili. Večer sa znova stretli v remíze, aby si mohli zaspomínať na staré časy. Slávnosť skončila až po polnoci.

"Čas malín" sa minul, ale spomienky ZOSTALI.

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

V prírode lepšie chutí...

Okolo vatry pri Bialke. Snímky: Helena Budzová

OHŇANIA A ZAKLÍNAČI ŽELEZA

Kameň, oheň, horúce železo, láva...

Ej, čože sa to na nás valí? Voľajaky kozmický výbuch, alebo vyčínanie vulkánov? Tekutá láva náhle tuhne a vznikajú nové výtvory...

Uhlie, oheň, roztavené železo...

Čoby výbuch! To kováč pracuje vo svojej výhni. Buch, buch! Lopotí sa on veru, na podkove vyzvána. Zostal sám ako prst; jeho kamaráti v remesle znisili, stratili sa, akoby sa pod zem prepadli. Možno ich patrón Vajan ako pomocníkov k sebe zavola. Ej, ľahké časy prišli na kováčov, už len poslední mohyčaní zostali...

Železo, ktoré padá z neba

Prví kováči hľadali na zemi spadnuté hviezdy. Eskimáci si z nich napríklad nože vyrábali, lebo verili, že majú čarownú moc. Keď sa Cortez pýtal indiánskych náčelníkov, odkiaľ pochádzajú ich zbrane, ukázali na nebo. Tak veru, niektoré neolitické náradia neskôr nazvali "kameňmi blesku", "zubami blesku", alebo "božími sekérarmi".

Pradávni Slovania si uctievali božstvo Perúna - božstvo neba, búrk, bleskov a ohňa, nuž kováči u nich vykonávali prvé náboženské obrady. Ale ich patrónom bol Vajan, ktorý so svojimi druhami, "ohňanmi", pracoval v znoji pod zemou, v obrovskej výhni vyhrievanej večným ohňom.

Ako sa Pán Ježiš za kováča prezliekal

Keď bolo treba chorých liečiť a starcov omladzovať, prezliekal sa Pán Ježiš za kováča. Starých a chorých do pece povkladal, a potom ich vyklepával na nákove, až kým mladí a zdraví pod jeho rukami neožili, na rovné nohy nevyskočili.

A keď sa mu kováči na škaredé a ufríštané ženy alebo svokry ponosovali, hodil ich do pece. Buch, buch! Na kovadline z nich mladé krásavice potom ukul!

Na Spiši

Bolo kedysi kováčskych výhni ako maku. Železná ruda nechýbala a kováčske cechy sa rozrastali ako huby po daždi najmä v 17. storočí. Najväčšie skvosti umeleckého kováčstva ešte dodnes krášlia kostol sv. Jakuba v Levoči, kostol sv. Mikuláša v Lendaku a kostol sv. Jána Krstiteľa v Spišských Vlachoch. V roku 1872 sa cechy rozpadli a každý začal podnikať na vlastnú pásť.

Na spišských dedinách "kováčenie" do svojich rúk zobraťi cigáni. Robili podkovy, motyky, sekery, nože, klince. V zime chodili pešo na jarmoky, najčastejšie do Spišskej Starej Vsi, Kežmarku, Nového Targu, Jablonky a Czarného Dunajca. Za odvezenie zaplatili dve podkovy.

Keď začali továre chrliť lacnejšie výrobky, bolo treba učených kováčov, aby sa ubránili konkurencii. Ti si vzali na starosť ľahšie práce - okutie vozu, kolesa, vyklepanie pluhu. Medzi takých patrí aj krajan Štefan Kromka z Kacviny.

Posledný Mohyčán

- Narodil som sa na Slovensku, v Malej Frankovej, v roku 1914. Keď som mal 16 rokov, v tridsiatom, učil som sa v Spišskej Belej kováčskemu remeslu, - odvija svoju životnú cestu krajan Kromka. Sledujme ho ticho ako myšky, aby sme ho, nedajbože, neprerušili - Všetko sa bolo treba učiť, všetko robiť, lebo majster sa nedal dobre najest. Ale tri roky nestačili na to, aby som sa stal majstrom. Ešte tri ďalšie bolo treba. Musel som ísť na kurz do Turčianského Svätého Martina, kde nás učili kone podkívať. Na Slovensku som musel mať na podkívanie exámen, inak by za mnou prišli žandári... Pracoval som i v Čechách, v Černožiciach, v Zborove pri Bardejove a v Spišskej Starej Vsi, asi dva roky. Ešte po vojne chodili za mnou z Osturne a Veľkej Frankovej, aby som im kone podkíval...

Časy sa zmenili. Teraz prichádzajú už len filmári a veterinári.

- Celý autobus prišiel, - hovorí, - celá tá škola veterinárska. Prizerali sa ako kone podkívam. Vraj už nie je taký kováč na Podhalí...

No a pred dvomi rokmi to zas filmári do filmu brali. Nečudo, veď výhnu si postavil sám Štefan Kromka v roku 1941. Všetko je na svojom mieste tak ako vol'akedy - pálenisko, nákova, kladivá.

- Mali ste nejakých učňov?, - pýtam sa pána Kromku.

- Pomáhal mi Švagor a synovia.

- Predtým bolo veľa roboty, - hovorí syn, - ale teraz už kone nie sú...

- Všade sú traktory, - dodáva otec, - aj my sme pred dvomi týždňami koňa predali. Ani raz nám seno nepriviezol. Budeme koňa nadamo chovať?

Kromkovci o umeleckom kováčstve, ani o múzeum nerozmyšľali. - Na to niet čas, - vysvetľuje syn.

Posledný Mohyčán z Kacviny - Š.Kromka

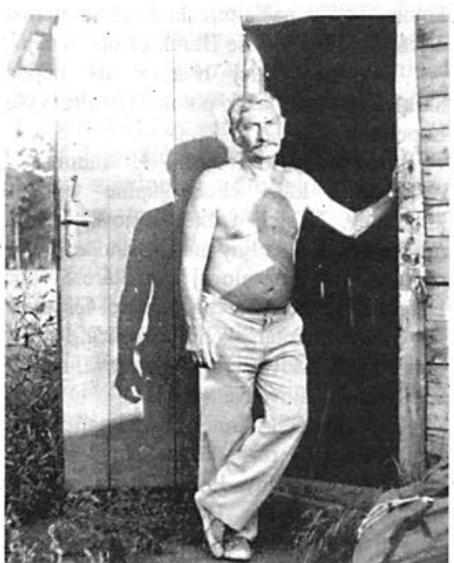
Kaštuno angar, alebo koks?

Cigáni ešte pred vojnou žili v domoch, ktoré volali KIER. Všetci bývali v jednej izbe, kde kováči železo kuli a ženy sa okolo ohniska zvrtali. "Vatrisko" bolo najprv na zemi, až neskôr ho vyniesli na "trón".

Pálilo sa drevěným uhlím, ktoré cigáni volali kaštuno angar. V hore nazbierali smrekové haluze, zápalili ich a v správnej chvíli zaliali vodou. Za hodinku si takto zadovážili dva až tri vrecia uhlia, ktoré postačili na dva týždne. Starší Spišiaci si ešte pamäタajú, že Cigáni nosili vrecia na hlavách ako Afričanky, ani rukami ich nemuseli pridržiavať. Pred vojnou Cigáni radšej používali kaštuno angar. Prečo? Vraj koks neboli zdravý pre kováča a pri drevnom uhlí sa vraj netvorila "tá kôrka" na železe. Okrem toho sa kaštuno angar spaľovalo pomalšie a

POKRAČOVANIE NA STR. 23

V.Kaminský z Č.Hory pred svoju výhňou

VÝPIS Z NOVOBELSKEJ KRONIKY

Casy sa menia, neustále napredujú, a po nich zostáva história, s ktorou sa oboznámajú žiaci zo základných a stredných škôl a študenti na vysokých školách. Jedným z prameňov pre poznávanie histórie sú kroniky, ktoré najmä v prípade obcí sú nezriedka jediným zdrojom vedomostí o ich minulosti. Aj Nová Belá má takúto kroniku, z ktorej by som dnes chcel uviesť najdôležitejšie záznamy týkajúce sa dejín našej obce.

Kronika má úvod, v ktorom sa hovorí:

Opis obecnej kroniky z Novej Belej, písanej od roku 1632 vtedajším ríchťárom obce Vojtechom Fajkom. Sú to doklady o veľkosti a hraniciach chotára Nová Belá. Žiadame všetkých čitateľov kroniky, ako aj ríchťárov, aby v prípade stratenia sa kroniky opísali ju. Kto bude kroniku spisovať, nech ju píše podľa svojho svedomia, t.j. nech nič nevynecháva, ani nič nepridáva.

Potom sa v kronike ptíš:

Milý čitateľ, ak si chceš prezrieť doklady o všetkom, čo tu opisujem, zajdi do kostola v Spiškej Starej Vsi alebo do kapitulného archívku, kde sú rôzne opisy týkajúce sa celej Spiškej Magury...

Poneváč obec Burek, zvaná tak v dávnych časoch, ležala na brehu povyše Furmanca a voda šla popod obec, čiže popod Brech. Chotár tejto obce siahal od rieky zvanej Dunajec až nahor gronkovskou Lešnicou po pole grónského šoltýsa, ponad žriedlo Fajkove až k vyšnému závozu obce Bialka, kde vchádza cesta z Nového Targu. ďalej ide cez Smoliňák, kadiaľ tečie hlboký jarok z tribšského boru. Vtedy tiekla rieka Bialka popod tribšský breh ku Kramnici a popod Okrúhlu skalu až k obci Burek (Pisateľ neuvádzá, kedy bola založená, určite však pred Novou Belou - pozn. J.F.). Ku Krempachom netiekla žiadna voda. Potom si rieka našla prieschod cez Kramnicu a tvorila hranicu obce Burek až po Dunajec pri Dembne. Ďalej hranica šla popod harklowský breh až k potoku Lešnica vyše Lopusznej...

Prišli vojny s Tatámi, Husitami a s Anasanami, ktorí chceli úplne vyhubiť kresťanov. Nastali ťažké vojnové časy a mnohé mestá a dediny mali spustošené celé chotáre. Tak sa stalo aj s chotárom obce Burek. Bol zničený a celý zarastol lesom až po chotár novotarského kniežaťa... Lesy boli borové, tisové, vrbové, brezové, hrabové, sosenové, jalovcové a iné...

Keď na uhorský trón nastúpil najjasnejší kráľ Béla IV., rozhadol sa obča hranice celej svojej krajiny. Prišiel aj na prázdnne miesto po dedine Burek a vo svojej dobrotnosti dal na kameni nanesenom

vodou postaviť obec. Pomenoval ju podľa seba Béla, čo po maďarsky znamená Vojtech. A keďže to bola nová dedina, volala sa Uj Bela, čiže Nová Belá. Bolo v nej 40 drevených domov. Kráľ nariadił, že kto by chcel v nich bývať, má sa hlásiť u mníchov v kláštore v Strážkach, ktorí obec dostali pod opateru. Mnísi mali prijímať len kresťanov-katolíkov. Tak sa sem začali schádzať ľudia rôznych mien, jedni zo Strážok, zo spišských obcí, druhí z uhorských...

Novú Belú teda založil v roku 1246 uhorský kráľ Béla IV. V roku 1278 bol v obci postavený drevený kostol, ktorý neskôr zhorel. V tom čase sa obyvateľstvo v Poľsku rozrástlo, preto poľský kráľ nariadił novotarskému kniežaťu budovať na hranici nové obce. Czorsztynský pán dal vystavať Dembno a harklowské a lopusznianské panstvo sa začalo tlačiť do novobelanského chotára. Gronków bol postavený ako strážna obec na hraniciach v lese Bor. Ľudia z tejto obce začali rúbať les a oráť v belskej Červonke, zase z Bialky chceli presunúť svoj chotár po cestu, ktorá ide popod novobelanský Oblaz.

Keď sa poľskí páni dozvedeli, že kráľ Béla začal vojnu, chceli v tom čase jeho chotár daný Novobelanom odtrhnúť a zničiť (E.) Novobelania museli ist' preto po radu a pomoc pred kráľovským trónom. Pritiahli husári a za nimi i zememerač z kráľovského zámku. A tak vymerali a ustanovili nové hranice a to na všetkých štyroch rohoch. Iné obce mali rozkázané obkopať hlbokou priekopou celý chotár, aby boli ešte dokumentnejšie znaky. Teda od fridmanského konca hradskej, od dembského konca Ščurkovej medze a Hustého lengu, od tyče do tyče, jednoducho popri veľkých jalovcoch až na briežok pri konci Farbovej a Bendikovej medze, cez celý Bor čili les spojený s harklowským - až na hornú stranu cez hrabový potom brezový lesík poniže kopca Červonka. Nižšie ako Červonka spadá 100 siah a ide priamo oproti sosnovému lesu a Pustému boru (náležiacim Gronkowczanom), z tohto uha ide priamo od tyče k tyči, čili kopcu stredom borového lesa.

Dávaj dobrý pozor čitateľu! Vezmi povraz od Gronkova k bielej Červonke, potom zlož ho napoly. Tam máš spravodlivú hranicu medzi, kráľovskými zememeračmi vymeranú. Hranica potom ide poza skalu zvanú Čisová priamo pod gronský Kobylorz. Tam sa dotýka 2 kopcov poniže Fajkového žriedla priamou líniou cez zadnú Červonku, Dzialek, Vilkovce až cez poľanu vyše Seligovo žriedla a vyše hranice a Ščurkovej poľany. Na poľskej strane je kopec. Tak sa dotýka priamo Ščurkovou

priekopou na Bilský oblaz pod Kuľkov zarembek. Z oblazu ide priamo cez vodu zvanú Bialka do Skvarkového a Ščurkového lengu, čili výrobiska, a do konca Smolizového hustého lesa pod briežkom, vyše žriedla pri kopci pri tribšskej oračine.

Chod' ďalej čitateľu dolu tribšským briežkom popod orané pole až tam, kde tribšská cesta vchádza do Lengu. Vezmi stred priamo červeným brehom a Kramlice a koniec Ogrodu mlynárskeho. Tam popod Ogrod mlynársky majú Tribšania len malé a nízke kríky na ploty. Belské pasienky sú vydelené a zapísané. A zasa z toho červeného briežku priamo cez vrch Kramlica dolu, odkiaľ voda spod Kramlice vychodí. (Pozri!) F. Pozri a id' od vodnej jamy až poniže Mlynka na mostik priekopy, tam uvidíš dokumentnú hranicu. K belskej pasienke nijaká záhrada nepatrí. Id' nadol pod krempašský Stimbroch, poza Šeligov mlyn, pri nižnom Zabieli oranom poli, potom pod Stimbroch krempašský a na žriedlo poniže kaplny sv. Valenta. Celým žriedlom sa nevydaj, ale od cesty, kde cez žriedlo prechádzajú, ide línia na starý mlyn proti krempašskej veži. Odtiaľ ide hranica okolo oraného krempašského poľa, popri Bylinovej poľane, čili výrobiska, až vchádza proti chotáru pod podobou uha.

Vráť sa milý čitateľu pod písmeno E. Aké veľké dobrodenia obdržali u Jeho Jasnosti kráľa Bélu Novobelania, ked' sa išli k Jeho trónu žalovať. I hovorili: Ako my pracujúci na pozemku Jeho Jasnosti budeme žiť. Dost' je chotár planý a teraz i naokolo zmenšený a nové hranice vymerané!!! Odopovedal kráľ: Ja vám nedám zahynúť. Dám vám voľnosť v pálení liehu a varení piva, aj obecný mlyn, aby ste lesy rúbali, mlyn mali a tak sa živili a kláštoru sa odmeňovali. Gazdovia odpovedali: Keď je chotár taký malý, les dlho trvať nebude. Za tým dostali novú láskavú radu od Jeho Jasnosti: Sú tam Tatry mne patriace. Tie sa budú v krátkom čase deliť a tak sa dostane aj vám, len sa prihlásťe. Potom prosili o dokumenty o pridelenej slobode, ktoré zaraz obdržali a vrátili sa s dobrou novinou do svojich domov, ktoré im vybudoval kráľ.

Takto trvalo až do panovania kráľa Leopolda. V uhorskej krajine bol pokoj, ale v Poľsku sa začalo búrenie proti pánom, majiteľom pôdy. Do Novej Belej utiekli akýsi páni: Lisicki, Valigurski, Dombrowski, Zborovski. Chýbala im výživa, domov sa nemohli vrátiť, no peňaží mali dosť. Niektorí v obci zbohatli. Niektorí pánovia radili, aby Novobelania urobili v obci trhy a jarmoky. Preto išli k osvietenému biskupovi na Spišskú kapitolu lepsiu radu žadať. Biskup vyslal pána kanonika menom Ladislavus Matiašovský et Episcopus Nitrensis Consiliarius Regini Soeliti Comitatus Scepusiensis Supremus Comus ec, čo znamená: Biskup nitriansky, poradca kráľovský, vznešený zeman župy spišskej atď...

**S RUŽICOU VINČÁKOVOU,
tajomníčkou Matice slovenskej
v Chorvátsku**

SLOVÁCI V CHORVÁTSKU

Povedzte nám, kde žijú Slováci v Chorvátsku a odkiaľ sa tam vzali?

- Slováci sa pristáhovali do Slavónie v dnešnom Chorvátsku približne pred 150 rokmi. Prišli z Kysúc, presnejšie z okolia Staré Bystrice, takže naši predkovia boli vlastne susedia. V tomto období, ako je známe, Kysuce patrili k najchudobnejším slovenským regiónom, preto nečudo, že ich obyvatelia hľadali prácu a lepšie životné podmienky v cudzine. V piesňach a literatúre sa veľa hovorí o kysuckých drotároch, no naši Kysučania boli aj veľmi zruční a mocní drevorubači. V tom čase chorvátsky gróf Pejačevič, majiteľ obrovských lesov, hľadal robotníkov, ktorí by postačili pripravovať nepretržite veľké množstvo dreva pre známe chorvátske nábytkárske dielne. Preto dal príležitosť aj našim Kysučanom. Keďže boli spoloční, gróf im dovolil vyrúbanie lesných plôch vyliečovať a roľnícky obhospodarovať. Musíme poznamenať, že pôda je u nás veľmi úrodná, neporovnatelná so skalnatými svahami Kysúc. A tak postupne naši dedovia sem privádzali aj svoje rodiny a usadzovali sa natrvalo. Dnes Slováci žijú, dalo by sa povedať, kompaktne v týchto obciach:

Jelisavec, Markovac, Josipovac, Jurievac a v neveľkom (približne 8.000 obyvateľov) v mestečku Našice. Ďalšia skupina Slovákov žije v Iluku a okolí. Iste ste zvedavý, kolko vobec Slovákov je v Chorvátsku. V súčasnej dobe je veľmi ľahko a hádam ani nie je možné určiť presný počet. Odhaduje sa, že je nás asi 8 až 10 tisíc. V týchto pohnutých časoch mnohí odchádzajú a sú roztrúsení po celej bývalej Juhoslávii, ba dokonca po celom svete.

Ste absolventka Univerzity Komenského v Bratislave a pracujete ako učiteľka v obci Našice. Z toho usudzujem, že sa u vás slovenčina vyučuje?

- V medzivojnoveom období sme mali niekoľko kompletných slovenských škôl. Dnes sa slovenský jazyk vyučuje vo všetkých spomenutých obciach, lenže ako fakultatívny predmet, 2 hodiny týždenne. Keďže je u nás slovenčina živá reč, ľudia ľahko bežne hovoria, nemáme väčšie problémy so základnou výučbou. Avšak dve hodiny týždenne pre výučbu materinskej reči je príliš málo. V žiadnej strednej škole sa slovenčina nevyučuje. Uvažuje sa súčasťou otvorení katedry slovenského jazyka a literatúry na Zagrebskej univerzite, ale je to otázka budúcnosti.

Ako pomerne súdržná národnostná menšina v Chorvátsku, iste vyvájate aktívnu kultúrnu činnosť. Ako je to napr. s tou vašou kysuckou ľudovou tradíciou?

- V našej oblasti pôsobia 3 folklórne súbory, ktoré majú iba slovenský program, tzn. tanec, spev a hudbu. Nadviazali sme družbu s podobnými súbormi na Kysuciach a pomerne pravidelne sme sa zúčastňovali na rôznych kultúrnych podujatiach na Slovensku. Samozrejme, že aj k nám prichádzali slovenské súbory. Veľmi sme si cenili odbornú choreografickú pomoc zo Slovenska, ktorú pre naše súbory sprostredkúvala Matica slovenská.

Spomenuli ste styky so Slovenskom. Ako to vyzerá v súčasnej, pre vás iste veľmi ľahkej, vojnovej dobe?

- Keď bolo veľmi zle v roku 1991, keď aj naše mestečko Našice bolo ostreľované a

bombardované a museli sme utekáť Slovensko nás prichýlilo. Postaralo sa predovšetkým o naše deti, ktoré bez rodičov boli 3 mesiace v slovenských detských táborech a tam prečkali tú hrôzu. Za to sme veľmi vdľační. Na Slovensku sme dostali pre naše školy aj niektoré moderne technické pomôcky a učebnice pre vyučovanie slovenčiny. S učebnicami máme určité problémy, lebo nie sú prispôsobené dvojhodinovému vyučovaciemu programu, preto sami z nich vyberáme to, čo je podľa násuvania najvhodnejšie. Ináč povedané, učíme ako najlepšie vieme. Máme niekoľkých študentov na Slovensku, naši folklórni zanietenci chodia tam na choreografické kurzy a pod.

Majú Slováci v Chorvátsku svoju tlač?

- Odnedávna vydávame časopis Prameň, ktorý tlačíme v Martine na Slovensku. Čudujete sa? Davnejšie, keď sme organizačne patrili do Zväzu Čechov a Slovákov v Chorvátsku, jedna alebo dve stránky v podstate českého časopisu Jednota boli písané po slovensky a určené pre našich krajanov. Po rozchode s Čechmi v roku 1992 sme založili vlastnú kultúrno-osvetovú organizáciu Maticu slovenskú v Chorvátsku. Našou snahou bolo a je mať svoj vlastný časopis. Keďže máme obrovské ľahkosti, o.i. aj finančné, robíme to tak, že najprv pripravíme materiály, s ktorými ideme do Martina, kde nám ich spracujú a vytlačia. Potom si pre tie výtlačky musíme prísť a keď ich konečne dovezieme domov, kolportujeme ten násuvaný Prameň medzi krajanmi. Uznáte, že je to veľmi komplikované a namáhavé, lenže zatiaľ inú možnosť nemáme.

Dakujem Vám za rozhovor a želám Vám a všetkým Slovákam v Chorvátsku veľa úspechov vo vašej záslužnej národnej a kultúrnej činnosti. Predovšetkým chcel by som vás vyzadriť želanie, aby čo najrýchlejšie nastal mier v celom juhoslovanskom regióne aby ste mohli pokojne žiť a pracovať.

Zhováral sa: EUGEN MIŠINEC

K JUBILEU ŽIVOTA

Československý ústav zahraniční
Karmelitská 25, PRAHA 1

Vážený pan
PhDr. Eugen Mišinec
predseda UV KSSČaS
Krakov

Vážený pane predsedo, přijměte od představenstva a správního výboru Československého ústavu zahraničního a od nás osobně blahořečení k 35. výročí prvého vydání kulturně společenského časopisu Život.

Vy, vedouci redaktor, kolegium redakce, dopisovatelé a v neposlední řadě čtenáři - krajané můžete s uspokojením konstatovat, že "jubilant" splnil svou historickou úlohu a se ctí plní v nových demokratických podmínkách současné úkoly zaměřené do všech oblastí života české a slovenské menšiny soustředěné v Kulturně-sociální společnosti Čechů a Slováků v Polsku.

Do další záslužné činnosti tvůrce časopisu ŽIVOT přejeme mnoho dalších úspěchů.

S krajanským pozdravem

Jaromír Šláputa

předseda

dr. Josef Kolinský
tajemník

ZO ZÁMORIA

Dobrý deň Dr. Ľudomír Molitoris, krásne správy o Vašom časopise Život a o kraji goralov ma veľmi zaujali. Mala som veľkú radosť, že také niečo existuje. Keby som mohla objednať ten časopis, bola by som veľmi rada.

Moji rodičia pochádzali z Čiernej Hory - z jednej aj z druhej strany. Rada som sa tam vracala na návštavu. Jedného dňa, až bude na to čas, opäť tam prídem.

Teraz som v USA už 30 rokov. Až to bude možné a budete na dovolenké v Daytona na Floride, prídeťte sa pozrieť aj k nám. Posielam Vám 5 dolárov - ak je to možné, pošlite mi Váš časopis Život.

Anna Sternensky
Daytona - USA

JAROSLAV HAŠEK

NEBEZPEČNÝ PRACOVNÍK

Mám ve zvyku se za každé okolnosti chlubit buď svou tělesnou zdatností, či něčím podobným. Naučil jsem se lhát s takovou drzostí, že jsem sám sebe několikrát přelhal.

Chvástám se věcmi, kterým bud' vůbec nerozumím, či jen drobátko, což si ještě popletu. Ke všemu mám tu smůlu, že přítomní bývají odborníci, kteří se zprvu snaží vysvětliti mně po dobrém, že se mylím. Odporuji velice živě a zaplétam se čím dále tím více, takže odborníkům často nezbývá než použíti vůči mně surového, brachiálního násilí.

Na příklad asi před rokem chtěl mne jeden zahradník zastřelit, když jsem přes hodinu vykládal, že se podařilo křížit borovici s jabloní a naopak, což mělo ten následek, že borovice poskytla bohatou úrodu jablek, a ubohá jabloň rodila samé šíšky a nemohli ji zbavit veverek.

Zahradník tenkrát poznamenal, abych chvíli počkal, že si dobčne domů pro ručníci. Vrátil-li se opravdu s ní, či nevrátil, nevím, nebot' jsem se meziím opatrně vzdálil.

Jindy opět jsem se dostal do konfliktu s jedním zvěrolékařem. Týkalo se to vztekliny. Vykládal jsem mu, že vztekлина jest přenosná i na vlaštovky, což jest ovšem velmi řídký případ, nebot' vlaštovka obyčejně nepřijde do styku se vzteklymi psy.

"Myslíte to vážně?" zvolal pan zvěrolékař, přičemž se začervenal jako člověk, kterého máme co těsit, aby si z toho nic nedělal, že to přejde a bude zase dobré.

"Úplně vážně," řekl jsem klidně, "vy ani nevíte, co taková vzteklá vlaštovka dělá za rámus. Mouchy nechytá a štěká."

Pan zvěrolékař se po tomhle svalil se zidle. Vzkříslili ho či nevkříslili, nevím, nebot' jsem se rychle vzdálil jako v případu zahradníkově. Sledoval jsem poději v novinách rubriku: "Zemřelí v Praze", jaksi z pícty k tomu muži, a neshledal jsem se s jeho jménem.

Velmi nebezpečné bývá též vykládat něco o stavbě domů před políry. Kdysi ve společnosti rozhovořil jsem se o

tom, jak bych si představoval moderní dům.

Náhle přistoupil ke mně jeden pán a velmi rozčileně mi položil ruku na rameno a zvolal: "He, kdepak jste nechal komín, kdepak jste nechal okna, dveře, základy, střechu?"

Opravdu, na tyhle maličkosti jsem zapomněl. "Základy jsou zbytečnosti," pravil jsem vážně. Jednou ranou mě srazil k zemi, a když na mně klečel, řval mně do ucha:

"Jak to chcete stavět bez základů, člověče?"

A tak přicházím z jedné nehody do druhé, a to, dovolte mně říci ta slova: jen kvůli své zatrolené hubě.

A nejhorší, co mne potkalo, co zkřížilo mou bludnou pouť v tom slzavém údolí, byly nyní polní práce v těchto těžkých dobách.

Je to obdivuhodné, jak mně vůbec nikdy na mysl nepřišlo, že polní práce je těžší než sedět v "Unience" a dívat se z okna na Ferdinandovu třídu, zkrátko, že vůbec nějaká práce existuje.

Nejtěžší prací, kterou jsem doposud podnikl, bylo, že jsem si domů přinesl sto archů papíru, které jsem rozřezal na čtvrtky, a s těmi prázdnými čtvrtkami běžel vymámit od jednoho nakladatele zálohu.

Když se tedy teď sběhly ty věci, umínil jsem si, že budu také jednou skutečně pracovat a že venuji svou tloušťku věnkovi.

I dopravil jsem svých devadesát kilogramů sádla k svému příteli Hrnčířovi do Jeseně. První večer jsem se rozhovořil o užitečnosti práce a o tom, jak mě těší, že konečně zas budu mít podávky v rukou.

"A k čemu chceš podávky?"

"Nu na přehrabování."

"To se trochu mylíš, od toho jsou hrábě," řekl Hrnčíř. "Podávky dostaneš do ruky, až budeme nakládat snopy na vůz."

"To já děsně rád," řekl jsem, "ale já nejen po jednom, já hned čtyři, pět snopů házim na vůz, a pokud se týče hrábí, s těmi dělám divy. U nebožtíka dědečka (ten se chudák musí vždy svézt se mnou) shrabal jsem jednou dvacet korců, vlastně, co povídám, pětatřicet korců. Takhle jsem si plivil do dlani, a šlo to. Za odpůldne jsem s tím byl hotov. A snopy (řekl jsem, tuším, že rět najednou) pobral všechny naráz."

Přítel Hrnčíř se na mne podíval s němým obdivem a řekl prostě: "Tak tedy zítra začneme. Budeme převracet ječmen."

"To já strašně rád," pravil jsem rychle, "jednou jsem převrátil celý vůz s ječmenem, ty ani nevíš, co dovedu. Převracet ječmen, nebo žito, nebo pšenici, nebo brambory..."

"Brambory?" divil se přítel Hrnčíř.

"Nu brambory, což je to něco divného? U nebožtíka dědečka požali jsme brambory na stojato, zmokly nám, tak jsme je dali do mandelů a pak jsme je převraceli, obraceli, aby zas byly suché."

Přítel Hrnčíř se přestal dívat s obdivem. "Co to mluvíš za nesmysly, pro Krista Pána?"

"Jaképak nesmysly," hájil jsem se. "U nebožtíka dědečka bylo tenkrát velmi mokré léto. Vedle ve vesnici měli suché léto, ale u nás všechno vzrostlo. Švestky byly tak zralé, že počaly klíčit. Nebožtík dědeček měl v šosu kabátu něco zrní a jednou z rána mu počalo růst žito z kapsy."

"Prosím tě," radil mně starostlivě Hrnčíř, "jdi si lehnout, ta cesta a to dnešní horko na tebe nějak účinkuje."

Když jsem ležel na posteli, slyšel jsem, jak Hrnčíř vedle povídá: "Myslím, že ničemu nerozumí a že nerozezná ani žito od pšenice, a ječmen od ovsy."

"Ty chytráku," pomyslil jsem si, "pšenice má dlouhé vousy, či, pro Krista Pána, aby to byl oves?"

II

Ráno jsem šel za Hrnčířem na pole. Byl takový parný den, že než jsem urazil tu krátkou vzdálenost, hrozilo mně nebezpečí úplně vyschnout. Potil jsem se tak silně, až jsem se odevzdal do smutného osudu, že se rozplynu.

Na poli mne již očekávali. Uslyšel jsem od žen, které tam stály s hráběmi: "To je ten pán, co bere pět snopů najednou." Přítel Hrnčíř je tedy zatím již laskavě informoval. Přede mnou se rozprostíraly hromádky požatého ječmene. Rozprostíraly se do nekonečna a zdálo se mi, že čekají jen na mne.

"Tak budeme obracet," řekl Hrnčíř, "je vespod mokrý, aby tedy vyschl." "To je toho," řekl jsem.

Vzal jsem tedy z hromádky trochu ječmene do rukou a obrátil jsem ho, pak jsem vzal další přehršli...

"Člověče, co to děláš?" divil se Hrnčíř, "tady si vezmi hrábě, vezmi hromádku takhle z druhého konce a vidíš, to mokré je již nahoře. Pořád jsi povídal o venkovu!"

"U mého dědečka jsme to jinak nedělali," omlouval jsem se, "my jsme ani na příklad žito nekosili, jen tak rukou vytrhávali i s kořeny ... A to jen kvůli tomu, aby nebylo strniště."

Hrnčíř mě neposlouchal. Šel dále a patrně si pomyslil své.

Pot už se mne nekapal. Pot se po mně řínil jako vodopád a štípal mne do očí. A ti komári, jako by si byli vědomi, že žijí v období světové války,

krvežíznivě se na mne vrhali. Převracel jsem za toho trýznění opatrně hromádky a volal jsem: "Hrnčíři, už jsem jich převrátíl osm."

Při deváté hromádce počala mne bolet záda, jak jsem se hrbil a skláněl k zemi, při jedenácté prevalil jsem se na hromádku a bezradně, udřen tak, jako bych běžel na Mont Blanc, bloudil jsem beznadějně po hromádkách očima.

Jich řady se na mne ušklíbaly a Hrnčíř volal zezadu:

"Co je s tebou?" "U nebožtíka dědečka vždy jsme po každé jedenácté hromádce odpočívali," řekl jsem skleslým hlasem, "to bylo kvůli počítání. Ku příkladu, když jsme hlásili, že jsme odpočívali čtyřicetkrát, znamenalo to 440 hromádek. Podle toho se už vědělo..."

Hrnčíř mne postavil na nohy. "Tak dělej," řekl zhurta, "to ti bude sloužit ke zdraví. Tahle řádka je tvoje, podívej se, jak jsme již napřed. Ted' to musíš házet na stranu. Kriste Pane, co jsi to vyvedl s těmi hromádkami, vždyť jsi je házel na jednu hromadu."

"Ovšem," řekl jsem, "poněvadž chci to prakticky organisovat, tu práci. Udlám stoh a ten stoh najednou obrátim. Copak tyhle hromádky. U mého nebožtíka dědečka takhle jsem jich obrátil dva tisíce za dvě hodiny. Když tedy chceš, tak to zas půjdou rozházet. Ale myslím, že to je nepraktické."

"Musí to přece vyschnout," snažil se mně vysvětlit Hrnčíř.

"Vždyť jsi říkal, že máte sušárnu," namítl jsem.

"Ta je na ovoce a ne na obilí," zoufale vykřikl.

Nu, snad jsem tak dalece nic zlého neřek," klidnil jsem ho, "já jen myslí na praktickou stránku."

Oba jsme odešli po své práci. Rozházel jsem hromadu pracně snesenou a pustil jsem se do řady hromádek nalevo. Pracoval jsem s dvojnásobnou energií.

Když jsem to převracel asi čtvrt hodiny, priběhl Hrnčíř. "Ježíši Kriste," volal zdaleka, "vždyť nám zas převracíš, co už jsme převrátili, ted' zas je mokrý ječmen dole jako prve, než jsme se dali do práce. Jak tohle chceš vymluvit?"

"Zcela lehce," odpověděl jsem, "u mého nebožtíka dědečka se to vždy tak dělalo. Má to ten účel, že takovým neustálým přenášením obilí dříve vyschne a poněvadž k němu může vzduch. My jsme někdy obilí všechny přes provazy, jako když se suší prádlo."

Pozoroval jsem, že přítel Hrnčíř zatímn rty. Přemohl však své rozčilení a řekl: "Buď tak laskav a jdi tamhle k té holčičce, co tu hlídá jedné ženě dítě, a

řekni jí, aby šla převracet, ty zatím že budeš to dítě hlídat."

"U nebožtíka dědečka ..." "Jen už jdi." šel jsem s radostí. Tedy hlídat dítě je také polní práce.

Byl to hezký roční klučina. Posadil jsem se s ním nad studánku, kluk se mně najednou vysmekl a padl mně do vody.

"Hrnčíři," volal jsem, "půjč mně hrábě, mně upadlo to děťátko do studánky."

Vytáhl jsem ho radši bez hrábí, aby nebylo pozdě, ale sběh přece byl. Dojatá matka s pláčem místo ječmene sušila synáčka a Hrnčíř poznamenal: "To jsi také u svého nebožtíka dědečka házel děti do studánek?" "čtyři až pět najednou," zakotkal jsem, nevěda co mluvím, nebot' jsem i v této tragické chvíli přemýšlel o snopech.

Zeny na mne hleděly s hrůzou. "Víš co," řekl přítel Hrnčíř, "jdi zatím na pivo, já se před obědem u tebe stavím a pak po obědě půjdeme k Samkům na pole nakládat snopy na vůz. Snad se budeš hodit k těžké práci."

"Pozdrav Pán Bůh," pomyslil jsem si, "tak se mám hodit k těžší práci. A tohle, co jsem doposud zažil, nebylo nic?"

III

U Samků ve statku a v hospodě zatím již věděli o pánovi, který ne po jednom, ale po čtyřech, pěti snopech najednou hází na vůz.

Samo sebou se rozumí, že takového zdatného pracovníka třeba pohostit. Po důkladném občerstvení vyjeli jsme tedy na pole.

Dali mně něco zajímavého do ruky. Byla to tyč a na konci byly velmi důmyslně upevněny tři bodce. "Kdepak máme podávky?" optal jsem se pana Samka.

"Máte je v ruce," řekl hospodář s údivem. "Odpusťte, myslí jsem, že jsou to vidle," pravil jsem nedbale a počal mluvit o tom, že bude jistě pršet, že musí pršet, aby nebylo takové horko. To neslyší lidi na venkově rádi, když mají svážet obilí do stodol. Tak jsme se chvíli přeli.

Konečně jsme byli na poli uprostřed snopů pšenice. Snopy byly krásné, těžké.

Počalo se nakládat. Šel jsem na to zchytra v tom vedru. Rozvázal jsem snop a po troškách nosil jsem obilí na vůz na podávkách.

"Co to děláš?" vykřikl přítel Hrnčíř. "Ulehčuji si," řekl jsem, "nebot' tímto praktickým způsobem ..."

Hrnčíř podal mně podávky, které jsem zatím zarazil do země, hodlaje mu vysvětlit logicky své počinání.

"Neblamuj mne," prosil, "napíchni

snop a nakládej."

Představte si, že byste zvedali na tyč dlouhou půl druhého metru činku 15 kg a tu házeli do výšky tří metrů ne jednou, ale padesátkrát, stokrát, nesčíslněkrát.

Vzal jsem podávky na druhém konci, napíchl zdálky snop a zvedal a hekal.

Potácel jsem se k vozu se snopy, hodil je tam nahoru.

Sily mně již opouštely a při desátém snopu jsem se vzpružil. Cpal jsem ho plnou silou na čeleďina Štěpána, který stál nahoře na voze a srovnával je.

Bilo to poslední mohutné rozpětí mých sil. Štěpána jsem srazil s vozem jako jablko se stromu a ten zas spadl na jednu ženu, která právě nesla na pole pivo k svačině ve velikém džbánu.

Ozval se strašný žalostný výkřik, nebot' bylo po pivě. Když se všichni uklidnili, byl jsem vyzván, abych odložil podávky.

Ríkal jsem, že mám dobrou vůli. Postavili mne však ke koním a vysvětlovali mně, že to není žádná degradace, čemuž jsem ovšem nevěřil.

Neosvědčil jsem se však ani u koní. řekl jsem v nepravý čas "hí", takže koně vykročili, vůz se rozjel a ubohý Štěpán spadl poznovu s vozem.

Poslali mne tedy od koní pryč a již si mne nevšimali. Chodil jsem po poli jako psanec a nakonec si sedl na mez. Učinil jsem ještě jeden pokus být prospěšný a vzal jsem podávky do ruky.

Vyrvali mně však z ruky. Sedl jsem si tedy opět na mez. Mouchy a komáři mne štípali a jeden ovád ve své mravní zchátralosti a zvrhlosti bodl mne do ruky, až mně silně naběhla. Nikdo mne nepolitoval.

Když šla kolem slečna Anička, dcera hospodáře, která také pilně vázala snopy, řekl jsem: "Prosím, podívejte se, co ten ovád umí, to je zvláštní."

"Ovádů je ted' plno," místo poltování řekla slečna Anička, "je málo dobytka v polích, nebot' s ním zásobujou vojsko, a tak si sed ten ovád na vás."

Dodnes nevím, jak to myslela.

IV

Je takové nařízení, že se všude na všech musí udělat seznam osob k polním pracím. Každý má pomáhat.

Když strážník přišel k Hrnčířovům do statku, aby zaznamenal práce schopné osoby, podíval se na mne a řekl: "Jich nenapíšu, oni jsou jakýsi nebezpečný pracovník."

A tak se mně zdá, že nedobudu nikdy vavřínů na poli polních prací, ačkoliv u mého nebožtíka dědečka ...

Můj bože, co to zas žvaním ...

Krempašania na čele sprievodu účastníkov prehliadky cez Vyšné Lapše

PREHLIADKA DYCHOVIEK

Keby sme sa opýtali kohokoľvek z krajánov, aké podujatie našej Spoločnosti patrí k najvydarenejším a získalo si najväčšiu oblubu, odpovedali by bez vähania, že prehliadka krajanských dychových orchestrov. Spôsobuje to nie len popularita dychovej hudby na Spiši a Orave, ktorá v mnohých obciach má mnogoročnú tradíciu, ale najmä motív týchto sympatických kultúrnych podujatií. Organizované tradične koncom augusta a spojené s krajanskou vatrou, sú venované oslavé výročia Slovenského národného povstania, v ktorom bojovali i viacerí naši krajania a v tomto boji položili nezriedka i svoje životy. Vatra tu symbolizuje nielen povstalecké ohne,

ale aj našu národnú prítomnosť v tejto oblasti a pocit spolupatričnosti k starej vlasti, ktorú ani hranica nedokázala nikdy pretrhnúť.

Na posledných prehliadkach, - či už v Jurgove, Novej Belej alebo Dolnej Zubrici, - ktoré možno právom uznať za organizačný úspech, usporiadateľom popri početnom publiku žičilo aj počasie. Tento rok, žiaľ, nebolo najpríaznivejšie. V nedel'u 29. augusta bola obloha už od skorého rána zatiahnutá a husté mraky preháňajúce sa nad Vyšnými Lapšami, kde sa prehliadka konala, neveštili nič dobrého. Napriek tomu sa už niekol'ko hodín pred začatím slávnosti začali schádzat krajania z okolitých

obcí. Časté poprchaťanie spôsobilo, že organizátori boli do poslednej chvíle na pochybách, či prehliadka má byť v miestnej krajanskej klubovni alebo na lúke pri potoku. Až keď došli všetky dychovky, pozvaní hostia a začalo sa vysievat - padlo konečne rozhodnutie: ide sa do prírody.

Presne o 14.00 hod. sa pred klubovňou MS zoradil dlhý sprievod, ktorý sa za zvukov rezkých pochodov pohol smerom k Lapšanke, kde na lúke pri potoku postavili domáci pekné pódiu. Pred ním, na miernom svahu, sa zhromaždili stovky divákov plných očakávania, ako dopadnú hlavní aktéri na lapšanskej slávnosti - dychové orchestre a ostatní účinkujúci. Medzi publikom bola i predstaviteľka Odboru pre národnostné menšiny Ministerstva kultúry a umenia p. Ivona Grodzka, predsedovia MS, krajania zo Slovenska a ďalší.

Vykuklo slniečko akoby sa aj ono chcelo pozrieť, čo to tí Vyšnolapšania stvárajú. Bol to signál pre začatie slávnosti, ktorú otvoril tajomník ÚV KSSČaS Ľudomír Molitoris, poukazujúc na hlavnú myšlienku spojenú s organizovaním krajanských vatier, na význam SNP a našu účasť v odboji.

Klimatické podmienky na Spiši, poprečkávanom hlbokými údoliami a podtatranskými kopcami, sú však veľmi zrádne. Len čo pracovníčka sekretariátu ÚV KSSČaS Monika Žolkošová predstavila zúčastnené dychovky a uviedla na pódiu prvú z nich - krempašskú, spoza Kurosóvky sa prihnal tmavý mrak. Krempašskí muzikanti s kapelníkom Jánom Kalatom sa ani nesťačili poriadne posadiť, pripraviť noty a poniektorí nasadiť na nos okuliare, keď začalo pršať. Spišiaci sa však hocičím nedajú odradiť a tak sa aj Krempašania pustili hrať, a hned' tvrdý pochod, akoby chceli povedať: uvidíme, kto koho... Po pochode pokračovali vrtkou polkou, potom valčíkom a skon-

Dokolečka, dokola... tancuje súbor Domovina z Čane

Jurgovčania hrali, až sa hory ozývali...

čili zmesou ľudových melódii. Musím povedať, že hrali znamenite, aj keď im pri konci vystúpenia začala v heligónkach a iných väčších nástrojoch žblnkotať dáždovka. Nie div, že si vyslúžili dlhotrvajúci potlesk.

Ešte nezmíkol, keď sa na pódiu predstavil orchester MS KSSČaS z Novej Belej pod vedením kapelníka Emila Cervasa. Aj on predvedol podobné povinné skladby, ibaže od iných autorov a v inom poradí a svoj koncert obohatil cyklom populárnych slovenských piesní. O Bel'anskej dychovke sa hovorí, že je to solídna firma. Dobrou hrou túto mienku plne potvrdila, najmä, že už vystupovala v lepších podmienkach, lebo počasie sa akosi umúdrilo a pršať prestalo. Nasledovali Jurgovčania, na ktorých sa dokonca aj slniečko usmialo. Posmelení aplauzom po belanskom vystúpení zaskveli sa počas svojho koncertovania dokonalou technikou, ktorá spolu s ozajstným goralským temperamentom dala ich vystúpeniu razantnosť a osobitný, jurgovský ráz. Aj oni zožali veľké ovácie.

Posledné slovo patrilo domácim - Vyšnolapšanom. Hovorí sa sice, že domácim aj steny nadizajú, no tentoraz stien nebolo, zato výrazne "ožilo" lapšanské publikum a vrelým potleskom začalo svojich povzbudzovať. A tí hrali ako v tranze. Bolo vidno, že sa na prehliadku poctivo pripravovali. Zahrali bezchybne aj najnáročnejšie skladby. Bolo to dôstojné zavŕšenie prehliadky. Ováciám nebolo konca kraja. Všetky orchestre dostali diplomy.

Medzičom, medzi jednotlivými vystúpeniami, sa na pódiu diali veľmi zaujímavé veci. Najprv sa zhromaždeným predstavili mladí lapšanskí recitátori, laureáti nedávnej recitačnej súťaže - Dorota Krišáková a Daniel Kiedziuch, ktorí prednesli niekoľko pekných slovenských básni. Potom skoro na hodinu upútal pozornosť divákov znamenitý

Pochodujú Vyšnolapšania

folklórny súbor Domovina pod vedením Imricha Jesenského, ktorý k nám prišiel na pozvanie ústredného výboru až z Čane pri Košiciach. Diváci sa priam nemohli vynadívať na ich vystúpenie - úchvatné tance a spevy nielen z východného Slovenska, ale aj z iných oblastí - v znamenitej choreografickej úprave. Obdiv vzbudzovali aj ich pekné kroje, tak odlišné od spišských, ktoré priam hýrili farbami. Nečudo, že zožali obrovský aplauz. Poznamenajme, že už v sobotu večer Domovina vystúpila v krempašskom kultúrnom dome, kde sa taktiež, ako mi podotýkali tamojší krajania, veľmi páčila.

Ešte nedozneli posledné akordy, a na účastníkov slávnosti už čakalo ďalšie prekvapenie - súťaž Života, usporiadaná pri príležitosti 35-ročného jubilea vychádzania nášho časopisu. Oznámil ju šéfredaktor Života Ján Špernoga, ktorý krátko pripomenal začiatky časopisu, jeho vývin a súčasné podmienky. To sa bolo na čo pozerat: provizórny stánok pozostávajúci z niekoľkých stoličiek a na mieste nakresleného plagátu, visiaceho na jelši, momentálne ob-

klúčili húfy detí, mládeže a starších krajanov, ktorí sa chceli súťaže, a presnejšie kvízu, zúčastniť. Mladé redaktorky Beata Klimkiewiczová a Vlasta Juchniewiczová sa museli veľmi obrátať, aby stihli vyhovieť všetkým záujemcom: kládli otázky, posudzovali odpovede a, pochopiteľne, rozdeľovali ceny - pekné slovenské knihy a iné vecné odmeny. Otázky, týkajúce sa dejín Života, Spoločnosti, Spiša a Oravy, boli ľahšie a ľahšie, no všetky sa dočkali odpovedí a teda aj odmen. V súťažiach budeme pokračovať.

Prehliadku tradične zavŕšila krajská vatra, pri ktorej si krajania zaspomínali na minulé časy, povstanie a začiatky našej Spoločnosti. Nechybalo, pravdaže, ani opekanie klobások, posievovanie a družné rozhovory, pri ktorých ešte dlho vyhľadávali jednotlivé dychovky. Až keď sa zvečerilo, začali sa účastníci slávnosti rozchádzat. Mládež smerovala do klubovne, kde sa večer začala tanecná zábava, na ktorej vyhrala známa hudobná skupina Spektrum z Námestova. Bude na čo spočínať...

J.Š.

Koncertujú Novobel'ania

My sa dažda nebojíme... Snímky: J. Pivovarčík

PARAGRAF: POLÁRNY KRUH

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Plán bol jednoduchý: vyhlásime hladovku. Deň D sme určili na 21. novembra 1953. Zapojili sme sa do nej všetci dvestodvadsať (Poliaci boli už od nás oddelení). Nebolo to pre nás ľahké, lebo po mesiacoch strávených na základnom prídele sme už pocitovali hlad, i keď iba jeho prvé štádium. Ale štrajkokazi sa nevyskytli. Netrpezlivo sme čakali, čo sa bude diať. Pôjde to podľa nami predpokladaného scenára, aký sme poznali z minulosti, aký sme ovládali aj teoreticky?

Šlo. Kuchár vec oznámil dozorcovi. Dozorcovia upozornili náčelníka tábora. A náčelník sa vydal na obchôdzku. Začal prehliadkovu kuchyne a práznej jedálne. Odtiaľ zamieril k nám.

- Čo to má znamenať? Prečo odmietate stravu? - začal zhurta odo dvier náčelník. - Už aby ste sa pobrali do jedálne!

Začal kričať, ale to nás neprekvapilo. Aj to patrilo k scenáru. Mlčali sme.

- Máte výhrady proti strave?

Mali sme, ale to neboli dôvod hladovky. D'alej sme mlčali.

- Alebo sú iné dôvody? - spýtal sa už miernejšie po chvíli.

Na túto otázkou sme čakali. A jeden z nás pojne, bez nervozity, vecne (aj to predpokladal scenár) vysvetlil príčinu hladovky. Pripomem Šest-sedem mesiacov, ktoré sme v Poľme strávili, spomenul náčelníkovo slová o amnestii z marca 1953, ktorá sa týkala aj nás. Chceme vedieť, čo bude s nami.

Náčelník sa zvrtol a odišiel. Zamieril k susedom. Dozvedel sa to isté. Dohoda bola jasná. Cez okno sme videli, že mieri do svojej kancelárie pri strážnici.

V ten deň sme svoj harmonogram zmenili. Nechodili sme po tábore, nespievali si, z baraka sme takmer nevychádzali, potichu sa zhovárali, čakali. Hlad bol dobiezdavý, ale zaháiali sme ho. Už nie rečami o vyberaných jedlach a nápojoch ako dakedy v Černovcach. Tie naivné reči boli minulosťou, patrili k chlapčenským rokom, roztrateným po táborech. Teraz sme boli triezvi, nepatetickí, nesentimentálni, čakali sme, čo sa z nášho plánu vykľuje. Vedeli sme, čo je v hre, vedeli sme, že situácia sa môže vyvinúť tak alebo onak, ale chceli sme stoj čo stoj mať za sebou neistotu a vyčkávanie.

Po tábore chodili dozorcovia, ale do barakov nevstupovali. Sledovali pohyb okolo jedálne. Tam však okrem obsluhy nebola ani noha. Nešli sme do jedálne ani podvečer. V žalúdku každého škvŕčalo, ale vedeli sme, že ak zlyháme, ak zlyhá čo len časť z nás, nedosiahneme nič.

Už sa zotmelo, keď sa náčelník znova vybral na obchôdzku po dvoch barakoch. Tentoraz nenasadil zvyčajný panovačný, veliteľský tón, hovoril pokojne. Povedal nám, že sa spojil s Moskvou, oznámil na ministerstvo vnútra, čo sa stalo, tlmočil im našu požiadavku, aby nás urýchlene poslali domov. Odpovedali mu, že zajtra sem pricestuje zástupca ministerstva, ktorý nás oboznámi s rozhodnutím. Je to vraj na dobrej ceste. Zdôraznil, že hovorí pravdu a že zajtra sa budeme môcť o tom presvedčiť. A úzavrel:

- Takže prestaňte trucovať a chošte sa najest'. Jedlo vychladne.

Ked' odišiel k susedom, rýchlo sme sa poradili. Zdalo sa nám, že hovoril seriózne. A keby nás oklamal, môžeme hladovku zajtra či napozajtra zopakovať, taký názor sa vykryštalizoval. Rozhodli sme sa vyčkať, kým náčelník neodídce zo susedného baraka. Musíme konáť spoločne. Po jeho odchode sme zašli za Rumunmi a Bulharmi. Aj oni sa pridali k nášmu stanovisku.

A tak sme - ochotne, hlad nás už vytrápil - šli do jedálne a zjedli sme aj večeru, aj raňajky.

Náčelník tábora neklamal. Na druhý deň popoludní nás dozorcovia prišli zavolať na "apelplac".

- Prišiel z Moskvy generál!
Vyhrali sme sa z barákov.

Generál - naozajstný generál, s červenými lampasmi - vyčkal, kým sa vrava upokojila a potom spustil. Hovoril normálne, ľudsky, bez zvyšovania tónu. Na záver vyslovil vetu, ktorá znala asi takto:

- Dávam vám svoje generáliske slovo, že oddnes za desať dní budú pristavené vagóny a odcestujete do svojej vlasti! Problémy sú vyriešené.

Dni, ktoré nasledovali, boli napäťe. Každý z nás ich v duchu odrážal: deväť, šesť, štyri, dva, jeden.

Generál svoje slovo dodržal. Presne na desiaty deň pristavili vagóny, do ktorých každá národnostná skupina nastúpila (neskôr vagóny s Rumunmi a Bulharmi na ktorosej stanici odpojili). Ešte pred odchodom vlaku sme sa rozlúčili s priateľmi z iných skupín.

My z Československa sme sa ocitli v štyroch vagónoch. Luxus to sice neboli - tridsiat piati v jednom vagóne - ale rozhodne to bolo lepšie, ako keď sme absolvovali iné podobné transporty. Ešte väčšou prijemnosťou a akousi zárukou toho, že nás nevezú späť do tábora, bola iná okolnosť, skúsenosť pre nás celkom nová: vagóny už neuzavreli a nezamkli ako pri predchádzajúcich transportoch.

Vagóny, v akých som prebrázdil európsku časť Sovietskeho zväzu, boli rovnaké, ale spôsob cestovania tentoraz

celkom iný. V osobitnom vagóne cestovala eskorta, mali aj zbrane, ale správali sa k nám priateľsky, už nie ako k väzňom.

Prvou veľkou, niekoľkohodinovou zastávkou bola Riazan. Opýtal som sa eskortujúcich, kedy budeme pokračovať v ceste, a keď mi povedali, že najskôr o tri hodiny (boli si to overiť u výpravcov), vybral som sa medzi ľudí na stanici. Odevom som sa od nich nijako neodlišoval: prešívany kabát a nohavice, zimná obuv.

Cesta z Riazane viedla cez Moskvu, Bielorusko a Ukrajinu do Čopu. To, že sme cestovali v otvorených vagónoch, sme pokladali za zárukú, že chmúrna reminiscencia Poliaka z Poľmy o návrate z hranice späť do tábora sa nesplní. Aj tak sme však trípli až do konca, až do chvíle, keď sme zastali v Čiernej nad Tisou. Čakali nás, spojenie medzi bezpečnostnými zložkami dvoch štátov fungovalo bezchybne.

Bol to dobrý pocit počuť okolo seba slovenčinu, ani uniformy našej bezpečnosti nepôsobili strašne. No a celkom som sa upokojil, keď som v autobuse uvidel český nápis: "Nemluvte za jízdy s ridičem" a ostatné informácie a pokyny, nepísané už azbukou.

"Sezam" sa otvoril

Odrátili nás, vylolali podľa mien a tri či štyri autobusy s ochranou dozorcov vyrazilo. Bol 8. decembra, neskoro večer. Svetlá v autobuse zapálené, šoféri ich vypínali, len keď sme predchádzali cez obce, aby zvedavci nevideli pestro oblečenú spoločnosť v prešívanych nohaviciach a vestách, navyše v sprievode uniformovaných strážcov.

Dychtivo som hľadal na spiace dedinky, mestiečká a mestá, kadiaľ autobus prechádzal. Na cieľ cesty sme sa nespytovali, mali sme svoje skúsenosti, že taká zvedavosť je zbytočná.

Autobusy napokon zastali pred budovou väznice v Levoči. Vošli sme dnu. Pracovníci bezpečnosti sa správali slušne, až ohľaduplnie. Na chvíľu nás zhromaždili v akejsi väčšej miestnosti a oznámili nám, ako sa veci majú. Sme sice v budove väznice, ale nie ako väzni, máme to chápať ako ubytovňu. Cely, do ktorých nás rozmiestnili, sa nebudú zamykať. Priviezli nás sem preto, aby nám vystavili dočasné doklady, dali nám dáke peniaze na cestu, kúpili lístky do vlaku, preobliekli nás do iných šiat - prešívane nohavice a vesty by vo vlakoch a autobusoch pôsobili cudzo. A hlavne, v Levoči budeme len niekoľko dní, kym sa spomínané veci vybavia. Na otázkou, či môžeme napísat domov, odpovedal major, ktorý nám podával informácie, že áno, ale v tomto jednom bode nás "domáci páni" levočskej väznice sklamali. Listy sme napísali, ale domov nedošli.

Zato nám hned ráno priniesli do ciel noviny. Zvedavo sme ich čítať. Ak nerátam stranu z času, boli to prvé slovenské noviny po takmer deviatich rokoch. Prebehol som noviny celé, zvedavý som bol na všetko.

Niekolko dní v Levoči prebehlo rýchlo.

Vybavili sa doklady, každý si mohol vybrať, či chce oblek alebo zvrchník, a dali nám po 300-400 korún (záviselo to od dĺžky cesty domov).

Súčasťou ceremoniálu pri odchode z väznice bolo aj posledné stretnutie s česky hovoriacim majorom bezpečnosti (asi pricestoval kvôli nám z Prahy). Major nás upozornil, aby sme o našej minulosti nikomu nehovorili, každému, kto by mal nejaké pochybnosti pri našom prijímaní do zamestnania, máme odporučiť, aby sa obrátil na ministerstvo vnútra. Môžem povedať, že to nebolo potrebné, zamestnanie som si našiel bez problémov.

12. decembra 1953 - to bol deň našej slobody. Pracovníci bezpečnosti, oblečení v civile, aby to podaromnici nepútalo pozornosť Levočanov, celú našu stožársku skupinu odviedli na železničnú stanicu, vysvetlili, že v Spišskej Novej Vsi musíme prestúpiť, dali nám - už predtým - lístky do stanice, ktorú si každý určil, poskytli informácie o vlakových pripojoch - a zbohom, do nevidenia!

Vo vlaku sme už boli definitívne slobodní, bez dozorcovského, eskortného tieňa, ktorý sprevádzal náš krok od aprílových dní roku 1945. Na cestu do Spišskej Novej Vsi sa veľmi nepamäťám. Sedeli sme, stáli, sledovali slovenskú krajinu, videnú napokon v dennom svetle. Zato na rýchlik do Vrútok mám už konkrétné spomienky. Neviem, ako sa cestujúci vo vagónoch, do ktorých sme si sadli, dozvedeli, kto sme a čo sme. Zrejme to niekoľko nerozvážne povedal po chodbe.

Bolo nám to neprijemné, nevedeli sme, či s nami necestujú aj civilní pracovníci bezpečnosti. Každý väzeň má po takom dlhom čase neslobody v sebe komplex prenasledovaného, takže v každom zvedavovi sme videli "tajného". Preto boli naše odpovede jednoslabičné, nedali sme sa ani ponúknutu pohárikom - od tých, čo si tento životabudič berú do vlaku. Napokon, nemôže byť aj ten s flášou slivovice od bezpečnosti?

Cesta z Vrútok cez Diviaky do Banskej Bystrice a Zvolena bola už pokojnejšia. Vo vlaku bolo menej cestujúcich, čo o nás niečo vedeli. Navyše videli, že ich zvedavosť je nám neprijemná, a preto sa držali bokom.

Cím väčšími som sa blížil k domu, tým som bol - a nielen ja - nervóznejší. čo ma čaká, žijú všetci moji blízki? Tri a pol roka som o nich nič nevedel. Okrem toho ma trápila otázka: ako dať mame, ktorá má choré srdce, vedieť, že som sa vrátil? Aj veľká radosť môže človeka s chorým srdcom usmríť.

... Banská Bystrica. Bolo decembrové popoludnie, vlastne už podvečer. Autobusom som sa priviezol na námestie. S Cyrom O. a Rastom Iliečkom, ktorí chceli ísť do Špannej Doliny, som sa rozlúčil ešte na stanici. Na námestí som sa rozlúčil aj s ostatnými Bystrčanmi. Každý sa náhlil k svojim. Jano G. sa vlakom odviezol do

Radvane, kde bol jeho otec náčelníkom železničnej stanice, ostatní mierili takisto do svojich kútot.

Osamel som. Už vo vlaku ma trápil nielen problém, ako dať vedieť mame, že som sa vrátil, ale aj iná, naskrize prozaická otázka. Počas vojny bývala mama s mojím nevlastným otcom, ja a moji tria mladší súrodenci, brat Milan a sestry Viera a Ľada, na jednej z hlavných bystrických ulíc, na Dolnej.

V listoch, čo mi chodili do Šežamu a Urdomy, však bola adresa: Dolná strieborná. Odkedy ma začal zaujímať šport, Bystricu som dobre poznal, denne som cestoval do Zvolena a späť, ale za tie roky v cudzine som názvy ulíc v meste sťasti pozabudol a nevedel som si starú uličku s krásnym baníckym názvom lokalizovať.

Spýtať sa chodcov?

Všimol som si, že v mestskom dome (pravda, vtedy sa to už nazývalo mestský národný výbor) sa svieti. Rozhodol som sa, že si adresu zistím tam. Vošiel som do jednej kancelárie. Sedel tam mladý muž. Pozdravil som sa a spýtal som sa na Dolnú striebornú.

Mladík chvíľu na mňa pozeral, potom pozbieraný odvahu a spýtal sa:

- Nie ste vy ... nie si ty ... - a povedal moje meno. Prekvapene som prisvedčil.

Mladík bol vzrušený, predstavil sa mi a povedal, odkiaľ ma pozná. Hrával som kedysi futbal za banskobystrický dorast a on ako jeden z chlapcov, vtedy od nás asi o tri-štyri roky mladší, chodieval na zápasy a obšmietať sa okolo "veľkých" futbalistov. Vedel, že som bol v ZSSR, a preto ho neprekvapilo, že sa vypýtujem na takú notoriicky známu ulicu.

- Počkaj, už končím. Odprevadím ťa a ukážem ti Dolnú striebornú. Číslo vieš?

Vedel som.

Nešaleko Dolnej striebornej, kde sa naše cesty rozchádzali, zavolal mladík chlapca. Kázal mu, aby ma zaviedol k domu, kde bývali rodičia. Cestou som asi štrnásťročnému chlapcovi vysvetlil, čo má urobiť. Kázal som mu, aby zavolal staršiu sestru Vieru, ktorá mala vtedy sedemnásť rokov. Vedel som, že brat Milan študuje v Bratislave a doma nebude. Naplánoval som si to tak, že Viera vyjde, poviem jej, aby mamu postupne pripravila: že počula o návrate chlapcov zo ZSSR, že možno príde aj Dušan, no a tak šalej. Ostal som stáť kúsok od prízemného domu, ku ktorému sme s chlapcom prišli.

Chlapec zacengal. Vyšiel môj nevlastný otec. Cháhal sa spýtal na sestru. Odpovedal som nepočul, ale brána sa zavrela. Chlapec mi zreveroval:

- Viera nie je doma. Býva v internáte v Zvolene, chodí tam na priemyslovku.

- Tak zavolaj Ľudu. (To bola mladšia sestra, vtedy trinásťročná.).

Procedúra sa zopakovala. Zase bezvýsledne. Ľada je u kamarátky, oznamil mi posol. Podľačoval som sa mu a rozhodol

som sa, že budem ďalej konať sám. Zacentralizoval som. Zase vyšej môj nevlastný otec. Keď ma uvidel - bol prítmie, lampa pouličného osvetlenia len slabovo svietila - podal mi ruku a predstavil sa. Aj ja som povedal svoje priezvisko. Nevlastný otec sa strhol, akoby sa stretol so záhrobným prízrakom. Rýchlo som sa opýtal na mamu, chcel som, aby sprostredkovateľom a postupným oznamovateľom správy o mojom návrate bol on.

- Ale mama nie je doma. Šla na rodičovské združenie do Zvolena. Doma je starý otec.

Zvitanie so starým otcom, človekom, ktorého som mal veľmi, veľmi rád (dozaista aj preto, lebo láska k vnukovi bola aj v ňom a po celý život mi ju dával najavo), bolo dojemné. Otázky, odpovede, prvé stručné informácie.

Medzitým sa od kamarátky vrátila Ľada. Keď som odchádzal, bolo to pătročné dieťa, teraz som stretol urastenú, vyše trinásťročnú slečnu. Aj to bolo radostné stretnutie. Ľudu sme poslali po flášu vína na zvitanie a začali sme si všetci vspolok lámať hlavu, ako to zariadiť s mamou. Mala sa vrátiť vlakom po jedenástej. S vypracovaným plánom sme vyslali na malú stanicu v Banskej Bystrici starého otca s Ľudou.

To bol scenár, ale život ho zvrátil. Ja som po príchode na Dolnú striebornú už z domu nevyšiel, ale vo Zvolene sa správa o návrate "chlapcov z Ruska" rozšírila ako blesk. Na deň a či večer sa to stalo hlavnou témovej rozhovorov. To všetko som sa dozvedel po maminom návrate.

Po skončení rodičovského združenia sa vybrať na stanicu. Do odchodu vlaku do Bystrice mala ešte veľa času. Zrazu ju stretol môj kamarát z chlapčenských rokov, spolužiak z Ľudovej školy, neskôr uznávaný volejbalový rozhodca, už nežijúci Karol Štrangfeld.

- Dobrý večer, teta. Dušan sa vrátil?

- Prečo by sa mal vrátiť akurát dnes? - spýtalas mama.

- Neviete, teta? Dnes popoludní sa z Ruska vrátili zvolenskí chlapci.

... Často, prečasto počas maminho života a aj po jej smrti roku 1964 som myslal na tie dve-tri hodiny, ktoré musela prežiť vo Zvolene a potom v osobnom vlaku do Banskej Bystrice. Telefón sme nemali, nemali ho ani susedia. Mama prežívala tie chvíle v akomsi duševnom rozpolení.

Keď mama uvidela na malej bystrickej stanici starého otca a Ľudu, ešte z okna zakričala:

- Vrátil sa Dušan?

- Vrátil, vrátil, - odpovedali zborovo.

Zvitanie, slzy, radosť, o deň neskôr príchod sestry a brata - to už nechcem opisovať.

Bol som doma.

Sezam, vlastne Šežam sa otvoril.

Po ôsmich rokoch, siedmich mesiacoch a dvadsiatich dňoch.

KONIEC

TO SA NEDÁ POROVNAŤ...

Od schválenia v OSN Všeobecnej deklarácie ľudských práv, dvoch medzinárodných paktov o občianskych a politických, ako aj ekonomických, sociálnych a kultúrnych pravách z r. 1966, niekoľkých protokolov a helsinských dokumentov uplynulo už mnoho rokov. Mohlo by sa zdať, že za túto dobu bude problém národnostných menšín úplne vyriešený vo všetkých štátach, ktoré tieto dokumenty podpisali. Teda aj u nás, kde medzitým padla totalita a začalo budovanie demokratického systému. Žiaľ, nie je to tak. Štát si sice zvolil cestu riešenia národnostných otázok, no podľa mňa je ešte stále na začiatku tejto cesty. Ba niekedy sa mi zdá, ako osobe žijúcej v tzv. teréne, že sa dokonca cúva, že to, čo nám totalita nestihla zlikvidovať, likviduje teraz demokracia.

No nie o tom chcem písat. Už dlhší čas sledujem v tlači a iných masovkomučených prostriedkoch problematiku maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku, ktorá sa cíti utláčaná a sťaže sa kde len môže na nerešpektovanie ľudských práv. Keby sme však porovnali to, čo majú Maďari na Slovensku, s tým, čo máme my a vôbec menšiny v Poľsku, tak je to ako nebo a zem. To sa nedá porovnať. Bol som pred rokom na južnom Slovensku a videl som pred každou obcou či mestom dvojjazyčné informačné tabule, v slovenčine a maďarčine. Taketo niečo je u nás priam nemyšliteľné.

Možno sa niekomu zdalo čudné, že slovenský parlament schválil vlane zákon o slovenčine ako úradnom jazyku, proti ktorému tak veľmi protestovala maďarská menšina. Podľa mňa bolo to nevyhnutné a za zdôvodnenie nech slúži moja skúsenosť z tamojšieho pobytu. Chcel som si v obchode kúpiť pečivo, no na moje oslovenie po slovensky - dvakrát opakované - predavačka vôbec nezareagovala. Myslím si, reku, však sa ty ozveš. Podišiel som k policii, vzal bochník, strčil do tašky a chystám sa vyjsť. A vtedy sa rýchlo postavila predo mňa a povedala, dokonca peknou slovenčinou: Pane, nezaplatili ste! Hned' som zaplatil a ešte mi po slovensky aj podákovala. Mal som však pocit, akoby som nakupoval niekde v Maďarsku a nie na Slovensku.

Kdesi v prvých mesiacoch tohto roku prišiel sa na Slovensko oboznámiť s problematikou menšín Vysoký komisár pre otázky ľudských práv a nakoľko sa pamäťam - žiadnych podstatných úchyliek sa nedopátral. Takýto komisár mal by pŕist k nám, aby zistil pravdu, ako sa rešpektujú národnostné práva v našom prostredí.

Vráťme sa však k maďarskej menšine na Slovensku, ktorá nemá a nemala ani za totality problémy napr. s pravopisom svojich maďarských mien a priezvisk, aké

máme my. Nikto im mená neposlovenčoval, kým u nás majú ich všetci krajania popoľštené. Vyzerá to tak, ako keby sme sa zjavili nevedno odkiaľ a nemali predkov, lebo tí sa predsa podľa slovenského pravopisu nazývajú ináč. Tak došlo k paradoxom, že napr. starý otec mal čisto slovensky znejúce meno, kým syn alebo vnuk - poľské. Pýtam sa preto: je to rešpektovanie ľudských práv? Nie! Je to príklad ponížovania menšiny a národnostného útlaku. A takto je aj v iných oblastiach týkajúcich sa hoci aj školstva, kultúry či náboženského života.

Nie je to vôbec prehnané, keď poviem, že my môžeme len snívať o takých podmienkach, aké má na Slovensku maďarská menšina. V každej obci, kde žijú jej príslušníci, majú školy s vyučovacím jazykom maďarským budť vyučujúce maďarčinu, viaceré stredné školy, v kostoloch maďarské bohoslužby, s ktorými cirkevná hierarchia nikdy nerobila také problémy ako u nás Metropolitná kúria v Krakove. Samozrejme majú tiež primerané zastúpenie v parlamente, maďarské rozhlasové programy, profesionálne divadlá, bohatú tlač s denníkmi, týždenníkmi a časopismi pre deti a mládež. Mohol by som takto vymenovať ešte celý rad ďalších výmoženosťí, ktoré má táto menšina. Preto t'ažko pochopiť, že napriek tomu sú stále nespokojní a nastolujú nové požiadavky, ktoré často nemajú opodstatnenie. Viem si predstaviť, kolko kriku do sveta by narobili, keby sa stretli s takými, nezriedka zámerne vytvorenými prekážkami, ako u nás. Určite nemysliteľná by bola napr. situácia, že im farár odbavujúci maďarské bohoslužby oznámi, že ide na dovolenku, a preto si na toto obdobie musia sami nájsť kňaza, ktorý by im odslužil omšu v ich jazyku. To je len drobný príklad poukazujúci na to, ako sa u nás pristupuje k problematike národnostných menšín. O slovenských podmienkach riešenia tejto otázky môžeme naozaj len snívať. A.B.

B. Vojtasová, T. Vojtasová a A. Kotarbová z Jurgova

SPIŠSKÉ A ORAVSKÉ DETI NA SLOVENSKU

22 krajanských detí prežilo od 19. do 31. júla pekné prázdniny v Podhradí pri Martine. Letný tábor, špeciálne určený pre slovenské deti z Poľska, organizovala Matica slovenská.

- Bolo to veľmi dobre pripravené, - hovorí krajanka Alžbeta Ratajová z Kacvina, - moje deti boli nadšené!

Mladí Spišiaci a Oravčania bývali v štvorposteľových izbách v hoteli Podhradčan. K dispozícii mali aj ihrisko, na ktorom s oblúbou hrávali futbal, hoci z celkového počtu bolo až 16 dievčat a len 6 chlapcov. 4 dni deti strávili v Martine. Pozreli si mesto, národopisné múzeum a sídlo Matice slovenskej. Po pobete v meste im iste dobre padol dúšok čerstvého vzduchu - výlet na Martinské Hole. V Bojniciach pri Prievidzi navštívili ZOO. Páčil sa im aj Bojnicky zámok (hoci len zvonka), v ktorom nakrúcali nejednu slovenskú rozprávku. Čo by to bol za prázdninový tábor, keby v ňom chýbalo kúpalisko? V Nitre si deti mali možnosť vyskúšať, ako vedia plávať v "slovenských vodách". A nielen to. Pozreli si samozrejme aj známu nitriansku katedrálu. Akoby toho všetkého nebolo ešte dosť, deti navštívili aj starobylú banícku Kremnicu.

- Naučili sme sa veľa nového, - hovorí 14-ročná Adriana Kotarbová z Jurgova. - Streli sme sa s podhradskými deťmi, vymenili sme si adresy. Veľmi nám to pomohlo v slovenčine, - dodáva 13-ročná Tereza Vojtasová z Jurgova. - Ja som si priniesla veľa kníh a časopisov, - hovorí 14-ročná Eva Ratajová z Kacvina.

Spišské a oravské deti navštívil aj predseda Matice slovenskej Jozef Markuš. Učiteľky Anna Kríštofeková z Krempáč a Žofia Magerová z Kacvina pripravovali pre deti každý večer zaujímavý program. Hrali sa s nimi rôzne hry a učili ich spievať.

slovenské pesničky. - *Najviac si pamäťám "Na Orave dobre, na Orave zdravo" a "Pod horou, pod horou"*, - smeje sa 13-ročná Brigita Vojtasová z Jurgova.

- *Sme veľmi vďační Matici slovenskej, že umožnila našim deťom prežiť krásne prázdniny v slovenskom prostredí*, - hovorí Anna Mačičáková.

Na otázku, či by chceli zažiť ešte raz podobné prázdniny, A. Kotarbová, T. Vojtasová a B. Vojtasová skríkli so smiechom:

- **SAMOZREJME!**

Text a foto: B. KLIJKIEWICZOVÁ

ZBOJNÍCKE METÓDY

"Ked" na nich nedoplácame, tak aspoň zarobme" - takéto heslo si asi vymysleli na Gminnom úrade v Jablonke v januári tohto roku, keď poslali prenajímateľom krajských klubovní prípis na zaplatenie daní za prenájom. Akoby tu niekto viedol hospodársku činnosť a mal z nej zisk. Predsa všetci vedia, rovnako aj v Jablonke, že tieto miestnosti sú využívané výlučne na kultúrnu činnosť.

Prvý z takýchto listov dostal Eduard Prilinský z Podvylka. Vedľa sú najznámejší - majú divadlo. Podľa výmeru mal gmine zaplatiť 420.000,- zl. za rok. Celkový príjem, aký má za klubovňu je 700.000,- zl. - čiže má zaplatiť až 60%. Na prípise mal napísané, že sa má prihlásiť do 7 dní. E. Prilinský nemeškal a na gminnom úrade podpísal súhrn daní z nehnuteľnosti - (dom, pole, hospodárske budovy) a v tom aj daň za klubovňu. Keďže podpísal, musí platiť.

Iní naši krajania boli na šťastie módnejší. V. Wengrín z Dolnej Zubrice si to s vojtom "vyhádal", pretože mu neraz poskytol svoje priestory pre dedinu. V Chyžnom ani Lipnici tiež nezaplatili. Vedľa v niektorých dedinách, ako napr. Oravka, je príjem taký nízky, že dane za priestory ho značne prekračujú. Zatiaľ je ticho, ale ako dlho?

E. Prilinský rozhorčený hovorí: - *V starých časoch, ked' bol ešte lístkový systém, aj my sme poskytovali klubovňu gmine. Nemali kde pre dedinu vydávať lístky. Sedeli u nás každý mesiac. Nebolo to našou povinnosťou. Vtedy sme im boli dobrí. My sme od nich nič nežiadali, oni nám nič nedali.*

Bolo by dobré, keby si na Gminnom úrade v Jablonke uvedomili, že keď už kultúru slovenskej národnostnej menšiny nepodporujú, nech ju aspoň nezdierajú. V.J.

KTO NÁS REPREZENTUJE?

Už nás ani neprekupuje, že miestne orgány a niektorí činitelia priam nechcú vedieť, že na Spiši a Orave žije slovenská národnostná menšina. Nie je však dobre, keď tí istí činitelia reprezentujú navonok oblasť, v ktorej krajania žijú, najmä keď sa to týka slovensko-poľských vzťahov.

O čo ide? V juli t.r. sa v Rytre uskutočnilo stretnutie nášho krajského aktívna so slovenskou vládnou delegáciou pod vedením podpredsedu vlády SR Romána Kováča, ktorý o.i. povedal, že prišiel do Nowosązského vojvodstva hľadať možnosti rozšírenia slovensko-poľskej spolupráce, najmä hospodárskej. Zároveň zdôraznil, že na tejto spolupráci by sa rozhodne mala podieľať naša Spoločnosť a celá slovenská národnostná menšina žijúca v pohraničí na Spiši a Orave.

Potešili ma tieto slová, že slovenská vláda počíta s nami pri rozvíjani vzájomných vzťahov. A čo u nás? Tu sa na to dívajú ináč. V časopise Tygodnik Podhaliański z 15. augusta 1993 som prečítať krátku správu, v ktorej sa hovorilo: *3 augusta sa v Novom Targu konalo stretnutie predstaviteľov Poľska a Slovenska týkajúce sa utvorenia euroregiónu Tatry. Slovenskú stranu reprezentovali: primátor Kežmarku Ján Skupin, primátor Spišskej Staréj Vsi Július Lojek a námestník prednostu okresu Poprad Paoul Rattaj. Z poľskej strany sa na stretnutí zúčastnili: predseda Podhalanského zväzu gmin Marian Blaszkiewicz, primátor (burmistr) Tatranskej gminy Maciej Krakowski, predstaviteľ Zväzu Spiša a Oravy Wendelin Haber a splnomocnenec vojvodu pre otázky súčinnosti s miestnou samosprávou a administratívou Gabriel Derkowski. Stretnutie malo pracovný charakter.*

Toľko suchá správa. Chcel by som k nej doložiť ešte zopár vecí. Najprv otázka: kto reprezentoval nás, ktorí žijeme v samom centre budúceho euroregiónu Tatry? Vari predstaviteľ akéhosi Zväzu Oravy a Spiša, o ktorom mälokto vie? Predstaviteľ, ktorý spochybňuje existenciu slovenskej menšiny na Orave a Spiši? My sme nikoho nesplnomocnili, aby nás reprezentoval. Na druhej strane rád by som vedel, či pán Skupin a ostatní predstaviteľia zo Slovenska už zabudli, že aj na severnej strane Tatier žijú Slováci?

Myslím si, že takéto sabotovanie našej

menšiny zo strany poľských miestnych orgánov neprospeje rozširovaniu poľsko-slovenskej regionálnej spolupráce. Obvodný výbor našej Spoločnosti na Spiši protestuje proti takému prístupu k veci, ktorá sa nás, najmä v prípade organizovania euroregiónu Tatry, priamo dotýka. O nás bez nás - sú to metódy používané často v časoch totality, s ktorými vonkoncom nemožno súhlašiť. J.B.

STAČÍ TROCHU INICIATÍVY...

Ťažká hospodárska situácia v krajinе v posledných rokoch sa nepriaznivo odrazila aj v športe, najmä na vidieku. Nedostatok peňazí na základné športové potreby a podujatia spôsobil zánik viacerých športových klubov a družstiev, medzi nimi aj tzv. ľudových športových zväzov (LZS), ktoré ešte donedávna pôsobili takmer v každej obci a významne sa zaslúžili o rozvoj telesnej kultúry a vôleb športu na vidieku.

Tieto nepriaznivé zmeny prišli, žiaľ, aj na Spiš a Oravu, kde šport mimo škôl skoro úplne zmizol. Na Spiši sa ešte akýmsi záchracom uchránil LZS Orol v Nedeci. Založil ho kedysi v 50-tych rokoch vtedajší učiteľ miestnej základnej školy p. Wojtarowicz. Zväz sa orientoval predovšetkým na futbal a zostal mu verný podnes, aj keď sa musel spojiť s Nižnými Lapšami. Vedúcim tohto spojeného futbalového mužstva je Mieczysław Rynkiewicz.

V polovici augusta zásluhou nedeckého učiteľa telesnej výchovy Zdzisława Majerczaka došlo v tejto obci k zaujímavému futbalovému zápasu s holandským mužstvom R.K.H.V.C. Hunsel.

- *Holandčanov sme spoznali náhodou* - spomína p. Majerczak. - *Naši chlapci boli nedávno v krajinе tulipánov na sezónnom zbere špargľí a tam nadviazali kontakty. Vlani sme boli na návštive u nich a tak tento rok sme zase my hostili ich. Mohlo sa to uskutočniť vďaka pomoci Gminného* ☺

Nedeckí a holandskí futbalisti pred zápasom

úradu v Nižných Lapšoch, ako aj miestnych podnikateľov, najmä akciovéj spoločnosti Jar-pol, ktorá nás finančne podporila. Takáto spolupráca je veľmi potrebná a pre obe strany osozná.

Nie je pravdou, že dnešná mládež je príliš pohodlná. Stačí trochu iniciatívy a dá sa urobiť veľmi veľa. Chceli by sme v budúnosti zorganizovať aj ďalšie takéto stretnutia, v tom so Spišskou Starou Vsou. Pokúšame sa o prvé kontakty. Chcem tu poznamenať, že naša základna škola sa

môže pochváliť napr. dobrou úrovňou v hádzanej dievčat a chlapcov. Samozrejme budeme pokračovať aj vo futbalových stretnutiach.

Vráťme sa však k spomínanému zápasu, na ktorý vďaka peknému počasiu prišlo veľa fanúškov. Počas privítania si oba tímy vymenili skromné darčeky. Hostia dostali pekné gorské klobúky (jeden dostala aj naša redakcia), zase domáci peknú koženú futbalovú loptu. Zápas bol veľmi zaujímavý a napínavý, najmä v druhom polčase, kedy

padlo až 6 gólov. Celkove vyhrali Nedečania 5:2 a najlepším hrácom bol Sławomir Sowa, ktorý strelil 2 góly. Hlavným rozhodcom zápasu bol Adam Dudek z Nového Targu a vedľajšími Michal Zasadny z Fridmana a Miroslaw Wojtowicz z Nového Targu.

Po futbalových emóciách sa večer v miestnom kultúrnom dome konala ľudová veselica, na ktorej vyhrala známa dolnokubínska skupina Spektrum.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

PRÁCA - CHLIEB NÁŠ KAŽDODENNÝ

Nezamestnanosť - fenomén, ktorý sme ešte pred troma či štyrmi rokmi vôbec nepoznali, je dnes veľkým ekonomickým a sociálnym problémom, s ktorým si štát nevie poradiť. Len v prvom polroku t.r. evidovali v Poľskej republike 2.811.800 nezamestnaných (údaje z konca júla), čo tvorí 15,2 percenta všetkých pracujúcich. Je to veľmi veľa.

Kto je nezamestnaný?

Podľa predpisov je to osoba plnoletá, teda od 18 do 60 rokov pre ženy a do 65 pre mužov, ktorá nemá stály zdroj príjmov vyplývajúci z pracovného pomeru a je zaregistrovaná na príslušnom pracovnom úrade. Zároveň, čo sa týka najmä obyvateľov obcí, nezamestnaný nemôže vlastniť viac ako dva hektáre pôdy. Každý nezamestnaný má právo na podporu, ktorú môže dostávať rok a vo výnimočných prípadoch 18 mesiacov. Po tomto čase, aj keď si prácu nenájde, nárok na podporu ustane, a vtedy sa nezamestnaný môže obrátiť o pomoc na charitatívne organizácie, budť sa úplne revalidikovať. Právo na podporu môžeme stratit' aj po odmietnutí pracovnej ponuky na príslušnom pracovnom úrade. Poznamenajme, že výška podpory dosahuje 35% priemernej celostátejnej mzdy.

Nezamestnanosť prišla aj k nám!

Na Oblastnom pracovnom úrade Nový Targ - Bory (je to už tretie sídlo úradu) sme sa od riaditeľky oddelenia pre sprostredkovanie a poradenstvo Marie Sendrowiczovej dozvedeli, že ku koncu júla t.r. mali zaregistrovaných 8.828 uchádzačov o prácu. Z toho polovicu tvorili ženy. Najviac nezamestnaných, čo samozrejme závisí aj od veľkosti, vyspelosti a hospodárskej štruktúry danej administratívnej oblasti, zaznamenali v gmine Raba Wyzna - 840 osôb. Taktiež veľká nezamestnanosť je v oravskej gmine Jablonka - 708 osôb, potom v gmine Nový Targ - 615 osôb, Czarnom Dunajci - 505 osôb, v spišskej gmine Nižné Lapše -

314 osôb. Najmenej, lebo len 166, bolo v podhalianskej gmine Bystra Podhalanska.

Vznikol pracovný trh

Nie každý nezamestnaný môže len tak ľahko nájsť prácu. Dnes takmer všetky štátne či súkromné firmy a podniky hľadajú predovšetkým odborníkov s vysokoškolským vzdelaním. Napr. koncom júla medzi ponukami na Oblastnom pracovnom úrade v Novom Targu boli miesta pre psychológov, zubného lekára, matematika, fyziku, informatika a pod. Z remeselnických profesii sa sporadicky hľadá murárov, kuchárov, ale aj predavačov a predavačky, pričom sa často vyžaduje znalosť aspoň jedného západného jazyka. Problém, ako nájsť prácu, majú krajčíri a īm príbuzné profesie. Pre nich pracovný úrad nemá žiadne ponuky.

Mysliet' do budúcnosti

Čo majú ľudia robiť, aby sa využívali nezamestnanosti? Jednoduchú odpoveď na tento spoločenský jav nenájdeme. Nezamestnanosť závisí od mnohých faktorov, v tom - hovoriac všeobecne - od stavu ekonomiky štátu. Čím pružnejšie sa rozvíja, tým je

nezamestnanosť menšia. Nečudo, že v predvolebnej kampani rôzne politické strany sľubujú, aby si získali voličov, že vyriešia problém nezame - stnanosti.

Zdá sa, že v súčasnosti najlepším receptom pre mladých, ako sa môžu vyuhnúť nezamestnanosti, je študovať. Ale čo? Vari najvhľadavanejší sú dnes právni a ekonómovia, no a osoby ovládajúce cudzie jazyky. Takýto stav môže trvať viac rokov.

Väčšie kompetencie pre úrad

Počet nezamestnaných v novotarskej oblasti prudko stúpol najmä koncom júla, keď ich rady rozšírili tohtoční absolventi stredných škôl (1.693 osôb). Podľa riaditeľky Marie Sendrowiczovej pracovný úrad je očotný vyuvinúť aktívnejšie formy boja proti nezamestnanosti. Má však malé kompetencie a finančné prostriedky pre nezamestnaných sú zo štátneho rozpočtu limitované a možno ich vydávať len na podporu. Pracovný úrad sa chce chopiť iniciatívy a vyuvinúť akciu udeľovania dlhodobých pôžičiek pre súkromné podnikanie, organizovať rekvalifikačné kurzy pre nezamestnaných a užieť spolupracovať so samosprávami. Gminy by chceli na vlastnom území rozšíriť tzv. intervenčné práce, kde by nezamestnaní našli pracovné príležitosti. Výhody by boli obojstranné.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Mladí nezamestnaní v Oblastnom pracovnom úrade v N.Targu

OHŇANIA A ZAKLÍNAČI ŽELEZA

POKRAČOVANIE ZO STR.11

pokial sa kropilo, ľahšie bolo získať vyhovujúcu teplotu, ktorú kováči určovali podľa sfarbenia.

- Drevé uhlie sa neoplatí, - hovorí dnes posledný cigánsky kováč Vladislav Kaminský z Čiernej Hory. - Kupujem koks.

Horou vietor kýve
ako stádo zvončekmi.
Kováč udrel po nákove
na podkovu ružovú,
ponoril ju, v chladnej vode
počul sipeť užovku.

(Dezider Banga)

Vychýreným cigánskym kováčom bol otec krajana Jozefa Mirgu, ktorý sa v roku 1921 preniesol z Tribša do Novej Belej. Novobelania si jeho prácu tak vážili, že keď mu povodeň zobraťa dom, pomohli mu postaviť murovanú výhru, v ktorej Mirgovci

neskôr bývali. "Otecko pracoval do neskorého večera", - písal vo svojich pamätiach krajan Mirga.

V päťdesiatych rokoch väčšina cigánov odišla do Novej Huty. Žeby ich pritiahl tie velikánske výhne, obrovské prúdy lejúceho sa železa a zlátiny?

Pred piatimi rokmi preniesol Vladislav Kaminský svoju výhru do Čiernej Hory z Jurgova, odkiaľ pochádza. Jeho kožený-mech má viac ako tristo rokov. Chcel ho kúpiť známy etnograf Adam Bartosz do múzea, ale Vladislav Kaminský sa s ním nechce rozlúčiť. - Také kožené mechy už nikde nenajdete, pozrite, akú majú hlavu, je v tvaru leva.

Kováč Kaminský robil kedysi sekery, motyky, pluhy, kladivá, klince... Teraz už za ním veľa ľudí nechodia. - Robím hlavne pre seba a pre susedov, na celom Spiši už nie sú výhne. Nemám ani učria, niekedy mi syn pomáha...

Vladislav Kaminský kupuje železo v Bukovine. Kvalitné tvrdé železo na sekery stojí až 25 tisíc zlôtých, to horšie od 8 do 15 tisíc zlôtých (kg). Klinec, ktorý kováč vyrobí stojí tisíc, až dvadsať tisíc zlôtých a dobrá sekera 150 tisíc. - Na trhu v Novom Targu môžu ľudia kúpiť od Rusov sekuru za 30 tisíc. Kováčstvo

sa neoplatí, človek všetko skoro zadarmo robi.

Vladislav Kaminský by iba z kováčstva nevyžil, pracuje v Zakopanom. - Najlepšie robia ti, - hovorí posledný cigánsky kováč, - ktorí kujú stále tie isté ozdobné vzory. V Zakopanom sú tri také umelecké výhne. Goralské okutia sú v móde...

Kováčske čáry - máry

Kedysi vrazil na Spiši kováč, ktorý mal tajomnú silu. Nikdy nezamykal svoju výhru, ani neschovával náradie. Raz mu chcel jeden zlodej ukradnúť koleso, ale len čo vošiel do výhru a dotkol sa ho, ostal ako prikovaný. Čarodejník-kováč ho ráno "pustil na slobodu" a vystríhal, aby druhýkrát také chamtivé kúsky neopakoval.

Piatok veští zlý začiatok, preto v ten deň prácu nik nezačína.

Cigánski kováči z Jurgova zas verili v moc zlých očí. Keď sa vrazil taký "gušlar" objavil, mohol urieknúť celú výhru.

Kováči, ohňani a zaklínaci železa, kde ste sa podeli? Sudy ste do obrúči viazali, kone obúvali, sekery vyzvávali, zvonom hlasu dávali... Kde ste sa len stratili?

Text a foto : B. KLIMKIEWICZOVÁ

Ochránarska služba

Je nesporným faktom, že v posledných rokoch nastal u nás výrazny vzost kriminality. Masovokomunikačné prostriedky nás skoro každý deň informujú o nepočetných prípadoch menších či väčších krádeží, vlámaní (nevyhľadáva sa tomu ani naša redakcia), lúpežných prepadoch, vrážd a iných, nezriedka veľmi brutálnych, zločinov, s ktorými si často polícia nevie poradiť. Pritom za obeť páchateľov padajú nielen bohaté firmy či jednotlivci, ale aj obyčajní občania, ktorí napr. v okradnutom byte travia neraz všetko, na čo pracovali celý život.

Preto neprekupuje, že v situácii rastúceho ohrozenia začali v Poľsku vznikať rôzne súkromné ochranárské, detektívne a iné podobné firmy, ktoré poskytujú služby pri ochrane majetku a života ľudí. Jednou z nich je aj Ochranná agentúra GUARD-POL vo Varšave, ktorá vznikla sice len pred necelými dvomi rokmi, ale si už získala dobrú povest. Boli sme zvedaví, čím sa takáto firma zaoberá a ako pracuje, preto sme sa na to spýtali priamo jej šéfa Stanisława Górnického.

- Našou špecialitou, - hovorí pán Stanisław, - je široko chápána ochrana. Po prvé: objektov - čo robíme budťo prostredníctvom fyzickej ochrany, rôznych elektronických bezpečnostných systémov, napr. RADISS bud' ELMACO, alebo pomocou mechanických bezpečnostných zariadení, priemyselnej televízie, monitoringu a pod. Po druhé: ochrana osôb - medziiným zabezpečovaním kongresov, zjazdov, recepcii bud' výstav, prenájmaním osobných automobilov s vodičmi, organizovaním ochranových hliadok na sidliskách atď.

Inou oblastou našej činnosti je zabezpečovanie prepravy peňažných hodnôt. Je to zavše, ako napr. v prípade zmenári, činnosť spojená jednak s ich ochranou ako obchodných objektov a s eskortovaním valuty do bank bud' iných miest. Musím poznámenať, že sme na to technicky dobre pripravení, čo vo veľkej miere znížuje prípadné riziko, akému sú vystavené prevážané hodnoty a ľudia plniaci si svoje povinnosti. Dáva to záruku nielen zvýšenej bezpečnosti, ale plní aj preventívnu úlohu. Poskytujeme tiež ochranárské služby pri nákladnej doprave nielen na území Poľska, ale aj bývalého ZSSR, kde máme pôdpisane príslušné dohody. Z tohto dôvodu sme hľadám jedinou firmou poskytujúcou ochranné služby aj v cudzine.

Firma Guard-Pol popri ochranárskej činnosti poskytuje na dôvažok právnické poradenské služby, v čom využíva pomoc vysokokvalifikovaných právnikov. Naproti tomu sa nezaoberá detektívou činnosťou ani vymáhaním dlužob. Zaujímalo nás však, čím si získali tak dobrú povest a prečo ich zákazníci sa môžu cítiť bezpeční?

- Predovšetkým vysokou kvalitou našich služieb, a tú sme dosiahli o.i. tým, že sme dokonale technicky vybavení a zamestnávame vysokokvalifikované kádre, ktoré sa skrátka dobre vyznajú v tom, čo robia. Pracovníci zamestnaní v agentúre sú znamenite zaškolení a majú bohaté skúsenosti, mnohokrát overené v praxi. Každý musí zodpovedať vysokým psychofyzickým požiadavkam a vedieť obsluhovať najmodernejšie technické zariadenia. Sú to jednoducho dobrí profesionáli.

Firma má sice hlavnú základňu vo Varšave, ale poskytuje služby na území celej krajiny. V prípade potreby sa možno na ňu obrátiť:

Agenzia Ochrony
"GUARD-POL"
ul. Smoleńska 83
03-528 WARSZAWA
tel./fax (02) 679-05-04

MARTIN MADAČOV

KUKUČKA

Chodí Pán Ježiš so svätým Petrom po svete, iba keď prídu do gazdovského domu, kde gazdiná práve miesi cesto v koryte a sádže chlieb do pece.

Pútnici zastanú pri dverách, prosia si kúsok posúcha, ale gazdiná priviera pitvorné dvere a vraví im:

- Počkajte za dverami, lebo je prieval, pec by mi ochladla a chlieb by sa poriadne nevypiekol.

I sadá si k peci, berie kúsok cesta na posúch, gúľa ho, sádže do pece - a hľa, čo sa robí, cesto v peci rastie, rastie, až je z neho veľký peceň chleba, tolký ako gazdovská misa, z ktorej sa naje celá rodina!

Gazdinej je lúto darovať pocestným taký veľký chlieb, chytrou kukne škárou vo dverách, či ju nevidia, vyťahuje chlieb z pece a schováva ho pod plachtu.

Znovu sadá k peci, berie menší kúsok cesta na posúch, gúľa ho, sádže do pece - hľa, čo sa robí, cesto v peci rastie, rastie, až je z neho veľký, prevelký peceň chleba, tolký ako predné koleso na voze!

Gazdinej je do plácu, keď si pomyslí, že by taký veľký chlieb mala darovať pocestným, nuž znova kukne škárou, či sa nedívajú, vyťahuje chlieb z pece a schováva ho pod plachtu.

Tretí raz sadá k peci, berie iba štipku cesta na posúch, gúľa ho, sádže do pece - hľa, čo sa robí, cesto v peci rastie, až je z neho prevelký, pret'ažký peceň chleba, tolký ako zadné koleso na voze!

Gazdiná taký chlieb ešte v živote nevidela, oči jej svietia radost'ou, ale srdce puká od žiaľu, že by ho mala dať pútnikom, nuž zasa len kuká škárou či na ňu nehľadia, vyťahuje chlieb z pece a schováva ho pod plachtu.

Milí mladí čitatelia!

Redakcia v spolupráci so školami na Spiši a Orave vypisuje pre vás:

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '93 pod názvom Čím by som chcel byť?

Hovoríte, že si neviete celkom dobre predstaviť, čo od vás chceme? Hlavu hore! Tu sú naše otázky, ktoré vám môžu uľahčiť prácu. Odpovedzte si najprv na ne:

- Chcem ďalej študovať, alebo pracovať?
- Chcem pomáhať doma rodičom na gazdovstve?
- Chcem byť slávny? (sportovec, herec...)
- Chcem pomáhať ľudom? (lekár, právnik, ošetrovateľka...)
- Chcem cestovať, spoznavať cudzie krajinu a objavovať nové?

Súťaže sa môžete zúčastiť všetci, ktorí navštievujete základné školy, ak nám pošlete aspoň jednu prácu na uvedenú tému. Fantázii sa medze nekladú! Môžete používať ľubovoľnú výtvarnú techniku - redakcia sa poteší kresbám ceruzkou i obrázkom maľovaným vodovými či temperovými farbami.

Každá práca by mala mať na opačnej strane tieto údaje: titul, meno a priezvisko, vek, triedu, školu a meno učiteľky výtvarnej výchovy.

Keď už bude všetko hotové, pošlite obrázky na adresu redakcie do 15. decembra 1993.

Najlepšie práce uverejnime v Živote a ich autori obdržia cenné odmeny. Aké? To bude prekvapenie!

Chce štvrtý raz sadnúť k peci, ale už nestihne, lebo Pán Ježiš otvára dvere a vraví jej:

- Keď si taká lakomá a keď tak ustavične kukáš, či ťa nevidíme, budeš kukučkou a budeš kukať do súdneho dňa!

Ako povedal, tak sa stalo, gazdiná sa premenila na kukučku, vyletela na strom na dvore, tam zakukala prvý raz a potom odletela do lesa, kde kuká dodnes.

SOVA

V mestečku nevel'kom, v mestečku nemalom býva bohatý pekár, ktorý práve napiekol chutný chlieb, celá ulica od neho krásne vonia.

Ide ulicou Pán Ježiš so svätým Petrom, už sú veľmi hladní, nuž Pán Ježiš posiela Petra:

- Chod', Peter, chod' do obchodu a vypros pre nás kúsok chleba!

Peter vchádza do obchodu a prosí pekárovu dcéru, lebo len ona je v obchode:

- Bud' taká dobrá, milá dcéra, daj dvom pocestným krajec chleba, Pán Boh ti to odplati.

Ale pekárova dcera je lakomá, prelakomá, má tvrdé srdce, a ešte tvrdšiu reč:

- Chlieb sa ešte len pečie, nemám vám čo dat!

- Všade tu vonia čerstvý chlieb, už je istotne upečený, nože naprázdno neodháňaj dvoch chudobných, hladných pútnikov!

Počuje Pán Ježiš, ako sa pekárova dcera s Petrom dohaduje, vchádza teda do obchodu, že ju poprosí aj on.

Pekárova dcera sa zarazí, keď vidí dôstojnú postavu Syna Božieho, ale jej skúpost' je mocnejšia, nuž posmešne vraví:

- Aj keby sme mali čerstvý chlieb, nedám vám ani smidky, a ak ste hladní, v poli je myší dost', nalapajte si ich a najedzte sa!

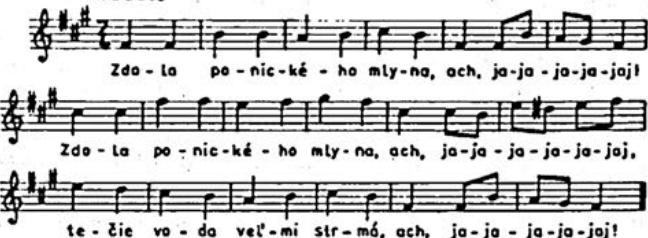
Slová bezcitnej dievky bolia svätého Petra, ale ešte väčšmi bolia Pána Ježiša, ktorý jej hovorí:

- Nie, lakomá dcéra, my nebudem jest' myši, ale ty sa premeň na sovu a myši nech sú tvójim jediným pokrmom!

A hľa, lakomá dievka sa zaraz mení na škaredú sovu a so strašným húkaním letí do lesa. Odvtedy sa sovy vo dne skrývajú od hanby a lietajú len v noci.

ZDOLA PONICKÉHO MLYNA

Veselo

Zdola ponického mlyna,
ach, jajajajajaj!

Zdola ponického mlyna,

ach, jajajajajaj,

tečie voda veľmi strmá,

ach, jajajajajaj!

ach, jajajajajaj,
hned' sa s milým rozlučuje,

ach, jajajajajaj!

A ja som sa jej napila,

ach, jajajajajaj!

Ach ja som sa jej napila,

ach, jajajajajaj,

s milým som sa rozlúčila,

ach, jajajajaj!

Kto sa tej vody napije,

ach, jajajajajaj!

Kto sa tej vody napije,

JINDŘICH BALÍK

Podzim má

podivné nápady

Podzim má podivné nápady. Chodí si po venku a najednou ho napadne, že by mohl celý svět pěkně vymalovat. Dlouho se nerozmýší - vezme štětec a barvy a maluje. Tady červenou, tamhle žlutou, jinde zase modrou a bílou a šedou a hnědou... Střídá jednu barvu za druhou, chodí polem, loukou a lesem, a kudy projde, hlavu na to, všechno je hned na strakato.

Ale najednou dostane nový nápad.

"Budu muzikantem," řekne a vytáhne z kapsy dlouhatánskou pišťalu. Pořádně se nadechne a fouká a fouká a píská a hvízdá, až se třesou ptáči hnizda, až se ohýbají větve stromů a padá z nich barevné listí.

"To to fičí! To to fičí!" brouci v trávě smutně kříčí a rychle se utíkají schovat do teplé skryše.

Ale podzim už zase přemýší, co dál.
Už to má! Už to ví!

Zaleze si do křoví, aby se na to pořádně vyspal.

Druhý den ráno dělá sklenáře. Zasklívá všechny kalužinky a kaluže, všechny loužičky a louže, a slunce se hned po nich klouže. Popředu i pozpátku jezdí jak po stříbrném zrcátku. Podzim pořád nad něčím přemýší a přemýší, pořád něco vymýší, jak si ukrátit dlouhou chvíli.

Podzim má opravdu podivné nápady.

ČO JE TO?

Stúpa bez nôh, dudre bez úst,
trhá bez rúk.
(kotoP)

Za kostenou bránou červený
psík vrčí, ale z búdy nikdy
ďaleko neodskočí.
(kyzaJ)

Sedí paní v záhradke, päť kabátov na
brade,
a predsa je jej zima.
(al'ubiC)

Na povale visí siet'ka. Ked' raz spadne,
nijaka krajčírka ju nezošíje.
(aničuvaP)

RÁNO

Ráno je bratom poludnia,
slabučkým, nežným, mladším.
Spoločne ľudí zobudia,
zasnívajú sa. Nad čím?

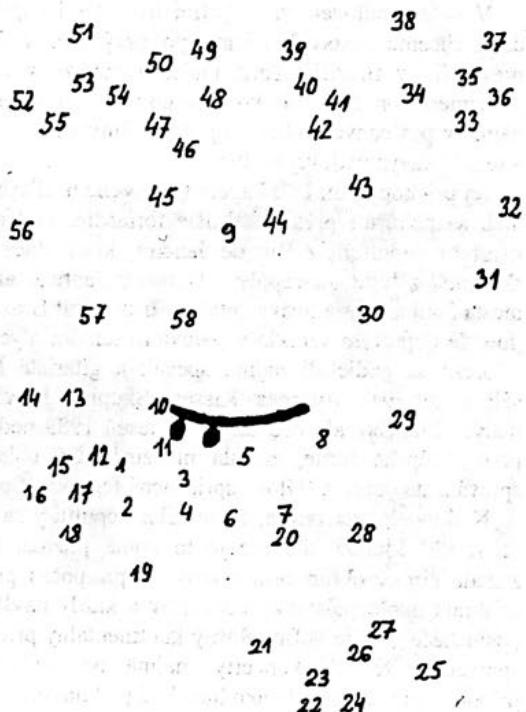
Ráno spí v čelách pohorí,
a márne striehneš naň.
Ked' vstane, mesiac dohorí,
vezme si veľký džbán.
V ňom hviezdy zmení na rosu,
po tráve hádže ich,
so slnkom robí predmety,
až stráca pritom dych
a tiene sú už belasé...

Ráno je hladné po krásie,
po mestách slnečných.

ONDREJ ČILIAK

SPOJOVAČKA

Ste zvedaví, čo je na našom
obrázku? Vezmite pero alebo
ceruzku i pospájajte čísla od 1
do 58. Želáme vám príjemnú
zábavu!

Správna odpoved' v najej
krížovke v septembrovom čísle
Života znala: DOMOV.

Z odpovedí sme vyžrebovali
nasledujúcich výhercov:

Janusza Tynusa z Nižných
Lapšov, Renátu Plókarzovú z
Kacvín a Máriu Oskvárekovú
z Harkabuza.

DANIEL HEVIER

Školský výr

Výr ušatý húta v kúte:
"Byť pomôckou - to je kruté!"

Ziaci sú dnes na výlete,
a ja trčim v kabinete!

Všetci kdesi jedia dyne,
a ja drepím vo vitríne!

Radšej písat' diktáty,
ako byt tu vypchatý!"

JOSEF KŘESNIČKA

Podzim

Podzim říká: "Tu mě máte!"
A rozrazuje listí zlaté.
Rozdává mlhové šály.
Kopce se do nich balí.
A kde jste, písničky ptačí?
Kapkami holé stromy pláčí.

Vzkaž

Dozrály švestky.
Ještě je hezky,
jen sad je jiný: vypadá zlatě!
Létají pavučiny
a ráno v bláte
chroupe led.
To je vzkaž zimy:
Přijdu hned!

KONEČNE ZLATO

Skončila sa letná atletická sezóna, tento rok nepochybne bohatšia a zaujímavejšia ako predošlú, najmä vzhľadom na augustové majstrovstvá sveta v tomto športe v Stuttgarte. K ich najväčším hrdinom patrila nesporne jamajská šprintérka Merlen OTTEYOVÁ, ktorú chceme dnes predstaviť.

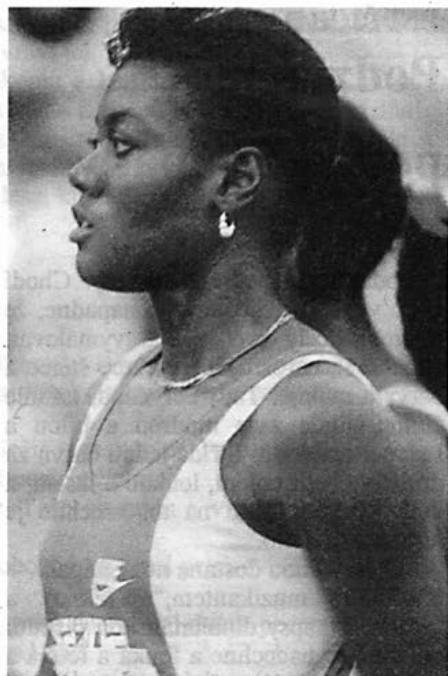
Narodila sa roku 1960 v hlavnom meste Jamajky - v Kingstone ako dcéra vysokého štátneho úradníka. Bola čulým a veľmi pohyblivým dieťaťom, preto nečudo, že už od malíčka rada behala a trénovala šprinty. Tie sú ostatne na Jamajke veľmi populárne. Dalo by sa povedať, že sú skoro národným športom. Pretekať však začala, až keď mala šestnásť rokov. Ako veľmi nadaná a pracovitá, pod skúseným okom trénerov rýchlo zlepšovala svoje výsledky. Sice rodičia chceli mať z nej lekárku alebo advokátku, lenže Merlene sa rozhodla pre šport (šprint) a zostala mu verná podnes. Čoskoro upozornila na seba dobrými časmi v stovke a dvojstovke, a tak ju - ešte juniorku - nominovali na Panamerické hry v Mexiku (1978) a o dva roky neskôr i na Olympijské hry v Moskve, kde na 200 m získala hned broncovú medailu.

Zdalo sa, že zanedlho sa jej nikto nevyrovňá, najmä, keď sa po OH vybrať do USA študovať biológiu na univerzite v Nebraske, kde mohla ešte viac rozvinúť

svoj talent. A rozvíjala. Za niekoľko mesiacov si výrazne zlepšila osobné výkony a v roku 1985, na olympijských hrách v Los Angeles vybojovala na 100 m a 200 m bronzové medaily, kym o rok neskôr, na prvých majstrovstvách sveta v Helsinkách, bola v dvojstovke už strieborná. V tom čase sa začala a vydala za amerického výškára Nata Pagea. Nebolo to vydarené manželstvo. Nevedno, či pod jeho vplyvom, ale na nasledujúcom svetovom šampionáte v Ríme opäť získala len dve bronzové medaily a na olympijských hrách v Soule (1988) dopadla ešte horšie. Smola sa jej lepila na päty. Pekné dievča, vyhľadávané prakticky všetky behy Grand Prix a volené za kráľovnú krásy na každom podujatí, nemohlo sa na veľkých pretekoch - olympijských hrách alebo majstrovstvách sveta nijako presadiť a vybojať aspoň jednu zlatú medailu. Hovorilo sa, že je to fátum...

Merlene sa na to dívá ináč. "Nemala som šťastie na veľkých podujatiach, - hovorí, - ale všimnite si, s kym som prehrávala. V 80. rokoch dominovali Nenky. Dnes už vieme, prečo vyhľadávali. Potom nastali časy Florence Griffith-Joynerovej, ktorej sice nikto nedokázal používanie drog, ale nedokázem si predstaviť, aby v normálnych podmienkach bola žena v stave prebehnut 100 m za 10,49 sek. Po nej nastala Krabbeová, ktorú vlni, ako je známe, diskvalifikovali za používanie drog..."

Po rozvode s Pageom sa zasnúbila s talianskym šprintérom Tillim a prišla do Európy. Na bežeckej dráhe však naďalej namala šťastie. Na MS v 1991 sa jej opäť

dostali len dve bronzové medaily a na OH v Barcelone (1992) len jedna. Tento rok štartovala menej a sústredila sa len na majstrovstvá sveta. V 33. roku jej života sa akoby čosi zmenilo. Na štarte bola akási uvoľnenie. A výsledok? Na 100 m bola druhá a na 200 m - prvá. Konečne sa dočkala zlatej medaily. Po toľkých rokoch štartov. Teraz - ako hovorí - nastali jej časy.

J.S.

Hviezdy svetovej estrády

SEPULTURA

V našom putovaní za veľkimi hviezdami populárnej hudby sa dnes chceme zastaviť, hámam po prvý raz, v Južnej Amerike, presnejšie v Brazílii. Totiž málokto vie, že v tomto najväčšom juhoamerickom štate sa okrem samby, futbalu a formuly 1 holduje, najmä v posledných rokoch, aj iné väšnivej záležitosti - modernej, v tom i heavymetalovej hudbe.

Jej priekopníkmi boli kapely typu Venom, Slayer a Metallica. Po nich sa pokúšali presadiť ďalšie formácie. Podarilo sa to najmä kvartetu Sepultura z Rio de Janeiro, ktoré dnes spolu s ďalšou skupinou z tejto metropoly - Dorsal Atlantica, ako aj Vulcano z mesta Santos tvoria heavymetalový triumvirát Brazílie. Poznamenajme, že Sepultura vznikla v polovici osemdesiatych rokov a na jej založení sa podieľali najmä spevák a gitarista Max Cavalera a sólový gitarista Andreas Kissler. Skupina hrávala spočiatku v malých kluboch, ale keď sa jej na jeseň 1989 podarilo absolvovať prvé európske turné, získala medzinárodný ohlas, najmä že ju sprevádzala dobrá a štýlovo spriaznená formácia Sodom.

Niekto kritici tvrdia, že muzika Sepultury sa hodí najviac do "čiernych" klubov, ale nie je to úplná pravda. Skupina si totiž získala široký okruh priaznivcov. Napr. počas prípravy na turné odohrala okolo polstovky koncertov a každý navštíviло vyše 2 tis. poslucháčov, čo je veľmi slušný kontinentálny priemer. Treba však spomenúť, že ich koncerty, najmä na začiatku ich kariéry, pripomínali viac corridu ako hudobné podujatie.

Metal sa rýchlo šíri svetom, jazykové bariéry prakticky neexistujú. Muzikanti Sepultury sú anglicky iba "lámu", ale svoj repertoár majú v hudobnom "esperante" nacvičený poctivo. O ich "internacionálnom" charaktere svedčí aj to, že majú šéfmanažéra juhoslovanského pôvodu. Sú veľmi plodní, skoro každý rok nahrali aspoň jednu dlhohrajúcu platňu. Patria k nim medziiným: *Bestial Devastation* (1985), *Morbid Visions* (1986), *Schizophrenia* (1987), album *Beneath The Remains* a pod. Album *Pod ruinami*, ako tvrdia muzikanti Sepultury, je vraj hudbou heavymetalových bohov 90. rokov. Na našom trhu sme zatiaľ žiadnu z ich platní nevideli, ale kto vie... (jš)

ČO JE V MÓDE NOVÉHO?

Len nedávno sme opisovali módne trendy na leto a už tu máme zimu. Vo svete módy sa opäť všetko pohlo, lebo sa začali prehliadky známych diktátorov módy, ako Chanel, Dior, Pierré Balmain či Lacroix. A čo nám na zimu 93/94 vymysleli? Dĺžku až po členky, zvýraznený pás a okrúhle ramená (bez vypchávok). S mini sme sa už navždy rozlúčili. Pre nás to má vlastne len výhodu. Zimy sú u nás studené a prikryté kolená dlhou vlnenou sukňou - to je už niečo! Kabáty a plášte sú tiež už v tejto sezóne dlhé. Ďalšia časť oblečenia, ktorá nás v zime poteší, je sveter a pulóver. Vrátili sa do módy v celej svojej paráde a vraj si vlnený rolák môžeme obliecť aj k elegantnému

klasickému kostýmu. Na vrchole sa držia aj vesty, často hrubé, vlnené, prešívane.

A teraz niečo o tkaninách. Okrem tradičného tweedu, kašmíru a flanelu je moderná aj pletenina - ako džerzej a mohér. Farby budú dominovať tmavé a fádne - čierne, odtiene hnedej, sivej, bordovej a tmavomo-drej. Vzory zdominuje kocka.

Vráťme sa však z výšin medzinárodných módnich prehliadok do všedných dní nášho života. Je potrebné si vybrať praktické oblečenie, v ktorom môžeme chodiť do práce, do školy, ale využijeme ho aj na oddych. Pripravili sme pre vás tri ukážky vrchného oblečenia, ktoré sa vyznačuje jednoduchou eleganciou a neskomplikovaným športovým strihom. Všimnite si hrubé svetre, ktoré sú opäť v móde. Žeby sa vracala aj móda na kožušky? Ten na našom obrázku je však ušitý z imitácie jahňacej kože. Dvojstrannú pelerínu s kapucňou si môžete ušiť z jednofarebnej a kockovanej látky a nosiť ju ako veľmi praktické oblečenie k flanelovým sukniám a nohaviciam. (V.J.)

WĘTERYNARZ

SZCZEPIENIE

Przed wielu laty choroby zaraźliwe występujące wśród ludzi i zwierząt często miały charakter masowy, powodując wymieranie całych miast i wsi. Zauważono wtedy, że niektórzy ludzie, mimo stykania się z chorymi, nie zapadali na chorobę. Stwierdzono, że większość wśród nich stanowili ci, którzy już ją przechodzili. Wykorzystując to spostrzeżenie, do pielęgnowania chorych na choroby zaraźliwe kierowano tych, którzy te choroby już przechodzili. Dziś potrafimy już sztucznie, za pomocą szczepionek, uodpornić ludzi i zwierzęta na wiele chorób zaraźliwych.

Szczepienia ochronne.

Dla zabezpieczenia zwierząt przed takimi chorobami zaraźliwymi jak: rózycy świń, wścieklizna psów, pomór kur, pomór świń i inne, stosowane są szeroko szczepienia ochronne. Polegają one na wprowadzeniu do organizmu zwierzęcia osłabionego zarazka, który nie jest w stanie wywołać choroby, lecz przeciwnie - uodparnia organizm i przygotowuje go do walki z zarazkiem nie osłabionym, mogącym doń wtargnąć. Szczepieniom ochronnym przy użyciu osłabionego zarazka mogą być poddawane tylko zwierzęta

zdrowe i w gospodarstwach wolnych od chorób zaraźliwych. Nieumiejętne stosowanie szczepionek może spowodować zachorowanie i padnięcie zwierzęcia. Dlatego szczepienia te przeprowadzają lekarze lub przeszkołeni pracownicy służby weterynaryjnej.

Szczepienia ochronne przeciw rózycy świń.

W celu wytworzenia u świń odporności na zarażenie rózycą, szczepienie ochronne przeprowadza się rokrocznie. Świnie tak zaszczepione są odporne przez okres 3-6 miesięcy. A więc świnie zaszczepione wiosną są zabezpieczone na okres występowania choroby to jest na okres letni. Odporność nabыта przez szczepienie bywa różna. Prosięta i małe świnie są zabezpieczone na okres nie dłuższy niż 3 miesiące, należy więc po tym okresie szczepienie powtórzyć.

W każdym gospodarstwie należy poddać szczepieniu wszystkie bez wyjątku świnie. W przeciwnym bowiem razie sztuki nie szczepione mogą zachorować i spowodować przełamanie odporności u szczepionych, które wówczas mogą również zachorować. Macior ciężarnych na 10 dni po porodzie oraz prosiąt poniżej 8 tygodni życia a także tuczników na 2 tygodnie przed ubojem lub odstawą nie szczepi się szczepionką, należy natomiast zabezpieczyć je na ten okres surowicą. Świn cherlawych, nie wyrośniejących lub chorych na grypę nie należy szczepić, lecz usunąć je z hodowli. Świn

szczepionych szczepionką nie wolno wywozić poza gospodarstwo w ciągu 2 tygodni.

Szczepienia ochronne przeciw pomorowi drobiu.

Są one przeprowadzane w miesiącach zimowych w okresie najmniejszej nieśności. Kurczęta poniżej 6 tygodni życia nie należy szczepić. U zdrowego drobiu szczepionka nie wywołuje żadnych zmian, czasem tylko może wystąpić przejściowe posmutnienie, zmniejszenie apetytu, znoszenie jaj bez skorupki oraz zmniejszenie nieśności w okresie 1-2 tygodni. Wyjątkowo u niektórych kur, zwłaszcza młodych, może wystąpić po szczepieniu porażenie mięśni szyi i nóg. Porażenia te zwykle ustępują bez leczenia. Jeśli jednak porażenie takie utrzymuje się przez kilka tygodni, sztuki porażone należy przeznaczyć na ubój.

Szczepienia lecznicze.

Przeprowadza się je surowicą w gospodarstwach, w których już wybuchła choroba zaraźliwa lub w zagrodach sąsiadujących z zagrodą zapowietrzoną. Surowicą szczepi się zwierzęta chore, podejrzane o zarażenie się oraz zwierzęta zdrowe, których nie można szczepić ochronnie szczepionką - samice ciężarne, oseski, sztuki słabe. Przy każdej chorobie stosuje się inną surowicę: na przykład świnie chore na rózycę szczepi się surowicą przeciwrózycową a świnie chore na pomór, surowicą przeciwporową. Należy pamiętać, że szczepienie sztuk zdrowych surowicą

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

UKRAJINSKÝ BORŠČ

- Rozpočet: 300 g prerašteného bravčového mäsa, soľ, 2 cvikly, 2 zemiaky, 1 vŕacšia cibuľa, 1 mrkvka, 1 petržlen, 1 malý zeler, asi 500 g hlávkovej kapusty, 1 pór, 1 lyžica masla, 1 bobkový list, 2 strúčiky cesnaku, mleté čierne korení, ocoť, 3 lyžice rajčiakového pretlaku, petržlenová vňať, kôpor, pažitka, 1/4 l kyslej smotany.

Umyté mäso dáme variť do osolenej vody. Po hodine varenia pridáme očistenú a na rezance pokrájanú cviklu, na kocky pokrájané zemiaky a na kolieska pokrájanú cibuľu. Varíme mierne ešte asi 15 minút. Potom na masle oprážime očistenú, na malé kocky pokrájanú koreňovú zeleninu, kapustu pokrájanú na rezance a pór na kolieska. Takto pripravenú zeleninu pridáme do hrnca k mäsu a ešte varíme. Pridáme bobkový list a cesnak. Uvarené mäso vyberieme, pokrájame a vložíme späť do vývaru. Dochutíme mletým čiernym

korením, octom a rajčiakovým pretlakom. Do hotového boršču pridáme posekanú petržlenovú vňať, kôpor a pažitku. Kyslú smotanu pridáme do polievky až na tanieri.

ŠUNKOVÝ ŠALÁT S CHRENOM - Rozpočet: 200 g šunky, 4 vajcia, 2 vŕacšie jablká, 200 g majonézy, 2 lyžice kyslej smotany, 3 lyžičky ochuteného chrenu, soľ, citrónová šťava, 3 čerstvé hrušky alebo broskyne.

Šunku, uvarené a očistené vajíčka pokrájame na malé kocky. Prídáme k tomu očistené a nadrobno pokrájané jablká a dobre premiešame. Z majonézy, smotany a chrenu si pripravíme dresing, ktorým šalát zalejeme. Dochutíme soľou a citrónovou šťavou. Hrušky osúpeme, prekrojíme pozdĺž na polovicu a v strede urobíme jamku, ktorú naplníme šalátom.

BAČOVSKÝ ZÁVIN

- Rozpočet: 1 kg baraného mäsa z pliecka, soľ, 1 žemľa, mleté čierne korení, 2 strúčiky cesnaku, 3 vajcia, 150 g údenej slaniny, 80 g cibule, 40 g masti, 3 lyžice rajčiakového pretlaku, 30 g mýky.

Opláchnuté pliecko vykostíme a prebitočné kúsky mäsa odrezeme. Pliecko

vyklepeme na širší plát a osolíme. Orezky zomelieme, pridáme namočenú a vytlačenú žemľu, soľ, mleté čierne korenie, prelisovaný cesnak a vajce. Zmes dobre premiešame a rozotrieme na vyklepané mäso. Slaninu pokrájame na tenké plátky a obložíme nimi pripravený plát mäsa. Z polovičky cibule a dvoch vajec si pripravíme praženicu, ktorú po vychladnutí dáme na plátky slaniny. Potom plát zvinieme a obviažeme bielou niťou. Zvyšok cibule pokrájame, oprážime na masti, pridáme rajčiakový pretlak zriedený vodom a na tomtoto základe dusíme mäso do mäkká. Potom mäso vyberieme, šťavu zaprášime múkou, dochutíme cesnakom, soľou, mletým čiernym korením, dobre prevaríme a precedíme. Zo závinu odstránime niť a pokrájame ho na plátky.

PIKANTNÍ GULÁŠ S KŘENEM

- Rozpočet: 500 g hovězího masa, 200 g hovězích jater, 80 g slaniny, 200 g cibule, 10 g sladké papriky, sroužek česneku, 4 lyžice strohaného krému, 1 litr vývaru z kostí nebo z polévkové kostky, pepř, sůl.

Na kostičkách rozškařené slaniny osmahneme drobně usekanou cibuli, pridáme kostky masa, papriku, se solí

daje odporność krótkotrwałą - najwyżej 14 dni.

WSZAWICA KONI

Wszawica występuje u zwierząt nie czyszczonych, trzymanych w brudnych, ciemnych i wilgotnych stajniach. Weszkońska najczęściej usadnia się u nasady ogona na słabiźnie, szyi i w okolicy łopatki. Wszyscy przenoszą się łatwo przez bezpośrednie stykanie się koni zawszonych ze zdrowymi, lub pośrednio, wskutek używania zanieczyszczonych jajami uprzęży, szczotek lub zgrzebeł. Konie z wszawicą odczuwają silne swędzenie, ocierają się o ściany, przegrody i wycierają sierść w miejscach pachwinowych. Silnie zawszone tracą apetyt i chudną. Jeśli stwierdzi się u konia wszyska zarazem okaże się, że skóra na ogół jest jeszcze nie uszkodzona, można sporządzić mazidło z 1 części nafty i 5 części oleju, dobrze wynieszać w butelce i tym zmywać miejsca zaatakowane przez wszyską. Po dwóch tygodniach zabieg należy powtórzyć. Można też gotowy lek otrzymać u lekarza. Jednocześnie z tym, roztworem kreolina (3-5 łyżek kreolina na litr wody) trzeba odkazić uprzęż oraz przedmioty, z którymi stykał się koń. Zabija się w ten sposób wszyska i ich jaja znajdują się na tych przedmiotach. Dobrze jest też w tym czasie wyprowadzić konie ze stajni do innego pomieszczenia na 10 dni. Przy oporządzaniu i pielęgnowaniu koni nie należy używać derek, uprzęży, szczotek i zgrzebeł od innych koni.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

METRYKI - TYLKO PO POLSKU

W urzędach stanu cywilnego wielu miejscowości w Polsce znajdują się dokumenty sporządzone w językach obcych. Wynika to z zasłości historycznych, których nie trzeba tłumaczyć. Problemy pojawiają się, gdy obywatele dopominają się o odpisy w językach oryginalnych. W myśl prawa polskiego mogą być one wykonywane tylko w języku urzędowym, czyli po polsku.

Przesądza o tym dekret z 1945 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych władz administracyjnych.

Co się dzieje, gdy np. akt urodzenia sporządzony jest po niemiecku?

- Nie wydajemy odpisów po niemiecku. Tłumacz się je na polski w urzędzie. **Możemy jedynie zachować oryginalną pisownię imion i nazwisk** - mówi Grażyna Koteka, kierująca USC w Gdańsku.

Podobnie dzieje się w Opolu i w Katowicach. W tych bowiem m.in. miastach problem nabiera praktycznego znaczenia. Petenci czasem domagają się dokumentów w języku oryginalnym. W takich sytuacjach pozostaje im otrzymany odpis zaniesień tłumacząc przesyglemu.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych z 1987 r. odpisy skrócone i zupełne aktów urodzenia, małżeństwa i zgonu sporządzają się na drukach urzędowych, których wzory określone są w załącznikach do tego rozporządzenia. Odpis zupełny, według ustawy - Prawo o aktach stanu cywilnego, stanowi dosłowne powtórzenie treści takiego aktu wraz ze wszystkimi wzmiankami dodatkowymi. Natomiast w odpisie skróconym podaje się tylko treść aktu, uwzględniając w niej treść ewentualnych wzmianek.

Urzędy stanu cywilnego nie mogą wydawać kserkopii ani fotokopii oryginalnych dokumentów z ksiąg stanu cywilnego. Niektórzy proszą również o to, motywując żądanie np. tym, że taka uwierzytelniona odbitka, dajmy na to metryki ojca, może być przydatna przy ubieganiu się o obce obywatelstwo. - Mamy natomiast prawo uwierzytelnić kserkopię odpisu, który jest w posiadaniu danej osoby - informuje Elżbieta Wysocka, kierownik katowickiego USC. - Możemy wtedy potwierdzić jego zgodność z oryginałem. W wielu rodzinach śląskich przechowuje się odpisy wydawane kiedyś w języku oryginału.

Czy można uzyskać w MSW specjalne zezwolenie na ksero z oryginalnych niemieckich ksiąg stanu cywilnego? - Zezwoleń takich się nie wydaje, gdyż nie

ma do tego podstaw prawnych. Nie można udostępniać kserkopii z dokumentów niemieckojęzycznych - powiedział Piotr Szczypiński, rzecznik prasowy resortu spraw wewnętrznych. - Polskie urzędy są depozytariuszami akt stanu cywilnego i odpisy na ich podstawie wydają wyłącznie w języku państwowym.

PRYWATNY LEKARZ ZA PAŃSTWOWE PIENIĄDZE

Na mocy kontraktów zawieranych między organami administracji a niepublicznymi zakładami opieki zdrowotnej z usług prywatnych lekarzy będą mogły korzystać nieodpłatnie osoby ubezpieczone - postanawia rozporządzenie ministra zdrowia i opieki społecznej z 5 sierpnia br. Jest to zmiana w metodzie funkcjonowania służby zdrowia o ustrojowym charakterze.

Naczelnego organu administracji państwej, wojewodowie, organy gmin i związki komunalne, a więc dysponenci publicznego grosza, zyskując ten sposób możliwość zawierania umów na wykonanie zadań z dziedziny ochrony zdrowia przez lekarzy prywatnych. Mogą być one zawierane na rok, z możliwością przedłużania. Ich warunki, zarówno finansowe jak i dotyczące zakresu świadczeń, będą ustalane drogą przetargów.

Istota tego rozwiązania polega na kompleksowym formułowaniu zadania, którego podejmuję się prywatny lekarz, nie zaś mechanicznej refundacji honorariów na przebadanie każdego z pacjentów. Może nim być choćby zapewnienie opieki dentystycznej wiosce liczącej np. 500 mieszkańców, ale bez względu na to, ile razy będzie kogoś bolił ząb lub wypadała plomba. Wszyscy, którym przysługuje ubezpieczenie, będą z tych porad korzystać bezpłatnie, rozliczenie nastąpi bowiem między lekarzem a jednostką, z którą zawarł umowę na wykonywanie tych usług. Może on także przyjmować odpłatnie innych pacjentów.

Pierwszych przetargów resort zdrowia spodziewa się jeszcze w tym roku. Wszystkie umowy przed ich podpisaniem będą opiniowane w ministerstwie, na początek też ich realizacja będzie w centrali dokładnie obserwowana. Według informacji docierających do Ministerstwa zdrowia zainteresowanie w terenie tą formą organizacji opieki zdrowotnej jest spore, a kontrakty powinny przede wszystkim dotyczyć zapewnienia podstawowej opieki medycznej. Wielu dyrektorów zespołów opieki zdrowotnej oblicza, że w niektórych specjalnościach - właśnie choćby stomatologii - system kontraktowy będzie tańszy. Jak wyjaśnił min. Balicki, w związku z jego wprowadzeniem nie można spodziewać się dodatkowych środków na finansowanie umów. Rzeczą bowiem w realizacji tych samych zadań spoczywających na służbie zdrowia, na które zostały już przeznaczone pieniądze w budżecie, tyle że inną metodą.

utřený česnek a společne osmahneme. Pak za stálého podlévání dusíme maso do poloměkká. Potom přidáme na kostičky nakrájená játra, znova podlijeme trochu vývaru a dusíme, až maso změkne. Hotový guláš přibarvíme paprikou rozpuštěnou v troše másla, a je-li stáva příliš řídká, necháme ji zčásti vysmahnout. Porce na talířích zdobíme kopečky nastrouhaného křenu.

SMAŽENÝ KAPUSTOVÝ ZÁVITEK SE SÝREM

- Rozpočet: 10 kapustových listů, sůl, 300 g tvrdého sýra, 100 g mouky, 2 vejce, mléko, 150 g jemné strouhané, olej.

Kapustové listy omyjeme, vložíme do osolené vařící vody, krátce pováříme v nepřikryté nádobě, vydádáme a necháme okapat. Pak je rozložíme na prkénko, žebra listu skrojíme, aby se lépe tvarovaly. Na každý list položíme hránolek sýra, okraje listu přehneme dovnitř, a listy svineme. Obalíme je v mouce, omočíme v rozšlených vejcích a trochu mléka a soli a nakonec obalíme ve strouhance. Kapustové závitky smažíme ve vyšší vrstvě rozechřátého oleje a ihned po usmažení podáváme. Jako příloha - Bramborová kaše.

HVĚZDY O VÁS

ŠTÍR (24.10.-22.11.)

Bude to sympatický měsíc. Podaří se ti konečně překonat překážky a těžkosti, které tě trápily už delší dobu. Díky tomu budeš mít více času, abys se mohl radovat z půvabu života. Znovu ožijí dávné sentimenty. Setkáš se se starými přáteli, s nimiž, jak se ukáže, tě dodnes pojí mnoho společného. I rodina pocítí tvoji dobrou náladu a životní pohodu.

STŘELEC (23.11.-21.12.)

V práci tě čekají vážné a složité úkoly, na nichž bude mnoho záviset. Proto konec s improvizací, kterou máš normálne ve velké oblibě. Teď přišel čas na konkrétní činy. Plány, které nosíš v hlavě, budou ještě muset počkat na příznivější podmínky. Finance nebudou nejlepší, ale podaří-li se ti se všemi úkoly se vyrovnat, pocítíš to i v materiální situaci.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Tvoje bojovná náladu vyvolá v práci ostré střetnutí se spolupracovníky. Drž nervy na uzde, nejen v zaměstnání, ale i doma. Tvoja rodina nenese žádnou vinu za tvou výbušnost. Všechno svědčí o tom, že nakonec svého cíle dosáhneš, nemáš tedy žádný důvod k netrpělivosti a nervozitě.

VODNÁŘ (21.1.-18.2.)

Výsledky nějakého tvého rozhodnutí budou lepší, než jsi mohl očekávat. Čeká tě

ještě řada překvapení, ne vždy příjemných, ale přesto budeš svůj plán rozumně realizovat dál. Poslechni dobrého přítele, který ti v pravý okamžik dá skutečně dobrou radu. Oporu ve svém jednání hledej v rodině, mezi svými blízkými

vyhovuje a svých úkolů se zhodíš k všeobecné spokojenosti a k vlastnímu prospěchu, rovněž finančnímu.

RAK (22.6.-22.7.)

Již na začátku měsice dojde ke krátkému spojení v blízkém kruhu, pravděpodobně rodinném. Zmírnění nepříjemné situace bude do značné míry záviset na tobě. Nebude to snadné, ale chceš-li mít v nejbližších dnech trochu klidu, jednej energicky a bez váhání rozsekni gordický uzel rodinných svárů.

LEV (23.7.-23.8.)

Snaž se nekomplikovat svou rodinnou situaci a vztahy v práci. Budeš k tomu mít v nejbližších dnech výrazné sklony, a to bez konkrétní příčiny nebo potřeby. Dej si pozor a rozmysli si každý krok ve svém jednání, abys nešel nesprávným směrem. Nebude to lehké, k nesnázím prispějí rovněž finanční těžkosti, ale musíš se snažit.

PANNA (24.8.-23.9.)

V nejbližších dnech se můžeš dočkat zlepšení vlastní situace, těžko však tici, budeš-li zlepšení trvalé nebo jen přechodné. V každém případě ti to dá chvíli uvolnění. Dále pak bude všechno záviset na tom, jaký postoj k celé věci zaujměš a jak významně se budeš snažit vzniklou situaci vyřešit.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Personální změny a nové, překvapivé okolnosti v práci tě přinutí k závazným rozhodnutím. I když budou neodkladná, musí být dobře promyšlená a důsledná. Na štěstí v osobním životě to bude plně zdařilý měsíc. Rodinná slavnost bude příležitostí k setkání se spřátelenými osobami, jejichž dobré slovo ti rovněž může pomoci přečkat ty nesnadné dny.

NÁŠ TEST

Čo o sebe ešte neviete?

Odpovedzte úprimne na naše otázky, potom si zráťajte získané body a napokon si prečítajte - podľa počtu získaných bodov - čo o sebe ešte neviete...

1. Aký máte vzťah k deťom?

- a) Sú rozkošné, mám ich rád(a) - 3 b.,
- b) Nerobím si nijaké ilúzie, viem, ako vedia zavše zlostiť - 4 b.

2. Čo si myslíte o flirte?

- a) Je to nebezpečná hra s ohňom - 2 b.,
- b) Z času na čas je to korenie života - 0 b.

3. Ako sa správate vo vani?

- a) Normálne, Po vykúpaní sa poutieram a vylezem z vane von - 2 b.,
- b) Rada si vo vani poležím a rozmyšľam - 1 b.

4. Keby ste mali možnosť prestaťahovať sa, čo si zvolíte?

- a) Iné mesto (dedinu) - 3 b.,
- b) Väčší byt na tom inom mieste - 4 b.

5. Ako vyberáte darčeky?

- a) Výber si vopred starostlivo premyslím - 0 b.,
- b) Podľa toho, ako sa mi okamžite zapáči - 1 b.

6. Čo si myslíte, keď usínate?

- a) Premýšľam o sebe a o svojom živote - 4 b.,
- b) Myslím na problémy a tăžkosti v zamestnaní - 2 b.

7. Čo vás viac rozruší?

- a) Ak ublížíte svojmu partnerovi - 1 b.,
- b) Ak vám váš partner ukrivdí - 2 b.

HODNOTENIE

Viac ako 19 bodov: Máte obavy, že príliš rýchlo starnete, ale nie je to pravda. V poslednom čase ste priveli mi prepínať svoje sily, potrebujete si trocha oddýchnut'. Uvidíte, že sa vám váš elán a chut' do života znova vrátia.

- Haló! Vaša manželka je doma?
- Nie! Pred hodinou navždy odišla odo mňa.
- Škoda. Mala som jej čosi súrne odkázať.
- Ohľáste sa asi o hodinu. Dovtedy sa určite vráti.

Dospievajúci Ondrejko sa pýta otca:

- Po ktorej strane ulice by mal muž viesť ženu?
- Po tej, na ktorej nie sú výklady.

Učiteľ sa pýta žiaka:

- Povedz mi budúci čas slovesa zívať.
- Spať.

- Malý zajíček prosí mamu:
- Zakryj mi uši!
- I roč?
- Tamhle za kečem stojí myslivec!
- Bojiš se?
- Ne, ale nechci slyšet co ťekne, když se netrefi.

- Mám dojem, že už mne tak nemiluješ, ako pred svatbou.
- Nikdy jsem nejevil náklonnosti k provdaným ženám.

Pekná slečna zastavuje automobil a prosí o zvezenie. Muž za volantom jej odpovie:

- Dobre, ale najprv mi ukážte rúčku!
- Slečna sa čuduje, ale podá mužovi ruku. Ten skúma jej dlaň:
- V poriadku, prisadnite si. Máte dlhú čiaru života. Ja nemám brzdy!

17-19 bodov: Ako vidno, nemáte v živote prveľa starostí. Zvyčajne dosahujete ľahšie úspechy bez veľkej námahy. Ale tak sa to vidí len vásmu okolia. V skutočnosti pred každým závažnejším rozhodnutím vediete sami nad sebou veľký boj.

14-16 bodov: Prveľmi sa zapodievate pracovnými problémami, ale pritom nevidíte veci objektívne. Naučte sa prijímať kritiku bez toho, žeby ste sa urážali, a usilujte sa urobiť nápravu tam, kde je to najviac treba.

11-13 bodov: Žijete v ustavičnom strachu, či vás niekto nepodvádzia. Je mnoho otázok, na ktoré by ste sa radi spýtali tých, ktorí žijú okolo vás, či už doma alebo v zamestnaní. Nebojte sa a sputujte sa. Možno vás tie odpovede upokoja.

Menej ako 11 bodov: Prveľmi sa zapodievate sami sebou. Premýšľate o tom, ako pôsobíte na svoje okolie, či sa páčite a komu. Často trpíte komplexom menejcennosti. Uvedomte si, že vaše obavy sú vonkoncom zbytočné a že bude ovel'a lepšie, keď si podobné myšlienky vypustíte z hlavy.

MENO VEŠTÍ

TERÉZIA - dobré, jednoduché, lahodné a srdečné meno.

Žena s týmto menom je najčastejšie tmavšia blondína alebo hnedovláška, majúca tmavé oboče a mihalnice a jasné oči, vďaka čomu má dosť originálnej vzhľad. Stáva sa však, že niekedy môže mať Terézia svetlé vlasy ako ľan a čierne oči. Je obyčajne pomerne nízka, nanajvýš strednej postavy, zavše plnoštihla. Má dobrú povahu, je lahodná, dobrosrdečná, starostlivá, žičlivá, ochotná a veľmi pracovitá. Dobre pozná svoje prednosti, preto je hrdá a nedá sa využívať ani utlačovať. Terézia býva spravidla veľmi nábožná, nezriedka prehnane, až do krajiného mysticizmu.

Keď je Terézia organizovaná, buďto v nejakej strane alebo v spoločenskom hnutí, pracuje veľmi aktívne, priam vášnivo. Vyznačuje sa aj tým, že vždy dodrží dané slovo, je prehnane spoľahlivá a veľmi presná. Kedysi mnoho žien s týmto menom vstupovalo do kláštoru, prípadne obetovalo svoj život dobročinnosti. Terézia je priemerne nadaná, učí sa pomerne dobre, keďže je mimoriadne dôsledná, pracovitá a svedomitá. Povahove seriózna, nehladá lacnú popularitu a slávu.

Terézia sa vydáva dosť neskoro a máva dobrého muža. Je dokonalou manželkou, matkou, kolegyňou, susedkou a pracovníčkou. Manžela si trochu rozmaznáva, deti - ktorých má vždy niekoľko - menej, čo im je len na osoh. Preto sa dobre učia, končia stredné a nezriedka aj vysoké školy.

Žena s týmto menom nie je prehnane ctižadostivá. Najčastejšie končí strednú školu s priemerným prospehom. Rada sa pekne oblieka a svoju domácnosť udržuje priam v ideálnom poriadku a čistote. Miluje deti, kvety a zvieratá, preto často máva doma mačku alebo psa. K ľudom má dôveru, hoci sa niekedy sklame. Dokáže však odpúšťať. Bojí sa vody, nevie plávať a máva často drobné nehody, ktoré ju, ako osobu miernej povahy, nedokážu vyviest' z rovnováhy. Občas trpí na ušné, očné a krčné choroby. (jš)

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře? Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Hadicí - máš sklon k lehkomyislnosti.

Hlavě holé, nepokryté - chraň se před hloupými triky, useknuté - spokojený život; veliké - budeš zachvácen strachem; s pěknými vlasy - budeš milován; shromáždění hlav - neštěstí a podvod; zraněné - trudná práce tě čeká; mýti si ji - ujdeš neštěstí; zvířecí - chraň se před nerozumnými kousky; jinému ji utnouti - ziskáš prospěch; obráceně nasazené - nerozvážlivost; pěkně učesané - namáháš se zbytečně roztomilostí získat přítele; velké a silné - štěstí.

Bolení hlavy - budeš zapleten do procesu.

Hlavní stráži - přijdeš k vojsku.

Hladu - činiš si zbytečné starosti.

Hledání něčeho - máš nesplnitelné přání.

Hlemýždi - špatná společnost; hledati je a jísti - zanedbáváš svůj obchod.

Hlině - pracný životní postup; míti ji na nohách - nemůžeš provést svůj plán; něco s ní formovati - zisk; hnisti ji - jsi umělecky založen.

Hlupákoví - budeš mít malou škodu.

Hluchotě vlastní - uslyšíš něco nepřijemného; hluchotě jiného - roztěkaností propaseš důležité.

Hmoždífi - po dlouhém úsilí dojdeš cíle; něco v něm tlouci - návštěva.

Hmyzu létající - potkají tě menší ztráty, být od něho bodán - budeš podveden; blecháč, švábech - špatní lidé spekulují na tvé zkáze.

Hnátech (kostráč) - hádka, rozmišky.

CINDY CRAWFORDOVÁ, jedna z najslávnejších a najbohatších modeliek súčasnosti, mala len 19 rokov, keď sa rozhodla odcestovať do New Yorku a hľadať tam prácu modelky. Jej mama Jennifer začala vtedy vystrihovať z novín články a správy o narkotikách a ich následkoch, o nebezpečenstvách veľkomesta - a všetko to posielala dcére. Pani Jennifer sama vychovávala svoje dve dcéry a veľmi sa o ne bála. Ako tieto výstrahy ovplyvnili Cindy? Sama o tom nehovorí, ale je všeobecne známe, že sa jej podarilo vyhnúť veľkomestským nástrahám, že sa vždy stránila a stráni narkotík, ktoré zničili už nejednu kariéru.

"Mama nás mala obe veľmi rada a vždy stála po našom boku, nezávisle od toho, či sa nám vodilo dobre, alebo sme mali životné neúspechy" - zverila sa krásna modelka.

Aj keď je Cindy bohatá a slávna, nadálej má k mame veľmi blízky vzťah. Hoci má málo voľného času, navštěvuje ju tak často ako sa len dá a dbá o to, aby jej nič nechýbal. Na fotografii: Cindy Crawfordová s mamou

* * *

UŽ V 65 KLINIKÁCH v USA a Anglicku, kde sa robí umelé oplodnenie, si zákazníci môžu objednať pohlavie budúceho dieťaťa. Je to možné vďaka metóde, ktorú vypracoval dr. Ericsson zo Sausalito z Kalifornie. Podľa nej sa spermie od darcu môžu rozdeliť na dve skupiny - s chromozómom X a s chromozómom Y. Na žiadosť zákazníkov sa potom vajíčko

oplodní patričným chromozómom - aby bolo dievča, musia sa stretnúť chromozómy X a X, aby bol chlapec X a Y. 74% rodičov, ktorí sa rozhodli pre dieťa zo skúmaky, si vybrali chlapcov.

* * *

JASON SHAW skončil teprve deset let, ale již delšiu dobu pravidelně chodi na kurzy karate. Jeho rodiče nemeli nic proti tomu. Soudili, že se mu to jednou môže hodit. Neočekávali však, že se to stane tak brzy. Jméno jejich syna je dnes známe nejen v anglickom meste Morley, kde bydlí, ale v celé Anglia a dokonce i v zahraničí.

A bylo to tak: Jason a jeho osmiletá sestra Stacey se vracejí ze školy. Přistoupil k nim cizí člověk, který Stacey něco řekl a pak se ji snažil zatáhnout do nedaleko parkujícího auta. Než ji však stačil strčit dovnitř, přiběhl malý Jason. Dobrě mřížená rána karate do žaludku přinutila únosce holčičku pustit. Začal utíkat, ale než se mu podařilo skočit do auta a odjet, dostal ještě jednu silnou ránu od desetiletého chlapce. Teprve pak Jason začal utěšovat pláčící sestru. Chlapec dost podrobň popsal policii člověka, který má pravdepodobně už nejedno na svědomí, takže je naděje, že ho najdou. A Jason hrdě prohlásil: "Až dostanu černý pás, všichni zločinci se mne budou bát."

* * *

JULIA ROBERTSOVÁ, hlavná predstaviteľka filmu "Pretty Woman", jedna z najpopulárnejších hviezd mladého pokolenia, bola donedávna známa zo svojich nestálych lások. V poslednej chvíli odvolala sobáš s mladým hercom Kieferom Sutherlandom, synom slávneho Donalda Sutherlanda. Potom žila krátky čas s jeho priateľom Jasonom Patrickom. Ďalší v poradí bol Russel Blake a potom Daniel Dey Lewis... A zrazu Julia všetkých zaskočila svojím náhlym rozhodnutím: zosobášila sa s neznámym spevákom "country", 35-ročným Lyle Lovettom! Prekvapila všetkých ale predovšetkým ženicha, ktorý povedal: "Prečo si Julia všimla práve takého obyčajného škaredého muža ako som ja?" Lovett naozaj nie je pekný, má veľké odstávajúce uši. Ale Julii, ktorá bola po posledných milostných vzťahoch veľmi nešťastná, sa páči...

Svadba bola v malom mestečku Marion, v štáte Indiana. Priatelia a známi dostali oznámenie len pár dní pred sobášom, ale aj napriek tomu bolo v kostolíku v Marione až 75 ľudí z rôznych kútov Spojených štátov. Svadobnú tortu upiekla dcéra miestneho organistu a hostina bola veľmi skromná. Svadobné šaty z bieleho saténu priviezli Julii z bytu v Beverly Hills, kde viseli už dva roky, po odvolanej svadbe. Po krátkej ceremonii, ktorá trvala 20 minút a po stretnutí s priateľmi sa mladomanželia museli ihneď rozísť. Julia odletela do Washingtonu, kde natáča nový film "Akt" a Lovett zasa odcestoval na koncertné turné do štátu Idaho... Na fotografii: Julia Robertsová

* * *

HOTEL PRE PSOV. Pani Rita Carlisleová otvorila v anglickom meste Nottingham najelegantnejší (a najdrahší) hotel pre psov. Angličania si tam môžu umiestniť svojich miláčikov, keď na dlhší čas odcestujú. U pani Carlisleovej si štvornohí hostia žijú veľmi luxusne. Vyvalujú sa na mäkkých plyšových pohovkách a jedia iba samé dobroty: bifteky, údeného lososa a keksíky. Na žiadosť zákazníka môžu dostať aj špeciálne diétne menu. Každý pes spí v samostatnej miestnosti, kde na stene visí fotografia jeho pána alebo pani. Ak pes rád pozera televíziu, púšťajú mu videokazety - s výnimkou kriminálnych filmov a hororov, lebo tie vraj veľmi zle pôsobia na psie nervy...

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho poľského divadelného a filmového herca a estrádneho umelca. Mládež iste uhádne o koho ide, keď spomenieme, že hral vo filme Akadémia pána Machuľu (Klekса). Kedysi bol populárny spevákom vystupujúcim pod pseudonymom Frank Kimono. Dlhé roky spolupracoval s kabaretom Jana Pietrzaka Pod Egidą. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

V Živote č. 8/93 sme uviedli snímku Bennyho Hilla. Knihy vyžrebovali: Pavol Andrasík z Chyžného, Mária Bednáriková z Novej Belej, Magda Vavrošková z Kacvína, Alžbeta Bizubová z Krempáčov, Matúš Gurník z Huncoviec a Terézia Ziembová z Veľkej Lipnice.

Nevesta z Pohorelej (okr. B.Bystrica)

Mužský kroj z Detvy

Ženský kroj z Veľkého Lomu (str. Slovenské Rudohorie)

SLOVENSKÉ KROJE

Ždiarsky kroj na Spiši

Mladý pár zo Suchej Hory na Orave

Pohľad na Dunajec a Pieniny od Červeného Kláštora

DRUKARNIA WYKONUJE NAJWYŻSZEJ JAKOŚCI, SZYBKO
I PO UMIARKOWANYCH CENACH

sitodruk

offset

KATALOG PROSPEKTY FOLDERY ETYKIETY ULOTKI AKCJENDSY BULETENY PLAKATY SKRYPTY NAKLEJKI

WIELE INNYCH

GWARANTUJEMY USŁUGĘ
OD POMYSŁU AŻ DO INTROLIGATORKI

31-150 KRAKÓW ul. św. Filipa 7/4

ZLECENIA PRZYJMUJE:

**BIURO ZARZĄDU
GŁÓWNEGO TSKCIS
tel/fax 34-11-27**

skład

komputerowy